

Lydia Didriksen

Les

1

Lærarabók

Føroya Skúlabókagrunnur. Teldutøk útgáva 2006

Les 1

Lydia Didriksen: *Lærarabók til Les 1*. Tekstasavn til framhaldsdeild.

Uppseting: Føroyaprent

© Føroya Skúlabókagrunnur og Lydia Didriksen

Útgáva: Føroya Skúlabókagrunnur www.fsg.fo 2006

Formæli

Um tekstasavnið

Tekstasavnið Les er ætlað framhaldsdeildini. Tilfarið er skipað í sjeý partar við hvør sínum heiti. Hvør partur hevur sítt høvuðsevni, ið bindur tekstirnar saman. Heitið er ein felagsnevnari, ið lýsir evnið og innihaldið og er tikið úr teksti, sum er í partinum.

Tekstirnir í savninum eru valdir eftir fleiri fortreytum. Hugsað hevur verið um, at teksturin skal vera góður og tala til aldursbólkin. Hann skal vera á hóskaðum torleikastigi. Úrvalið skal umboða ymisk tekstasløg. Bæði eldri og yngri skaldskapur skulu vera við. Samstundis hevur verið hugsað um, at úrvalið í einstaka partinum hongur saman sum ein fjølbroytt eind. Sum vitiligt er, hava lesiætlanin og krøvini til 3. undirvísingarpárt støðugt verið havd í huga.

Í leiðbeinandi lesiætlanini fyri fólkaskúlan verður m.a. sagt soleiðis:

Miðað verður eftir at menna málburð næminganna, so at teir verða enn betur førir fyri at lýsa hugsanir og kenslur sínar. Tí mugu teir læra at nýta móðurmálið í skilagóðum og fjølbroyttum líki.

Lagt eigur at verða upp til, at ymisk mannahugsan, ymiskur hugburður og virðisfórningur lita tilveru okkara og gera av, hvussu vit uppliva og fata umheimin.

Rúni Bjarkhamar, Paulivar Andreassen og Heðin M. Klein hava veitt holla ráðgeving í sambandi við tekstaúrvalið.

Gunnar Hoydal og Gyðja Hjalmsdóttir hava valt myndirnar, sum eru í savninum.

Um lærarabókina

Endamálið við hesi lærarabókini er at veita íblástur og hugskot, tá ið farið verður undir at arbeiða við tekstasavninum. Roynt verður at vísa á, hvussu arbeiðast kann við einstaka tekstinum, hvørji evni verða viðgjørd, eins og víst verður á sambond ímillum tekstirnar. Talan er ikki um endaligar greiningar av tekstunum, men heldur um at vísa á eina gongda leið, tá ið farið verður undir greiningina.

Lærarabókin er skipað soleiðis, at fyrst er ein partur um ymisk hugskot, sum kunnu brúkast í sambandi við tekstagreining. So koma sjei partar samsvarandi pørtunum í tekstasavninum. Hvør partur hevur ein samanfatið inngang, har høvuðsevnið í partinum verður lýst. Síðan verður í stuttum sagt frá hævundi, og hvaðani teksturin er. Eftir tað verður víst á, hvussu til ber at arbeiða við tekstinum. Seinast í hvørjum parti er tekstayvirilit, ið vísir á aðrar tekstir um sama evnið.

Gunnar Hoydal hevur skrivað um myndlistafólkin, og Gyðja Hjalmsdóttir hevur skrivað partin um myndagreining.

Hugskot til arbeiðshættir

Ofta verða ávísir frymlar brúktir til tekstagreining. Tað góða við frymlunum er, at teir eru einfaldir at arbeiða við, men tað ringa er, at stundum verða teir smoygdir niður yvir tekstir uttan mið og mál. Tað týðningarmesta í sambandi

við arbeiðið at greina tekstir má vera, at næmingurin fær eitt hóskaði arbeiðsamboð, soleiðis at hann verður førur fyri at greina, tolka og meta um tekstin.

Hetta er í samsvari við lesiætlanina fyri 3. undirvísingarpárt, har ið sagt verður soleiðis um tekstagreining:

Næmingarnir eiga, sum longu nevnt, at læra at fara djúpari inn í tekstirnar, so at teir verða førir fyri at meta um, hvat ið hævundurin hevur at bera lesaranum gjøgnum tann ávísa tekstin.

Tekstir eru ymiskir, eins og tekstasløgini eisini eru. Hugsa vit eitt nú um íspunnað skaldskap, yrkistekstir, skaldskap av mannamunni og myndir, so er eyðsæð, at amboðini til greiningina mugu vera ymisk. Umráðandi er, at arbeiðið við tekstinum er lagað til bæði tekstaslagið og sjálvan tekstin, umframt at førleikin hjá næminginum verður havdur í huga.

Um hetta sigur lesiætlanin fyri 3. undirvísingarpárt:

Miðað eigur at verða eftir at menna lesifimi teirra, so at teir sjálvstøðugir læra at geva sær far um at greina, sammeta og skilja fjølbroyttar tekstir. Tikið eigur at verða til viðgerðar, at tekstir verða vanliga lisen við ymsum endamálum, og at tað tí er ein fyrimunnur hjá lesaranum at læra seg at nýta tann lesingarhátt, ið best er hóskaði til endamálið í hvørjum einstøkum føri.

Skilabest er at leita sær vitan um tekstasløgini og ymiskar greiningarhættir í bókmentafrøðiligum handbókum (sí yvir-litið yvir hentar handbøkur).

Samspælið ímillum næmingin og tekstin er týðning-armikið fyri menningina hjá næminginum. Lesingin og tekstagreiningin eigur tí at verða lögð soleiðis til rættis, at

hon vekir áhuga og forvitni og fremur lesigleðina. Tað er umráðandi, at næmingurin fær góðar lesiupplivingar, har pláss er fyri, at hann lesur seg inn í tekstirnar og ger sínar egnu metingar við støði í lisna tekstinum.

Lesiætlanin fyri 3. undirvísingarpart orðar tað soleiðis:

Lesing sum uppliving hevur til endamáls at læra næmingarnar at lesa og skilja innihaldið í ymskum tekstasløgum, so at teir verða betur førir fyri at fata kringumstøður manna bæði í fortíð og nútíð. Valdir eiga at verða tekstir, ið kunnu geva næmingunum virðismikla uppliving, og sum bæði gentur og dreingir hava áhuga at lesa.

Hugskotini, sum verða nevnd her, eru ætlað at vera ein hjálp hjá næminginum at nærkast tekstinum. Tey verða eisini nýtt í pørtunum, har víst verður á, hvussu til ber at arbeiða við tekstunum.

Teir nevndu arbeiðshættirnir hava ymiskar fyrimunir. Til dømis venja teir næmingin at nærlesa tekstin, teir venja hann at fara inn í tekstin og kanna hann, teir venja næmingin at vera virknan og royna at samskifta við tekstin, og teir venja næmingin at brúka egnar royndir og upplivingar, meðan hann lesur og arbeiðir við tekstinum.

Bókmentaliga greiningartræið

Sviin Bo Renberg, sum er lærari og bókmentafrøðingur, gjørði og teknaði bókmentaliga greiningartræið í 1998. Træið myndar, hvussu ein fagurbókmentaligur tekstur er settur saman av ymsum pørtum til eina heild. Fyrimunurin, at mynda tekstin sum eitt træ, er, at næmingar lættliga síggja, hvussu einstøku partarnar í greiningini hanga saman, umframt at teir síggja heildina. Annar fyrimunur

The diagram is a tree structure representing the components of a song. The central trunk is labeled 'TEMA'. The canopy branches are labeled 'MOTIV'. The roots are labeled 'Høvedstrin'. The diagram shows the relationship between the main theme, motifs, and the underlying structure of a song.

Træið verður myndað av krúnu, buli og rótum. Í rótunum eru høvundurin og alt tað, sum ávirkar hann og hansara skrivningarlag. Í bulinum er tema. Uttast í krúnuni eru kompositión, frásøguháttur, sjónarhorn, persónlýsingar, umhvørvislýsingar, samfelagslýsingar, sýmbolikkur, mál og stíllur. Inn í krúnuni (sum greinar og leyv) eru motiv, persónar, tíð, stað og umhvørvi.

Tekstagreiningin kann byrja, har sum næmingurin heldur tað vera lættast og mest áhugavert, t.d. inni í krúnuni. Tá verður byrjað at arbeiða við persónum, hendingum, tíð, stað og umhvørvi. Seinni verður so komið til tað, sum liggur ytst í krúnuni, bulin og røturnar.

Tað, sum er vert at leggja sær í geyma í sambandi við greiningartræið, er, at træið er ein samanhangandi eind. Tað er ikki umráðandi, hvar byrjað verður. Eisini er vert at minnst til, at ikki allir partarnar í greiningartrænum skulu fyllast út – men bara teir partarnir, sum hava týðning í júst tí tekstinum, sum arbeitt verður við.

Bulurin í bókmentaliga greiningartrænum er temað. Temað er tað berandi í einum og hvørjum teksti, og tað er ikki altíð tað, sum vit fyrst hefta okkum við.

Greinarnar á trænum bera motivini. Her fara hendingar fram ímillum persónar á ymiskum støðum og í ymiskum tíðum og í ymiskum umhvørvum. Greinarnar/motivini leiða okkum aftur til bulin/temað.

Í leyvinum – tí ytra partinum á krúnuni – kunnu vit kanna, hvussu teksturin er settur saman, hvussu hann er uppbygdur ella skipaður, hvat eyðkennir frásøgu fólkið, sjónarhornið, persónarnar, tíðina, umhvørvið, málið og stílin. Hetta skal sjálvandi lagast eftir fortreytunum hjá næminginum.

Í rótunum liggur vitanin um høvundin, hansara samtíð og bókmentaligu siðvenjuna, sum hann er partur av.

Ansast má sjálvandi eftir, at tað, at fylla træið út, ikki gerst eitt mál í sjálvum sær, tí so hvørvur teksturin so at siga í skugganum av trænum.

Lesiloggbók

Næmingurin kann brúka eina lesiloggbók sum hjálpar-amboð, meðan hann lesur tekstin. Talan kann vera um eitt vanligt skrivihefti ella eina „kinabók“. Í bókina kann næmingurin t.d. skriva, hvat hann festir seg við í tekstinum, hvat hugtekur hann, hvat teksturin fær hann at hugsa um, ella hvat serligt er við tekstinum. Einki mark er fyri, hvussu ella hvat bókin kann brúkast til, men umráðandi er, at næmingurin skrivar av huga og til egnan fyrirun.

Fimm spurningar til tekstin

Næmingurin kann gera fimm spurningar til tekstin. Tað skulu vera spurningar, sum næmingurin metir eru umráðandi at fáa svaraðar, soleiðis at hann betur skilir tekstin. Tað kunnu eitt nú vera spurningar til torskild ella óskiljandi brot (ella setningar) í tekstinum, ella spurningar til brot, sum hann undrast á.

Lærarin kann skriva spurningarnar á talvuna, og næmingarnir kunnu so í felag (ella í bólum) royna at svara spurningunum og kjakast um teir.

Tað vísir seg ofta, at næmingarnir seta teir somu spurningarnar til tey somu tekstabrotini.

At skugga persónar

Til ber at skugga ella fylgja tí persóninum í tekstinum, sum er høvudspersónur. Næmingurin skal tá finna øll tey støðini

í tekstinum, har hesin persónurin kemur fyrí. Næmingurin skrivar niður so hvørt, sum hann kemur fram á brotini. Hesi brotini kunnu so nýtast at lýsa persónarnar.

Á henda hátt venur næmingurin seg at nærlesa og seta saman tað, sum teksturin sigur.

Hetta (at skugga) kann sjálvandi bæði verða gjørt við persónar og ymisk fyrbrigdi, sum hava serligan týðning, so at vit skilja tekstin.

At fylla tómu plássini

Í einum teksti eru ofta tóm pláss ella hol. Tað vil siga, at lesarin fær ikki alt at vita. Tað kann til dømis vera um fortíðina hjá einum persóni ella um ættarbond, um tankar ella kenslur í sambandi við onkra skakandi hending. Her kann næmingurin nýta sítt hugflog og ímynda sær, hvat tað er, sum er tagt burtur. Hann kann við øðrum orðum royna at fylla í holini. Umráðandi er, at næmingurin er trúgvur ímóti tekstinum, og at tað, sum næmingurin kemur fram við, er sannlíkt og í samljóði við tekstin.

Tað verður altíð ymiskt, hvat næmingarnir halda og fáa burturúr, og tí er áhugavert, at næmingarnir leggja uppskotini fram í flokkinum og práta í felag um tey.

„Heiti stólin“

Næmingarnir kunnu velja ein at sita í „heita stólinum“. Tann, sum í stólinum situr, kann til dømis umboða ein persón í tekstinum. Hann skal so royna at svara spurningum, sum hinir næmingarnir seta honum. Tað kunnu eitt nú vera spurningar sum, hví hann bar seg at, sum hann gjørði, ella hvat hann hugsaði, tá ið hann gjørði eitt ella annað. Spurningarnir hava til endamáls at royna at skilja persónin. Eisini kunnu spurningarnir hava til endamáls at royna at

fáa greiðu á onkrum ósøgdum í tekstinum ella onkrum, sum er torskilt og ógreitt.

Til ber eisini at skifta sjónarhorn. Onkur annar persónur í søguni roynir tá at greiða frá, hvussu hann upplivdi eina hending, ella hvat hann hugsaði í sambandi við eina ávísa hending. Á henda hátt verður farið aftur um hendingina, eins og roynt verður at lýsa hana úr fleiri sjónarhornum.

Umskriving til annað tekstaslag

Hetta kann til dømis verða gjørt við eina episka yrking. Ofta kann næmingurin fáa væl burturúr, tá ið hann skrivur yrkingina um til eina søgu. Tá noyðist hann at lesa yrkingina gjølla. Hann noyðist at gera sær greitt, hvat hann fær at vita, og hvat hann ikki fær at vita í yrkingini. Eisini noyðist hann at nýta hugflogið og fylla í holini.

Harafrat skal næmingurin geva sær far um serlig eyðkenndi fyri tekstaslagið, áðrenn hann fer undir umskrivingina. Til ber í hesum sambandinum at prátta um, hvør munur er á tekstasløgunum.

Umráðandi er at minna næmingin á at nýta allir sansarnar, tá ið hann skrivur, so at teksturin gerst livandi og áhugaverdur at lesa og at lurta eftir.

At skifta sjónarhorn

At flyta sjónarhornið úr einum persóni í annan kann viðka sjónarringin hjá næminginum og fáa hann at geva sær far um og skilja, hvussu týðandi táttur sjónarhornið er í einum teksti.

Taka vit sum dømi ein tekst, har børn og foreldur eru ósamd, so er eyðsæð, at tað broytir søguna fullkomiliga, um vit flyta sjónarhornið frá børnunum til foreldrini ella øvugt. Børnini siga søguna, so sum tey uppliva hana, og

foreldrini siga sína søgu, men tey uppliva ikki eins. Tað, sum hevur týdning hjá summum, hevur neyðturviliga ikki sama týdning hjá øðrum.

Hugs vit eitt nú um eina ferðsluvánlukku, so eru kanska fyra partar uppií. Tað kunnu vera ein bilførari, eitt gongufólk, eygnavitni og lögreglan. Hóast øll royna at siga frá somu hending so óheft og sakliga, sum til ber, so kann stórir munur vera á frásøgnunum – tí tey lýsa hendingina úr fyra ymiskum sjónarhornum.

Ein onnur støða, sum helst øll børn kenna seg aftur í, er, tá ið tvey fara at klandrast. Latið okkum bara siga, at klandrið fer fram í einum skúlagarði, og garðvaktin kemur uppi. Øll vita, hvussu trupult tað er at greiða frá tí, sum hendi, og hví tað hendi – og at verða samd um røttu frágreiðingina. Hvør hevur sína frágreiðing, bæði tey, sum klandrast, og tey, sum eru hjástødd.

Annar endi

Summir tekstir enda soleiðis, at lesararnir skilja endan á ymiskan hátt, t.e. at hann er ikki eintýddur. Í slíkum førum kann næmingurin royna at skriva endan um, soleiðis sum hann heldur, at endin verður trúligur og í samsvari við tekstin. Næmingarnir kunnu so leggja sítt uppskot fram í flokkinum og geva grundir fyri sínum sjónarmiðum.

Endin kann eisini vera soleiðis háttaður, at hann leggur upp til framhald. Í tí førinum er eyðvitað, at næmingurin sjálvur skrivar framhaldið av tekstinum. Framhaldið kann so vera grundarlag undir felags kjaki í flokkinum.

Hæddarfarmynd

Er teksturin langur ella flóktur, kann góð hjálp vera í at

býta hann sundur í partar og gera yvirskriftir til einstøku partarnar. Næmingurin kann so tekna eina farmynd og seta yvirskriftirnar (ella hendingarnar) í tíðarrað eftir x-ásanum, og hæddina í hendingunum uppiyvir, soleiðis at teir fáa eina hæddarfarmynd. Teir mugu tá gera sær greitt, hvussu spenningurin í tekstinum er bygdur upp, og hvar skiftispunktið (ella hæddin) í tekstinum er. Tá hava teir fingið eitt gott yvirlit yvir, hvussu teksturin er skipaður.

Næmingarnir kunnu greiða frá og jakast um, hvørja hending teir meta vera hæddina (klímaks) í tekstinum, og hví.

Slík farmynd kann eisini verða gjørd at lýsa tíðina alt eftir hendingunum í einum teksti. Framferðarhátturin er hin sami. Vert er at geva gætur, at har tíðarraðið verður brotið, t.d. tí litið verður aftur ella fram í tíðina, tá sæst tað aftur í tíðarlinjuni, sum t.d. ein kýli niður- ella uppeftir.

Ymiskar hentar bókmentafrøðiligar handbøkur :

Nevndu bøkur eru láns á bókasøvnnum ella á LMS

Bókmentasøga I – III, (Árni Dahl), Útgevri: Forlagið Fannir, 1980 – 1983

Føroyski Mentunarpallurin, (Jógvan Isaksen), Útgevri: Mentunargrunnur Studentafelagsins, 1983

Rithøvundabókin, Útgevri. Rithøvundafelag Føroya, 2004

Litteraturhåndbogen, (Red. Ib Fischer Hansen), Útgevri: Gyldendals Uddannelse, 2001

Litteraturens spor, (Martin Jørgensen & Ole Pedersen), Útgevri: Dansk lærerforeningen, 1999

Litteraturens veje, (Johannes Fibiger-Gerd Lütken), Útgevri: Gad, 2003

Lærerens håndbog i tekstarbejde, (Claus Pico Stæhr), Útgevri: Alinea, 2001

Procesorienteret litteraturpædagogik, (Thomas Illum Hansen og Martin Reng), Útgevart: Dansklærerforeningen, 2004

Tekstens stemmer, (Peter Kaspersen), Útgevart: Dansklærerforeningen, 1998

Tjek på teksten, (Ane Bonnesen, Malene Dietz, Lotte Meyland), Útgevart: Gyldendals Uddannelse, 2004

Det litterära klätterträdet, (Bo Renberg), Grein úr Svensk-läraren, nr. 2, 1998

Hentar heimasíðir á alnótini:

www.rit.fo

www.tekstanalyse.dk

www.litteratursiden.dk

At greina myndir

Inngangur

Í *Les 1* er eitt úrval av listaverkum, fotomyndum og lýsingum, ið er ætlað til greiningar. Tað merkir at myndirnar skulu skiljast sum sjálvstøðugir tekstir, eisini tá ið tær standa inni í einari søgu. Hesin tekstur er ætlaður til íblásturs í arbeiðinum at greina myndir.

Ungdómar nú á døgum síggja og brúka hópín av myndum. Kanska ikki listasavnsmyndum, men livandi myndum, lýsingum og teknirøðum. Myndirnar tala til teirra, eitt mál, tey kanska skilja, kanska ikki. Ikki er altíð so lætt hjá ungdómi at seta orð á tað, hann sær. Tí er tað vorðið ein av skúlans uppgávum at geva næmingunum amboð, so at hann kann læra seg at skilja myndir og gerast medvitandi um, hvussu myndirnar virka. Ella hvussu tær eru ætlaðar at ávirka okkum.

Høvuðstýðningur og hjátýðningur í myndum

Høvuðstýðningur, ella *denotasjón*, sum tað eitur við einum fínum orði, er tað, ið myndin sýnir, og sum øll kenna aftur. Í flestum myndum er eisini *hjátýðningur*, ella *konnotasjón*, sum er allar tær hugsanir og ímyndingar, ið vit natúrliga fáa knýtt at myndini. Tosa vit um høvuðstýðning, kunnu vit seta hann í samband við ferðsluskelti, piktogramm og t.d. arbeiðstekningar ella uppskriftir, men hjátýðningur knýtir seg til list og lýsingar.

Høvuðstýdningur

Djóralív á landi

Gøta til brekaði

Posthús

Tórálvur Weihe arkitektur AF/MAA gjørði piktogrammini

Orðið *piktogramm* er komið úr latíni og merkir *myndaskrift*. Piktogramm eru skelti. Vit kenna tey í teknaðum yvirlitsmyndum, til dømis í býar- og bygdamyndum. Tað er ein einfeldisgerð av onkrum fyrbrigdi, so at tað verður púra eintýtt, ein mynd, ið bara hevur tað, vit nevna *høvuðstýdning*, og útiðsír øllum øðrum móguleikum uttan einum.

Í piktogrammum er eingin rúmd fyri ymiskari greining og tolking. Øðrvísi er við teimum myndunum, sum vit seinni fara at kanna og viðgera í hesi bók.

Greiðið frá hvar tit finna piktogramm og finnið fleiri dømi um piktogramm til dømis í ferðavinnuni, ferðsluni og ítróttarheiminum. Roynið í flokkinum at gera tykkara egnu piktogramm. Arbeiðið í bólkum og leggið arbeiðið fram hvør fyri øðrum. So verður spennandi at síggja, um tit megna at gera eina mynd, ið hevur bara ein høvuðstýdning!

Farið út á netið og finnið fleiri piktogramm. Tit kunnu seta orðið í onkra leitmaskinu, t.d Google, so fáa tit nógvar móguleikar. Eitt gott mið er www.prento.dk

Hjátýdningur

Eitt annað myndaslag, tit kunnu arbeiða við í hesum um-

farinum, eru búmerki hjá ymiskum feløgum, virkum og fyritøkum. Her fara tit eisini at fáast við tað, vit nevna *hjátýdning*. Hjátýdningur er allar tær hugsanir og ímyndingar, ið vit við kenslum og skili fáa knýtt at myndini.

FRÆLSI
Í NÝGGJUM HAMI

FRÆLSI
FRÆLSI
FRÆLSI

Frælsi í nýggjum hami.
Dótt við Frælsi í dótt við nummerni, 100. -
í faruð og skilningarsmíð (vín 50. -) í faruð. 199 kr

kall

Greiðið frá hvørjar hjátýdningar tit finna í hesari lýsing.
Arbeiðið í bólkum og leggið fram hvør fyri øðrum.

Hesi bæði hugtøkini, høvuðstýdningur og hjátýdningur, eru góð at hava í huga, tá tit arbeiða við myndum. Vit kunnu siga, at høvuðstýdning eru vit á einum máli um, men hjátýdningur er knýttur at hvørjum einstøkum áskoðara.

Roynið tykkum í flokkinum at finna nakrar lýsingar og tosið um hesi bæði fyrbrigdi.

Myndauppliving

Tá ið fólk hyggja eftir einari mynd, veri seg málningur ella fotomynd, halda vit tað verða eyðsýnt, at øll síggja tað sama í myndini. Ella øðrvísi sagt, at vit uppliva øll tað sama. Men tað er ikki so.

Hetta kemst fyrst og fremst av, at myndin aloftast *skilst ella týðist á ymiskan hátt*. Vit siga, at myndin er fleirtýðug – við einum fínum fremmandaorði eitur tað *polysemantisk*. Myndin rúmar meira enn bara einari tolking, bara einum sannleika. Tú kanst sjálvandi siga, at sannleikan um listaverkið kennir eingin uttan listafólkið, ið møguliga hevði eina ætlan, tá ið myndin varð gjørd, men listafólkið er ikki her. Listafólkið hevur av sínum eintingum latið okkum myndina at skoða, so at tað stendur til okkara at orða okkara upplivingar, at greina og tolka listaverkið.

Í øðrum lagi kemst tað av, at vit síggja myndirnar *við okkara persónligu brillum*. Tað veldst um, hvørji vit eru, hvørjar royndir vit hava, hvørjari støðu vit eru í, og hvat ið vit skulu brúka tað, vit síggja, til.

Tá ið vit práta um myndir í flokkinum, gerst sera týðiligt, hvussu ymisk vit eru, og hvussu ymiskt vit fata og uppliva myndir. Men saman skulu vit avdúka, hvat ið myndin sigur hvørjum einstøkum okkara. Tað gevur okkum møguleika at fáa eina stóra viftu av eygleiðingum at arbeiða víðari við.

Myndasamrøða – greining og tolking

Tað er skilagott, at myndasamrøðan verður skipað eftir føstum leisti. Á sama hátt, sum vit skipa tekstagreining og -tolking, verður eisini samrøðan um myndina skipað. Niðanfyri er dømi um, hvussu ein tílík myndasamrøða kann skipast.

Myndagreining

Dátu um myndina:

Hvør hevur gjørt myndina, nær er hon gjørd, hvar ella hvaðani er listafólkið ættað, hvar er listaverkið, er tað einstaklingaogn, hongur tað á listasavni – ella er tað kanska ein lýsing ella eitthvørt annað slag av mynd? Hvat tøkni hevur listafólkið nýtt, er tað t.d. oljumálningur, ein blýantstekning, ein vovin mynd, ein vatnlitsmynd, ein fotomynd ella okkurt heilt annað?

At lýsa myndina:

Tak alt við, ið eygað sær á myndini. Spyr til dømis: „Hvat síggja vit?“, „Hvar síggja vit?“, „Hvat er á myndini?“, „Hvussu er myndin skipað?“, „Hvat er í forsýni, miðsýni og baksýni?“, „Eru mótsetningar í myndini?“ o.s.fr.

Tit mugu vera miðvís, skal hetta rigga. Ætlanin er at finna eina semju um tað, tit síggja. Í fyrstu atløgu verða einstaklingsfatanir sálðaðar frá. Vit taka bara tað við, sum øll eru samd um, at tey síggja. Hendan semjan fær okkum at halda á, so at vit koma fram ímóti tí næsta stiginum, sum er at tulka myndina.

At tolka myndina

Spyr til dømis: „*Hvat haldi eg?*“ „*Hví haldi eg tað?*“ Og ikki

minst: „*Hvar í myndini síggi eg tað, ið stuðlar mínum sjónarmiði?*“

Samrøðan verður nú frælsari. Tit skulu nýta tað, tit samdust um í myndagreiningini og nýta dátuni um myndina. Men tað er ikki nóg mikið! Tað mest umráðandi í hesum partinum av samrøðuni er, at nú er tørvur á øllum teimum ymisku fatanunum hjá hvørjum einstøkum. Tað vil siga at nú (og nústani!) fara vit frá *felagsfatan* til *einstaklingsfatan*.

Her kann vera hent at kaga í ymsar handbøkur um sýmbolvirði.

Eftirmeting

Nú ber til at hugleiða um tað, sum samrøðan førði til. Tað, sum vit nú síggja ella skilja, ið vit ikki skiltu ella sóu í myndini undan samrøðuni.

Myndasamrøðan er grundarlagið undir framhaldandi arbeiði við myndum. Nú kunnu næmingarnir sjálvir royna seg.

Greiningarfrymil

Flestallir næmingar og lærarar við eru glaðir fyri at hava ein sonevndan frymil til myndagreining. Slíkan frymil fari eg eisini at vísa á her, men fari (eisini) at minna á, at teir eru til skjals í nærum øllum bókum, ið viðgera tekstagreining. Í arbeiðsbókini til „Ábal og aðrar søgur“ eftir Sverra Patursson hevur Lydia Didriksen ein frymil til myndagreining. <http://www.fsg.fo/Filur/Spurningar%20til%20myndagreining.pdf> Í bókini „Eitt sindur um...“ hevur Jonhard Mikkelsen eisini ein frymil.

Og her er so aftur ein myndafrymil, ið byggir á ta oman fyri nevndu lærara- og næmingasamrøðuna.

Frymil

Dátu

- hvør
- hvar
- nær
- hvussu (tøkni)
- stødd

Myndevni

- hvat er myndin um?
- sigur myndin eina søgu?
- hvat fangar eygað?
- hvat er tað fyrsta, tú gevur tær far um?
- Súmbol

Snildir

- litir, ljós, bygging, skap, frásjón, rúmd og dýpd, sjónarhorn, okkurt óvanligt, okkurt, ið kløkkar teg. Byrja við tí, tú heldur vera tað týðningarmesta

Tolking

- samantvinna alt, tú ert komin fram til um myndina
- sig nú við egnum orðum, tað sum myndin sigur tær

Perspektivering

Skalt tú fata myndina enn betur, kanst tú royna at seta hana í størri samanhag ella samband

- tú kanst bera saman við aðrar myndir, ið siga somu søgu
- tú kanst hyggja at fleiri myndum hjá sama listafólki
- tú kanst hyggja at myndum úr sama tíðarskeiði

Er talan um eina lýsing, kanst tú bera saman við aðrar lýsingar.

Gev gætur! Ein lýsing er ikki bara ein mynd men ein miðil við einum sölufremjandi endamáli, og tað eigur at vera tikið fram, tá ið greinað verður.

Í bókini „Eitt sindur um...“ eftir Jonhard Mikkelsen er ein partur, ið eitur „Eitt sindur um lýsingar.“ Bókin „Sprotar“ eftir sama høvund er um tekstir í bløðum og tíðarritum. Har er grein, ið nevnist „Yvirtalingarsnildirnar.“ Hetta eru tekstir, ið eiga at vera partur í arbeiðinum við lýsingum.

Hentar bøkur

– at hava við hondina, tá ið arbeitt verður við myndum:

Jonhard Mikkelsen: *Eitt sindur um...*

Jonhard Mikkelsen: *Sprotar*

Lydia Didriksen: *Ábal og aðrar søgur, arbeidssuppgávur* (Til bókina „Ábal og aðrar søgur“ eftir Sverra Patursson)

Regin í LÍÐ: *Rakul og aðrar søgur* (Jens Frederiksen, hevur greinað og tolkað eina mynd í uppgávupartinum, sum er aftast í bókini. Sí á bls. 160 – 175)

Birgit Arge og Lydia Didriksen: *Kom og skriva 2*

Jane Kristensen, Jørgen Riber Christensen: *Billedstund*

Birger Reker Holm: *Lær om billedanalyse*

Jane Kristensen, Jørgen Riber Christensen: *Billedtid 2*

Dømi um slóðir á alnetinum:

www.art.fo

www.textanalyse.dk

www.da-net.dk/billedanalyse.html

www.billedguiden.dk

www.solroed-gym.dk/billed/billedanalyse.htm

(har er ørgrynna av slóðum til myndagreining)

M

eðan áin rann

Hesin fyrsti parturin í næmingabókini fevnir um seks ymiskar yrkingar, ein sálm og tvær stuttsøgur. Ein yrking er á norskum, og ein sálmur er á íslenskum og í føroyskari týðing. Talan er sostatt um ymisk tekstasløg, og bæði eldri og yngri tekstir eru umboðaðir.

Tráðurin, ið knýtir hesar tekstir saman, eru barnaárin og uppvøksturin.

Tekstirnir lýsa m.a. barnið á kanningarferð úti í náttúruni, barnið, ið roynir at nærkast gerandisdegnum hjá teim vaksnu gjøgnum spæl, og barnið, sum roynir at skilja og leggja umheimin undir seg.

Tekstirnir lýsa millum annað umstøður og forðingar, sum barnið veksur upp í, og sum hava avgerandi ávirkan á lívstreytir og lívskor. Hesar umstøður koma til sjóndar í samspælinum við tey vaksnu, har barnið mangan kennir seg sum hitt minni menta. Tað veri seg í familjuni, í fostur-familjuni ella í skúlanum.

Samspælið við onnur børn er týðandi táttur í hesum partinum. Fleiri tekstir lýsa felagsskapin og vinalagið millum børn á t.d. rannsóknarferð. Aðrir tekstir lýsa meira tað einsamalla barnið, sum berjist fyri sær og sínum rættindum.

Barnið og barnalyndið er kjarni og miðdepil í øllum tekstunum. Sjóðarhornið er ymiskt, stundum hjá barninum og stundum hjá tí vaksna.

RÓI REYNAGARÐ PATURSSON

var føddur í Havn í 1947, og har vaks hann upp. Hann fór ungur til skips, arbeiðdi og ferðaðist ymsastaðni í Evropa. Fór so aftur á skúlabonk og tók útbúgving á lærda háskúlanum í Keypmannahavn í heimsspeki. Hann hevur nú í mong ár verið skúlastjóri á Føroya Fólkaháskúla.

Rói er serliga kendur fyri sínar yrkingar, men hevur eisini skrivað stuttsøgur og ritroyndakendar prosastubbar. Í sínum yrkingum ferðast hann millum náttúru og menniskja, barnið og tann vaksna heimin, tað innara og tað ytra landslagið. Hann flytur seg frá tí persónliga og kensluborna til tað politiska og samfelagsliga.

Í 1986 fekk Rói Patursson norðurlendsku bókmentavirðislønina í føgrum bókmentum fyri yrkingarsavnið „Líkasum“ 1985.

Yrkingin *Meðan áin rann* er úr navnleysa yrkingasavninum, hansara fyrsta, sum kom út í 1969.

Meðan áin rann

Her er talan um eina episka yrking, sum sigur frá tveimum smádreingjum á rannsóknarferð úti í náttúruni. Yrkingin lýsir barnalyndið og tráanina eftir at kenna sítt upphav. Samstundis lýsir yrkingin tað umskiftiliga í barnalyndinum, sum støðugt hómar ókend lond, og sum villir tað av leið. Flestallir næmingar munnu vera førir fyri at kenna seg aftur í hesari ferðini fram við ánni ein summardag. Teir kenna helst allir til at reika um sum tann fríi og frælsi fuglurin og hesa serligu kenslu at gloyma seg burtur, tá ið okkurt er, sum hugtekur og dregur.

Í sambandi við henda tekstin ber til at práta um serlig

lyndiseyðkenni og serlig fyrbrigdi, sum hoyra barnaárunum til. Eitt nú tað at fara heimanífrá einsamallur ella saman við øðrum at kanna umhvørvið og náttúruna; serliga alskin, sum børn hava til vatn og sand; serliga tokkan til at fanga eitt nú kombikk ella krabbar ella at fiska ternumurtar; serliga ansin fyri tí sjáldsama og óvanliga, og so hetta serliga at leita og sankar saman.

Her ber til at fáa eitt áhugavert prát um tað løgna, at øll vanlig børn í høvuðsheitunum uppliva somu menn-ingarstigini, frá tí tey liggja nýfódd og óhjálpin, til tey ein dag eru før fyri at taka ábyrgdina av egnum lívi. Tey mennast øll kropsliga nærum á sama hátt, frá tí tey liggja, til tey koma á føtur, og soleiðis hevur altíð verið. Sama ber til at siga um másligu og persónligu menningina.

Eisini ber til at prátta um, hvørji lyndiseyðkenni næm-ingarnir nú á døgum hava sum tannáringar. Hvussu tey eru broytt, ella hvat er broytt, hvussu tey eru, hvat hevur teirra serliga áhuga júst nú, hvat ið tey takast við, um tað er munur á gentum og dreingjum o.s.fr. Finnast kann fram til, hvat ið tey hava í felag, og hvussu tey eru ymisk.

Næmingarnir kunnu so royna at skriva yrkingina um til søgu, ella teir kunnu skriva sína egnu søgu eftir egnum upplivingum, sum eru í samsvari við tað, ið yrkingin snýr seg um.

INGI JOENSEN

Ingi Joensen (f. 1953) er avlærdur fotografur og arbeiðir sum listamaður við ljósmyndum. Hann leggur dent á grafiska skapið og huglagið í myndunum. Vanligi arbeiðsháttur hansara er at viðgera sínar svørt-hvítu myndir og geva teimum tónar í ymiskum litum. Ingi rekur Grafik Studio, sum í 2005 fekk Barnabókavirðisløn Tórshavnar Býráðs fyri bók og fløgu, sum byggir á ævintýrið „Trøllið hjá Pápaleysa“.

Tjørnin

Er ljósmynd úr bókini „Reflektiún“ frá 1992.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

JENS PAULI HEINESEN

var føddur í 1932 og vaks upp í Sandavági. Hann er læraralærdur, men gavst at arbeiða sum lærari í 1970. Síðan hevur hann starvast sum høvundur burturav.

Jens Pauli er ein av okkara virknasta rithøvundum og hevur m.a. skrivað mong stuttsøgusøvn, skaldsøgur og sjónleikir. Sum høvundur fevnir hann víða og lýsir m.a. bygdasamfelagið og býin, listamannin og samfelagið, barnið og tess heim og kærleikans torgongdu leiðir. Hann hevur fingið nógvar virðislønir fyri sín skaldskap.

Stuttsøgan *Lítli Frants Vilhelm* stendur í savninum „Gesti,“ sum kom út í 1967.

Lítli Frants Vilhelm

Henda stuttsøgan sigur frá gerandisdegnum hjá tí tólv ára gamla Frants Vilhelmi. Hon sigur bæði frá umstøðum og atburði og træðrunum ímillum umstøður og atburð. Vit fáa at vita, at mamman legði ongantíð nakað í lítla Frants Vilhelm og rýmdi frá honum, tá ið hann var sjeý ár. Pápin hevði úr at gera við skip og handil og hevði ongantíð stundir at taka sær av honum, tískil vóru tvær arbeiðskonur, sum royndu at halda stýr á honum.

Hóast hesar umstøðurnar heima var lítli Frants Vilhelm altíð glaður. Hann kundi fara hagar, hann vildi, og hann kundi gera tað, honum lysti. Men í skúlanum misti hann alt, hann átti. Har var ein vilji og ein makt, sum lamdi hann. Lærarin! Hann bukaði lítla Frants Vilhelm, so hann ýldi av pínu; hetta hendi, hóast tað vanliga ikki kvøtti úr honum.

Millum børnini kláraði lítli Frants Vilhelm seg væl. Eingin javnaldri stóð honum kurl.

Størstu sorgina upplivdi hann, tá ið ein drongur, Niklas, skeyt skuran, sum hann hevði havt. Hann gjørdist frá sær sjálvum og legði á Niklas, men bukaður og bardur varð hann tveittur út á bøin. Hann ýldi av pínu, tó hesaferð var tað ikki av kropsligari pínu, men av at missa tað dýrabarasta, hann átti, nevniliga ta heitu og bleytu skurapisuna.

Í tekstinum ber til at práta um tað, sum hevur týdning hjá einum barni í uppvøkstrinum. Hvønn týdning hevur kærleikin í uppvøkstrinum? Hvat annað hevur týdning hjá einum barni uppvakstrarárini?

Lítli Frants Vilhelm er viljasterkur, hevur dirvi og áræði, reikar um og kannar umheimin. Hann er harðførur og hevur sjálvsálit! Hann víkir ikki fyri nøkrum.

Hevur tað týdning hjá honum, at hann onga mammu eigur, og at hon ongantíð legði nakað í hann? Hevur tað týdning, at pápin ongar stundir hevur at taka sær av honum? Ber til at siga, at lítli Frants Vilhelm er eitt lukkuligt barn? Hvussu er ein lukkuligur barndómur?

Hann tolir nógva kropsliga pínu. Hvør pína var tað, sum fekk hann at ýla, tá ið tann grái skurin lá deyður undir liðini á honum í endanum í søguni? Hví hevði skurin so stóran týdning? Hvat sigur tað okkum um drongin og hansara kenslur? Og kanska kundi verið áhugavert at práttað um, hvør munurin er á kropsligari og kensluligari pínu. Hvat man vera verri?

Í søguni eru nógvar samanberingar og nógv myndamál, og tí er natúrligt at kanna tað gjøllari í hesum tekstinum.

Hvat spælir lítli Frants Vilhelm um dagarnar? Hvat hevst hann at í Skjatlá? Kann hetta hava samband við arbeiðslívið

hjá pápanum? Hvat sigur tað okkum um kenslurnar hjá dronginum fyri pápanum?

Vert er at kanna sambandið ímillum fuglarnar og lítla Frants Vilhelmi. Summar fuglar metir hann at vera mammur ella pápar, og mammurnar og páparnir eru rættiliga ymisk í atburði og spegla uttan iva hansara fatan av síni egnu mammu og sínum egna pápa. Av at kanna hetta nærri fáa vit innlit í kenslulívið hjá dronginum og tað, sum rører seg í honum, handan tað káta glaða lyndi.

Eisini ber til at tosa um tað, sum pisan og skururin umboða í lívinum hjá lítla Frants Vilhelmi til tess at skilja, hví hann varð so ovursintur, tá ið Niklas hevði gjørt seg inn á skuran. Hvat gjørði Niklas seg í veruleikanum inná? Hvat tók hann frá lítla Frants Vilhelmi?

Ein spurningur, sum verður settur í søguni, er, hvat ið man fara at spyrjast burtur úr lítla Frants Vilhelmi, tá ið hann einaferð verður vaksin. Man hann fara at verða slóðbrótari, uppfinnari, herførari ella okkurt annað stórt og framúrskarandi? Ella verður hann tann nýggja Sjórottan í bygdini? Her stingur so spurningurin seg aftur upp, hvørja ávirkan umstøðurnar og royndirnar í barnaárunum hava á lívið hjá okkum.

Í sambandi við hetta kjakið kann vera áhugavert at biðja næmingarnar skriva ein tekst um lívið hjá lítla Frants Vilhelmi. Hann kann t.d. verða skrivaður sum endurminningar í 1. persóni, har sum lítli Frants Vilhelm sigur sína lívssøgu. Annað hugskot er at skriva minningarorð um hann til eitt dagblað. Tá verður skrivað í 3. persóni.

Upplesturin og at bera saman tekstirnar hjá næmingunum kann verða eitt áhugavert íkast í kjakinum.

G. FRANCESCHI

Gérard Franceschi franskur myndamaður (1915-2001) var í Føroyum fyra mánaðir í 1969 og tók myndirnar til bókina „Færøerne, de magiske øer“, sum umframt á danskum eisini er á føroyskum og enskum. Franceschi kom til Danmarkar 1962 at taka myndir fyri listamannin Asger Jorn (1914-1973) til eina 32 binds bókarøð um norðurlandska fólksliga list í kirkjum, søvnum og landsløgum í 10.000 ár. Jorn hevði sæð svørt-hvítu myndir Franceschis á framsýning í París, har hesin lýsir framskornar myndir og høgghmyndir, tiknar úr eini gamlari kirkju. Jorn var sannførdur um, at franskur myndamaðurin við tíðarinnar tøkni kundi dokumentera elligamla list, innan hon hvarv og varð gloymd. Franceschi gjørdist so hugtikin av ætlan Jorns, at hann segði upp á Louvre í París og flutti til Danmarkar, har hann 1962-1977 livdi saman við tekstil-listakvinnuni Inge Bjørn í Silkeborg. Bókarøðin um fólksligu listina í Norðanlondum er komin út í sjey bindum.

Í fjøruni

Er ljósmynd úr bókini „Færøerne, de magiske øer“ frá 1971.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

HEDIN M. KLEIN

var føddur í 1950 í Havn, men vaks upp við Gjógv. Hann fór til Havnar at ganga í skúla og tók læraraprógv í 1972. Heðin hevur í mong ár starvast sum lærari, men hevur í nøkur ár verið dagligur leiðari í Føroya Skúlabókagrunni.

Heðin hevur verið virkin innan mong øki. Hann hevur sitið í bygdaráði, á lögtingi og í landsstýrinum umboðandi Tjóðveldisflokkinn. Hann hevur verið í nevndini og verið formaður í Norrøna Felagnum í Føroyum, í nevndini fyri Skúlabókagrunnin og í nevndini og formaður fyri Rithøvundafelagið.

Heðin hevur skrivað og givið út nøkur yrkingarsøvn. Eisini hevur hann lagt útgávur til rættis, týtt og ummælt.

Í sínum yrkingum lýsir og viðger Heðin m.a. náttúruna, mannalýndi og eksistensiellar spurningar.

Yrkingin *Onkuntíð* er úr savninum „Væmingar og vaggandi gjálv,“ sum kom út í 1969.

Onkuntíð

Hetta er episk yrking, sum sigur frá einum skipstúri undir Grønlandi. Vit hoyra um, tá ið loyst verður, um brotasjógvar og fiskieyðnu, og tá ið komið verður aftur til lands við fullari last. Vit hoyra um álvarsamar og brúnasíðar menn, um barmleysar og klænbeintar konur, sum heilsa monnunum væl komnum heim.

Men hetta er eingin vanligur grønlandstúrur. Her er talan um spæl og um ein fyrigyklaðan skipstúr.

Hvussu vita vit, at hetta er ikki ein túrur í veruleikanum?

Finn tey støðini í yrkingini, sum siga frá tí. Hvar fer yrkingin fram? Hvat hendir í veruleikanum?

Hvat liggur ímillum henda túrin og ein veruligan túr undir Grønlandi? Hvat bindur yrkingina – ella hesa frásøgnina – saman við gerandisdagin og samfelagið, sum „vit“ vaksa upp í?

Yrkingin kom út í 1969 og er helst skrivað um tað mundið. Hvussu sæst tað aftur í tekstinum? Hugsa um Tórshavnar Radio, sum tá hoyrdist allastaðni, og sum øll lurtaðu eftir.

Hvussu bera hesir dreingirnir seg at sum menn? Hvørji lyndiseyðkenni apa teir seg eftir? Hvørja mynd munnu teir hava av einum røttum skipara? Sigur hetta okkum nakað um, hvørjar dreymar hesir dreingir bera í sær um sína framtíð sum vaksnir menn?

Hvussu munnu teir vita, hvat fer fram á einum skipstúri? Hvat sigur tað okkum um sambandið millum fiskivinnuna tá og tey heima? Ber saman við nútíðina. Spæla børnini framvegis soleiðis? Hví/hví ikki?

Hvat er barnaspæl í roynd og veru? Ber tað, sum børn spæla í dag, saman við tað, tey vaksnu takast við? Er nakað samband? Er barnaspæl ein fyrireiking til tað „vaksna“ lívið?

Hvør tekur ímóti, tá ið fiskimenninir koma aftur til lands? Hvat sigur tað okkum um samfelagið, ið hesir dreingir vaksa upp í? Hvørja uppgávu hava konurnar? Hvussu er nú á døgum?

Lat dreingirnar skriva um ein grønlandstúr, so sum teir ímynda sær hann. Lat genturnar skriva um, hvussu tað er at vera sjómanskona.

ODDFRÍÐUR M. RASMUSSEN

var føddur í Havn í 1969, men vaks upp á Sandi. Hann hevur verið til skips og arbeitt ymiskt fyrifallandi arbeiði. Tvey ár gekk hann í Rithøvundaskúlanum í Keypmannahavn.

Oddfríður hevur skrivað yrkingar og stuttsøgur.

Yrkingin *pilturin og steinurin* er úr savninum „Aldur hugans“ (1994).

pilturin og steinurin

Eisini ein yrking, sum tekur støði í hugaheiminum og spæli hjá barninum. Kjarnin í yrkingini er steinurin, sum pilturin spælir á.

Á steininum ferðast hann til ókendar víddir, men tá ið náttin er myrk, gerst steinurin eitt akker, sum hann dregur upp aftur um dagin, og sum førir hann í kríggj við ljósum huga.

Á steininum hvørva tíð og staður, sprongd burtur við bumbum. Og handan tíð og stað – í deyðans dali – birtist ein lívsgleði aftur og aftur.

Hóast barnadagarnir eru farnir, stendur steinurin sum ein varði um tað, ið einaferð var. Tíðin er lokin, men fer altíð at liva í minninum.

Eitt hugskot at nærkast yrkingini er at lata næmingarnar hvør sær seta tríggar spurningar til yrkingina. Teir kunnu t. d. finna trý støð, har teir halda, at tað bilar at skilja innihaldið. Lærarin kann skriva spurningarnar á talvuna, og flokkurin kann so í felag práta um, hvussu spurningarnir kunnu svarast. Á henda hátt ber ofta til at finna fram

til mótsetningar í tekstinum, myndamál og tóm pláss í tekstinum.

Annað hugskot er at gera yvirskriftir til tey trý ørindini. Tá verða næmingarnir noyddir at nærlesa tekstin og royna at skipa innihaldið.

Áhugavert í hesi yrkingini er eisini myndamálið og lýsingarnar, ið sipa til kríggj, oyðing og ótta. Her er eyðvitað at kanna mótsetningar í yrkingini, tí hóast myrkur er ljósur hugur, og hóast deyða er lívslogi.

Hesir mótsetningar bjóða til prát um børn og ótta. Hvat óttast børn? Hvat er tað ringasta, sum kann henda einum barni? Hvussu ávirka t.d. tíðindi uttan úr heimi um kríggj og oyðing? Hvussu ávirka filmar og telduspøl?

Aðrir viðkomandi spurningar til hesa yrkingina eru til dømis: Hvønn leiklut hevur steinurin í gerandisdegnum hjá barninum? Hvussu ber til at skilja steinin í fluttari merking? Hvussu sæst tað, sum fer fram uttan um barnið, aftur í barnsins spæli og hugaheimi? Hvat meinast við í síðsta ørindi: „...ein varði yvir farna tíð ið *ongantíð rapar*“?

PÁLL JÓNSSON / SÍMUN AV SKARÐI

Páll Jónsson

(1812-1889) var ofta nevndur Páll úr Hvítadali. Hann var sálmaurkjari, lærari og prestur.

Sálmurinn *Ó, Jesús bróðir besti* er endurgivin úr Sálmabók íslensku kirkjunnar, úr útgávuni, sum kom í 1987.

Símun av Skarði

(1872-1942) var borin í heim á Skarði, og har vaks hann upp. Hann tók læraraprógvi í Havn í 1896, síðani fór hann til Danmarkar. Hann var á háskúlanum í Askov frá 1896 til 1898, tá ið hann fór á Danmarks Lærerhøjskole. Í 1899 kom hann aftur til Føroya og fór tá undir fyrireikingar til háskúlaskeið. Hetta gjørði hann saman við vinmanninum Rasmusi Rasmussen, sum hann hevði hitt á Askov. Teir báðir stovnaðu Føroya Fólkaháskúla í 1899.

Símun av Skarði var ein sera virkin maður. Hann tók dúgliga lut í tjóðskaparrørsluni, sum hevði tikið seg upp um hetta mundið. Frá 1906 til 1913 umboðaði hann Sjálfstýrisflokkinn á tingi. Eisini var hann m.a. stjórnarlimur í Føroya Lærarafelag.

Símun av Skarði er serliga kendur sum týðari og yrkjari, hóast hann skrivaði so mangt annað. Hann gav út fyrsta føroyska barnablaðið Ungu Føroyar og gav fyrsta føroyska sálmaúrvalið út í bók. Hann yrkti serliga um fosturland og móðurmál. M.a. yrkti hann tjóðsangi, sum føroyingar tóku til sín tíðliga í 20. øld.

Sálmurinn *O, Jesus bróðir besti* er úr Sálmabók Føroya Kirkju, sum kom út í 1991. Týðingin er frá 1907.

O, Jesus, bróðir besti

Hesin sálmurinn kann verða fataður sum ein bøn, har m. a. verður biðið um signing, lívd og góðan ávøkst.

Sálmayrking er sermerkt tekstaslag við serligum eyðkennum. Tað eigur at verða tikið við, tá ið greinað verður.

Innihaldsliga ber til at prátta um, hvat ið biðið verður um í hvørjum ørindi sær. Næmingarnir kunnu eitt nú finna eitt høvudsorð í hvørjum ørindi. Orðini kunnu so verða skrivað á talvuna, og flokkurin kann í felag tosa um tey ymisku uppskotini.

Eisini ber til at kanna, hvat ið Jesus kann geva, og hvat ið barnið kann fáa. Ella sagt á annan hátt: Hvat ið trúgvinn kann geva einum barni eftir hesum sálminum.

Í hesum sálmi er barnið tað veika, sum tørvar vernd og styrki í einum baldrutum umhvørvi. Hetta kann gerast meiri ítøkiligt, um spurt verður um dømi úr gerandisdegnum. Aðrir spurningar, ið kunnu verða áhugaverdir, eru: Hvat er eitt gott barn, hvat er tað illa, sum kann spilla, ella hvat vil tað siga: at bera góðan ávøkst sum barn og menniskja?

Jesus verður lýstur sum tann almáttugi alfaðirinn. Soleiðs fatar barnið ofta síni foreldur. Hvat liggur í gloppinum millum foreldrini og trúnnu? Hvar røkka foreldrini ikki, har sum trúgvinn røkkur?

Ó, Jesús bróðir bezt

Í leiðbeinandi lesiætlanini verður mælt til, at nakrar síður av íslenskum teksti verða lisnar. Næmingarnir eiga at skilja innihaldið, og víst eigur at verða á skyldskapin

ímillum íslendskt og føroyskt mál. Eisini verður mælt til, at næmingarnir fáa høvi at syngja.

Frumteksturin og tann týddi liggja rættliga nær hvør øðrum, og skyldskapurin málini ímillum er eyðsýndur.

Í hesum sambandi ber eisini til at nema við málsøguna. Her kann til dømis verða greitt frá, hvussu málini eru runnin av somu rót.

FRIMOD JOENSEN

Frimod Joensen (1915-97), ættaður av Sandi, sá náttúruna við frískum, óheftum eygum. Frimod leit á tað, hann sjálvur sá og endurgevur tað í einum beinleiðis og ótilgjørdum listarligum máli. Hann málaði myndir av fólki í sínum dagliga yrki, og í summum myndum er hann sjálvur hjá-staddur sum ein høvuðspersónur.

Úr kirkju

Oljumálningur frá 1976. Listasavn Føroya.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

BERGUR DJURHUUS

(1919-1946) var føddur á Sandi. Hann lærði til møbilsnikkara og arbeiðdi sum møbilsnikkari, til hann gjørdist sjúkur av tuberklum í 1943.

Hann skrivaði stuttsøgur, yrkingar og tættir. Í 1977 kom út úrvalssavnið „Ungur at fara,“ sum Árni Dahl legði til rættis. Stuttsøgan *Tíðin avdúkar* stendur í tí savninum.

Tíðin avdúkar

Í hesi søgu hitta vit móðurloysingin og „leysingabarnið“, sum gerst offur í eini harðrendari fosturfamilju. Her eru fleiri áhugaverdir træðrir at viðgera, eitt nú spurningar sum: Verður munur gjørdur á børnum alt eftir, hvør eigur tey? Virðismeta vit hvør annan alt eftir slag og slekt? Eru summi betri enn onnur? Fáa summi størri sømdir ella betri viðferð, tí at tey verða hildin at vera finari?

Vit fáa at vita, at Óli er eitt hampa fólk, roynir at gera sítt besta og altíð ger, sum hann verður biðin, men honum tykist, at húsfólkini eru samd um, at hann skal ikki vera sum hini. Hann kennir seg at hoyra meira til ímillum kríatúrini heldur enn húsfólkini. Áhugaverdur spurningur er, hví húsfólkini bera seg soleiðis at? Hvussu ávirkar teirra framferð og harðræði Óla? Hvussu ávirkar slík framferð børn yvirhvur? Verða øll børn ávirkað á sama hátt ella er munur á? Hvaðani kann munurin stava?

Eisini ber til at kanna hugburðin og atburðin hjá ávikavíst húsfólkunum á Lágabø og keypmanninum. Hvør er munurin, og hvat man bógva undir hesum muninum?

Hesin teksturin er helst skrivaður seint í tríatiárunum ella fyrst í fjórutiárunum. Her ber til at samanbera støðuna

hjá móðurløysingum og „leysingabørnum“ tá í tíðini við støðuna hjá teimum nú á døgum. Hvat er øðrvísi, hvat er broytt, hvørjir myndugleikar taka sær av slíkum málum, og hvør tekur sær av børnum, sum koma soleiðis fyri sum Óli?

Eisini kann verða spurt, um hugburðurin viðvíkjandi børnum er broyttur gjøgnum tíðina? Góðtaka vit harðskap móti børnum? Eru børnini betur vard móti ágangi nú á døgum?

Søgan um Óla líkist á mangan hátt einum ævintýri. Á hvønn hátt líkist hon ævintýri, á hvønn hátt ikki? Næmingarnir kunnu skriva hesa søguna um til eitt „rættiligt“ ævintýr.

J. P. GREGORIUSSEN

(1845-1901) var føddur í Kvívík. Hann verður vanligi nevndur Jóan Petur uppi í Trøð. IPG var til skips um várarnar og heystarnar undir Íslandi. Hann átti eitt sindur av jørð, sum hann røkti, og umframt hetta tókst hann við at smíða. Jóan Petur var sera virkin í tjóðskaparrørsluni, ið tók seg upp í Føroyum í 1890-árunum, og yrkti mangan til fólkafundir, sum tá vóru hildnir víða um í landinum.

Hann yrkti føðilandssangir og kvæði. Eisini yrkti hann vísuna um „Vaagen“ og ta føroysku brúðarvísuna: *Várharra hann segði, tað er ikki gott.*

Tað mesta, sum hann skrivaði, kom út í savninum „Yrkingum“ (1928). Har stendur yrkingin *Eitt heim* eisini.

Eitt heim

Henda yrkingin, sum var skrivað í 1890-árunum, lýsir, hvørja ávirkan ovurnýtsla av rúsdrekka hevur á eitt heim. Her er ein følin og bleik mamma, sum syrgir, eitt lítið barn, sum grætur, og ein pápi, sum fell í eiturstreymin.

Hetta er ein eldri tekstur, og tí eru kanska orð, sum næmingarnir ikki skilja. Næmingarnir kunnu arbeiða tveir og tveir og finna tey orð og tær myndir, sum eru torskild. Eftir tað kunnu teir gera yvirskriftir til hvørt ørindi.

Prátað kann verða um, hvørjir persónar eru í yrkingini. Hvørji sagnorð og lýsingarorð knýta seg at teimum ávísu persónunum. Hvørji orð (og samanberingar og myndir) knýta seg at „eiturdrykkinum“? Hvørja ávirkan hevur „eiturdrykkurin“ á persónarnar? Hvussu ávirkar tað heimið?

Hví hevur høvundurin nevnt yrkingina *Eitt heim*?

Kundi heitið ikki eins væl verið *Mamman syrgir* ella *Eiturdrykkurin*?

Kundi henda yrkingin eins væl verið skrivað nú á døgum? Hvussu ávirkar tað eitt barn, um tað veksur upp saman við foreldrum, sum hava trupulleikar av rúseitri? Í yrkingini stendur, at barnið gloymir lyst og leik. Hvussu ber tað til? Hvussu broytir rúseitur tey vaksnu?

Áhugavert og viðkomandi í hesum sambandi er eisini at greiða næmingunum frá føroysku rúsdrekkasøguni.

Næmingarnir kunnu skrivað yrkingina um til eina nútíðarsøgu, har sjónarhornið er hjá barninum. Teir kunnu velja, um teir skriva søguna í 1. persóni ella 3. persóni.

JAN ERIK VOLD

var føddur í Oslo í 1939. Hann gjørdi vart við seg sum yrkjari í 1960-árunum. Hann er fjølbroyttur yrkjari. Tann óhátiðarlígi og skemtilígi yrkjarastíllurin var nýskapandi og slóðbrótandi. Hann er eisini kendur bókmentakritikari og ummælari.

Yrkingin *Vi skal pumpe dig opp* er upprunaliga úr savninum „Hvitt ark“, sum kom út í 1966.

Vi skal pumpe dig opp

Næmingarnir eiga sambært leiðbeinandi lesiætlanini at lesa nakrar síður á norskum (bæði á nýnorskum og á bókmáli). Lærarin eigur í stuttum at greiða frá tí, ið liggur aftan fyri toganina millum nýnorskt og bókmál. Eisini eigur at verða nortið við skyldskapin millum føroyskt og nýnorskt.

Henda yrkingin stendur í andstöðu til yrkingina beint framm-anundan, *Eitt heim*. Munur er á bæði formi og innihaldi. Í hesi yrkingini er eitt „vit“ og eitt „tú“. „Vit“ hevur so nógv at geva, so at „tú“ at enda er um at breyta. Ikki tí, at „vit“ vil tað, men heldur tí, at „vit“ ikki kennir sær hógv.

Tá ið tær málsligu forðingarnar eru beindar av vegnum, kunnu næmingarnir kanna, hvørji orð (sagnorð, lýsingarorð og navnorð) eru knýtt at „vit“, og hvørji eru knýtt at „tú“. Hvørji eru „vit“, hvør er „tú“? Í fyrstani gongst alt væl, men mitt í yrkingini fer at ganga skeiva vegin. Tað er, tá ið samanberingin við ta reyðu ballónina kemur inn í yrkingina. Hvat er tað, sum liggur í hesi samanbering? Hvat vil „tú“? Hvørji yniski, hvørjar dreymar, ætlanir og vónir hevur „tú“? Hví fáa vit einki at vita um tað? Hvat sigur hetta

okkum um viðurskiptini millum „vit“ og „tú“? Hvør ræður teirra millum? Hvør hevur alt at siga, og hvør hevur einki at siga? Hví brestur ballónin, sum jú verður borin saman við barnið?

Næmingarnir kunnu royna at skriva eina (mót)yrking eftir sama leisti sum hesa, men sjónarhornið skal vera hjá 1. persóni, t. e. einum „eg“, og hin parturin skal vera 2. persónur í fleirtali, t.e. „tít“. Yrkingin skal vera um viðurskipti millum barn og foreldur ella barn og vaksin.

ANKER MORTENSEN

Anker Mortensen (f. 1961) hevur eitt eyðkent, stillført málingarlag, øðrvísi enn tað vanliga í hansara samtíð, bæði til innihald og tøkni. Myndevnini tykjast at vera dreymakend og stillfør, landsløgini eru sum úr øðrum heimi, og málningarnir hava ein sermerkta, doyvdan dām, kortini við nógvum og djúpum ljósi í litunum.

Dukka mín er blá

Oljumálningur frá 2000, er í bókini “Anker Mortensen”. Í partinum “At greina myndir” er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

JÓANES NIELSEN

var føddur í Havn í 1953, og har vaks hann upp. Hann hevur verið sjómaður og arbeiðsmaður. Eisini hevur hann starvast sum rithøvundur burturav.

Jóanes hevur roynt seg í fleiri ymiskum tekstasløgum. Hann hevur skrivað yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, greinasøvn og leikir. Hann lýsir m.a. verkafólkið og teirra lívstreytir, stættamun, kúgan og órættvísi. Hann er stundum speirekandi og satiriskur, men hann er eisini skemtandi og lívsjáltandi og lýsir inniligar og eymar kenslur.

Yrkingin *Til Boga og allar nýfjøðingar í verðini* er úr savninum „Trettandi mánaðin“ (1978).

Til Boga og allar nýfjøðingar í verðini

Hetta er ein episk yrking, har sum sjónarhornið er hjá tí vaksna. Í tveimum teimum fyrstu ørindunum tekur fræið skapilsí, sýgur føði í seg og liggur sum ein heitur menniskjaungi í tí triðja ørindinum. So koma nøkur ørindi, har sum greitt verður frá, hvat fer fram uttan fyri vindeygad – bæði í samfelagnum og í náttúruni. Í tí síðsta ørindinum verður staðfest, at lívið er ikki ein spurningur, men eitt svar og ein játtan.

Yrkingin er rættiliga long, og næmingarnir kundu tí fyrst roynt at býtt yrkingina sundur í triggjar partar: Byrjan, innihald og enda. Teir kundu so gjørt yvirskriftir til partarnar.

Natúrligt hevði verið í hesi yrkingini at kanna samanberingarnar og myndamálið. Næmingarnir kundu roynt at funnið tey støðini, har sum tey koma fyrri í tekstinum. Síðan kundu tey roynt at sagt frá, hvat ið liggur í samanberingunum

og myndunum. Her ber so eisini til at tosa um, hvønn týdning og hvørja ávirkan samanberingar og myndamál hava á ein tekst.

Innihaldsliga ber til at práta um hugburðin og huglagið í yrkingini. Eisini kann verða prátað um tað, sum fer fram uttan fyri vindeygad. Hvør skapar virðini í samfelagnum, hvør syrgir fyri, at samfelagshjólini mala, og at vit eru mett og væl sett hvønn dag? Eisini kann verað nomið við, hvønn týdning børnini hava í lívinum hjá teim vaksnu og fyri samfelagið sum heild.

Næmingarnir kundu at enda skriva eitt dagbókarbrot í 1. persóni, har sum teir hugleiða um hetta at fáa sær børn og hví.

Aðrir viðkomandi tekstir um at vera barn

Tekstirnir eru á ymskum torleikastigi.

Í klombrum síggjast nøkur høvuðsevni í tekstinum.

Hanus Kamban (sí Andreassen): Hellan (at vera barn)
stuttsøga (úr savninum *Dóttir av Proteus*)

Hanus Kamban (sí Andreassen): Undir tínum veingjabreiði
(religión/ barn/ vaksni/ einsemi) *stuttsøga* (úr savninum
Dóttir av Proteus)

Hanus Kamban (sí Andreassen): Seinasta ferðin hjá Con-
cordiu (barnadagar) *stuttsøga* (úr savninum *Hotel Heyst*)

Heðin Brú: Skipbrotið (barnadagar/ yrkadagar/ gramm-
heit) *stuttsøga* (úr savninum *Búravnurin*)

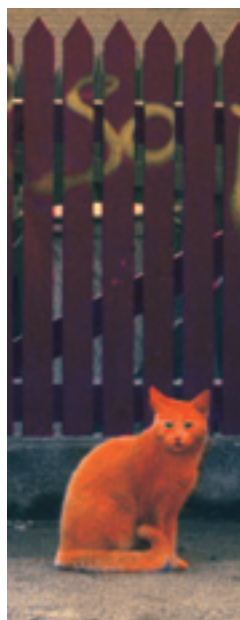
Heðin Brú: Krákudóttir (stjúkmamma/vansorgan) *stuttsøga*
(úr savninum *Búravnurin*)

Ingrid Hestoy: Stjala kærleik (børn stjala) *stuttsøga*
(úr savninum *Bládypið og aðrar søgur*)

- Karsten Hoydal: Tað kemur ein skýming (heild/komos/
børn) *yrking* (úr savninum *Teinur og tal*)
- Karsten Hoydal: Við eina vøggju (barn/nýskapar) *yrking* (úr
savninum *Teinur og tal*)
- Heðin M. Klein: Barnsins summar (Paradís) *yrking* (úr
savninum *Ljóðsins ljós*)
- Heðin M. Klein: Grástrót (uppaling) *yrking* (úr savninum
Veggjagrøs)
- Alexandur Kristiansen: Sum óviti (horvin barndómur) *yrk-*
ing (úr savninum *Várt dagliga lív*)
- Regin í Lít: Rakul (keypmaður/sjómaður/kærleiki) *stutt-*
øga (úr savninum *Glámlýsi*. Er eisini í savninum *Rakul*
og aðrar søgur)
- Christian Matras: Reikar tú úti um kavalond (barn/lív/
møguleikar) *yrking* (úr savninum *Leikur og loynd*)
- Ólavur Michelsen: Feigd og fongur (undir krígunum/øvund/
dreingir) *stuttsøga* (úr savninum *Feigd og fongur*)
- Martin Næs: Runudýki in memoriam (farnir barnadagar)
yrking (úr savninum *Friður*)
- Sverre Patursson: Íslandsferðin (vinarlag/at missa/sorg)
stuttsøga (úr savninum *Fuglar og fólk*. Er eisini í savninum
Ábal og aðrar søgur)
- Oddfríður M. Rasmussen: Heimbyggin (barnaminni) *yrking*
(úr savninum *Aldur hugans*)

S

máfuglur í eldgomlum trøum

Hesin partur fevnir um níggju ymiskar tekstir. Yrkingar, brot úr tveimum leikritum, eitt brot úr eini skaldsøgu, eitt prosapetti og tvær stuttsøgur. Bæði eldri og yngri tekstir eru umboðaðir.

Tráðurin, ið bindur tekstirnar saman, eru viðurskifti ímillum børn og foreldur.

Tekstirnir lýsa serligu og fjøltáttaðu bindingarnar, sum eru ímillum barn og foreldur, til dømis kærleika, umsorgan, gleði, takksemi, sorg, ótta og vón. Nomið verður eisini við ungdómstíðina, tá ið bondini losna, og farið verður heimanífrá.

Kenslurnar ímillum børn og foreldur eru ofta sterkar og samansettar, og tað sæst í nógvum tekstum. Í leikbrotinum um Anniku verður m. a. sambandið ímillum fosturfaðir og fosturdóttur tikið upp, eitt samband, sum fær lagnutungar avleiðingar fyri báðar partar. Annar viðkomandi táttur, sum verður lýstur, er, hvørjar avleiðingar tað hevur, tá ið tráðurin millum foreldur og børn slitnar, og alt ikki gongst, sum væntað.

Spurningurin, hvussu foreldur eiga at vera ella á bestan hátt útinna sín “leiklut“, er eisini tikin við.

Evnið er lýst frá „báðum síðum“. Tað merkir, at sjónarhornið sundum er hjá barninum og stundum hjá foreldrunum.

ROÍ REYNAGARÐ PATURSSON

var føddur í Havn í 1947, og har vaks hann upp. Hann fór ungur til skips, arbeiðdi og ferðaðist ymsastaðni í Evropa. Fór so aftur á skúlabonk og tók útbúgving á lærda háskúlanum í Keypmannahavn í heimsspeki. Hann hevur nú í mong ár verið skúlastjóri á Føroya Fólkaháskúla.

Rói er serliga kendur fyri sínar yrkingar, men hevur eisini skrivað stuttsøgur og ritroyndakendar prosastubbar. Í sínum yrkingum ferðast hann millum náttúru og menniskja, barnið og tann vaksna heimin, tað innara og tað ytra landslagið. Hann flytur seg frá tí persónliga og kensluborna til tað politiska og samfelagsliga.

Í 1986 fekk Rói Patursson norðurlendsku bókmentavirðislønina í føgrum bókmentum fyri yrkingarsavnið „Líkasum“ 1985.

Yrkingin *Kærleiki* er úr yrkingasavninum Á alfaravegi, sum kom út í 1976.

Kærleiki

Henda yrking lýsir minnini og samansettu kenslurnar ímillum eitt „eg“ og pápan og mammuna, hvussu „eg“ verður ávirkað av arbeiðslívi og døprum tímum, hvussu alt botnfellist í minninum, hvussu „eg“ verður formað av tí, tað sá og hoyrði, og hvussu kærleikin sprettir og grør saman við ella úr upplivingunum.

Næmingarnir kunnu hvør sær velja eitt orð úr hvørjum ørindi, sum teir halda vera høvuðsorðið. Teir skulu geva grundir fyri, hví teir halda júst hetta orðið vera lyklaorðið í ørindinum. Tosað kann vera um, hvat „eg“ minnist. Hvørji minni eru knýtt at pápanum, og hvørji eru knýtt at mammuni? Setningurin *hvønn einasta dag* kemur fleiri ferðir fyri í yrkingini. Hvat knýtir seg at hesum setningi? Hvat siga setningarnir *eg slíti meg leysan* og

eg fari frá tær um „eg“? Hvussu ber til at skilja andsøgnina minnist eg alt sum eg havi gloymt? Hví hevur høvundurin valt at nevna yrkingina Kærleiki?

Her ber væl til at tosa um, hvat foreldur hava at týða fyri børnini. Hava mamman og pápin tað sama at týða, ella er munur á? Hví eru kenslurnar ímillum børn og foreldur so sterkar og fjøltáttaðar? Hví klandrast summi børn ongantíð ella altíð við foreldrini?

Yrkingin snýr seg eisini um at slíta seg leysan og at fara frá foreldrunum. Í tí sambandi ber til at práta um broytingarnar, sum henda ímillum foreldur og børn, tá ið tey koma í tannárini. Hví eru tannárini ofta trupul og í summum førum merkt av illstøðu og samanbrestum ímillum børn og foreldur?

Næmingarnir kunnu gera smáar leikir, sum lýsa støðuna hjá tannáringum heima.

GUNNAR HOYDAL

var føddur í Keypmannahavn í 1941, men vaks upp í Klaksvík og í Havn. Hann fór ungur til Danmarkar at ganga í skúla, og í 1967 var hann útbúgvinn arkitekt. Í 1972 var hann settur í starv sum býararkitektur í Tórshavn, og røkti hann hetta starv í mong ár.

Gunnar hevur skrivað og givið út yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, leikir, ferðafrásagnir, listabøkur, ritroyndir og sangir, sum systirin Annika Hoydal syngur. Evnisvalið spennir víða – frá tí kensluborna til tað satiriska, frá tí persónliga til tað samfelagsliga.

Gunnar hevur verið sera virkin á mentanarøkinum. M.a. hevur hann verið formaður í Rithøvundafelag Føroya, formaður í Listafólkasambandinum (LISA), limur í Mentunargrunni Løgtingsins, formaður í Fjølriti og Arkitektafelag Føroya.

Leikbrotið er úr ungdómsleikinum „Skeyk“ (1997), sum er ikki givin út í bók enn.

JÁKUP VEYHE

var føddur í Havn í 1970. Hann vaks upp í Havn og á Sandi. Hann er studentur og hevur havt ymisk fyrifallandi arbeiði. Millum annað hevur hann leikstjórnað leikir – eins og hann hevur skrivað og spælt satirisk leikbrot, bæði á palli og í sjónvarpi. Hann er serliga kendur frá „Pipari og salti“.

Skeyk

Hetta stutta brotið úr sangleikinum snýr seg um, tá ið Anna flytur heimanífrá. Vit hitta Annu, mammuna og pápan. Fjáltrið og óttin á foreldrunum kemur týðiliga til sjóndar, og hóast Anna letst at vita alt so væl, hómast eisini hennara ivi og fjáltur.

Leikritaskaldskapur er serstakt tekstaslag, og tað eigur at vera tikið við, tá ið greinað verður.

Næmingarnir kunnu arbeiða saman í bólkum og velja sær hvør sín persón. Teir kunnu lesa tað, persónurin sigur, og so skriva eina persónlýsing. Í persónlýsingini skulu teir royna at fata, hvussu persónurin er, og hvørja støðu persónurin hevur til tað, sum hendir. Hvat hugsar mamman um? Hvat minnir hon Annu á? Hvat óttast mamman? Hvat sigur pápin? Hvørjar ávaringar gevur hann Annu? Hvat óttast hann? Hvussu við Annu? Hvussu gomul man hon vera? Hvørjar fyrimunir og vansar hugsar hon um? Hvat heldur hon um áminningarnar og ávaringarnar? Hví fer hon heimanífrá?

Tá ið persónlýsingarnar eru lidnar, ber til at prátta um viðurskiftini ímillum foreldrini og dótttrina út frá tí, ið kemur fram í leikbrotinum.

Hvørjir fyrimunir og hvørjir vansar eru við at búgva

heima? Hvat hendir, tá ið ung flyta heimanífrá? Hvat verður broytt? Nær eiga ung at flyta heimanífrá?

Leikbrotið endar við, at bussurin kemur. Hvussu gongst Annu? Næmingarnir kunnu skriva framhaldið. Teir kunnu skriva eina søgu í 3. persóni. Anna skal vera høvuðspersónur. Teir skulu nevna, hvussu gongst henni í skúlanum, hvussu hon býr, hvørjar vinir hon fær, „hvussu hon fær tíðina at ganga“ o.s.fr.

Viðmerkjast kann, at tónleikurin í leikinum er á fløgu, og leikurin er á sjónbandi.

INGI JOENSEN

Ingi Joensen (f. 1953) er avlærdur fotografur og arbeiðir sum listamaður við ljósmyndum. Hann leggur dent á grafiska skapið og huglagið í myndunum. Vanligi arbeiðsháttur hansara er at viðgera sínar svørt-hvítu myndir og geva teimum tónar í ymskum litum.

Í túninum

Ljósmynd úr bókini „Reflektiún“ 1992.

Í partinum “At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

KAHLIL GIBRAN

(1883-1931) var føddur í Libanon. Í 1895 flutti hann saman við mammu síni til Boston í USA. Har slapp hann at ganga í skúla. Lærarar hansara varnaðust skjótt sermerktar listagávur og sóu til, at hann menti tær. Seinni flutti hann til New York.

Kahlil Gibran er heimsgitin listamaður. Hann teknaði og málaði. Eisini skrivaði hann. Hann skrivaði heimspekilig (filosofisk) verk, skaldsøgur og yrkingar. Í fyrstani skrivaði hann á arábiskum, men seinni bara á enskum máli.

„Profeturin“ kom út í 1923.

Heðin M. Klein týddi „Tala um børn“ úr norskum. Norska útgávan kom út í 2003. Norsk týðing: Annie Riis.

Tala um børn

Í hesum prosastubbanum biður ein mamma vísmannin tosa um børn. Lærari og næmingar kunnu lesa tekstin saman og beina burtur møguligar forðingar.

Í tekstinum verður til dømis sagt í byrjanini: *Børn tykkara eru ikki børn tykkara*. Nógvir aðrir pástandir eru í tekstinum – uppáhald, ið kunnu geva íblástur til prát og elva til kjak um ymisk viðurskifti ímillum foreldur og børn.

Yrkingin „Til míni foreldur“, sum Gustav Munch Petersen skrivaði, og Steinbjørn B. Jacobsen týddi til føroyskt, er áhugaverd at bera saman við henda prosastubbað. Sí annars yvirlitið við øðrum viðkomandi tekstum seinast í hesum partinum.

HEÐIN BRÚ

(1901-1987) var borin í heim í Skálavík. Heðin Brú var dulnevnið, ið Hans Jacob Jacobsen nýtti, tá ið hann skrivaði. Hann var útbúgvinn búnaðarfrøðingur og starvaðist sum landbúnaðarráðgevi. Í sambandi við sítt starv ferðaðist hann um alt landið.

Hann verður, eins og javnaldrið Martin Joensen, mettur sum ein av okkara mætasta prosaskaldum. Heðin Brú skrivaði serliga skaldsøgur og stuttsøgur. Fyrsta skaldsøgan „Lognbra“ kom út í 1930. Hann týddi eisini, m.a. ævintýr, sjónleikir hjá Shakespeare, skaldsøgur hjá millum øðrum Williami Heinesen og Dostojevskij, til føroyskt. Í 1980 komu hansara endurminningar út í bók.

Stuttsøgan *Tey við Gryvjuna* er úr stuttsøgusavninum „Búrávningur“, sum kom út í 1971.

Tey við Gryvjuna

Hetta er søgan um Gryvjuhúsini, um hjúnini Elina og Demmus, ið búleikaðust har, og um børn teirra. Hetta er eisini ein sorgarsøga um foreldur, hvørs børn fóru út í heim og ongantíð lótu frætta frá sær.

Næmingarnir kunnu til dømis kanna, hvussu hjúnini livdu, áðrenn børnini fluttu heimanífrá; og hvussu lív teirra broyttist, eftir at børnini vóru farin frá teimum og einki lótu frætta frá sær. Hvussu bóru tey gomlu sína sorg? Er ymiskt, hvussu vit menniskju bera sorg? Annar viðkomandi spurningur er, hvussu bygðarfólkið var ímóti hjúnunum. Hví tagdu tey sína vitan burtur fyri børnum? Er hetta vanligt fyrbrigdi, at sumt verður tagt burtur? Eisini kann verða spurt, hví børnini ikki fluttu heim aftur í bygðina?

Frásagnarstíllurin í hesi søguni er serligur, og áhugavert er at kanna sjálva byggingina í søguni. Lýsingin av Gryvjuhúsinum er drúgv, og her ber til at kanna samanberingar og myndamál.

Prátað kann verða um, hvat børn hava at siga fyri foreldur. Søgan vil vera við, at børnini vildu ikki lata frætta frá sær, tí at tað ikki gekst teimum væl úti í heimi. Er tað trúligt, at so var? Hví/hví ikki? Áttu børnini heldur at sagt foreldrunum sannleikan? Hevði tað verið lættari hjá foreldrunum? Hava børn lyndi til at fjala trupulleikar og keðiligar hendingar fyri foreldrunum? Hví gera summi børn tað?

Næmingarnir kunnu velja ímillum at skriva søguna hjá dótttrini – ella søguna hjá synunum. Næmingarnir skulu skriva í 1. persóni og eisini hugleiða um og geva grundir fyri, hví børnini velja ikki at lata foreldrini frætta frá sínum gerandisdegi.

JÓANES NIELSEN

var føddur í Havn í 1953, og har vaks hann upp. Hann hevur verið sjómaður og arbeiðsmaður. Eisini hevur hann starvast sum rithøvundur burturav.

Jóanes hevur roynt seg innan fleiri tekstasløg. Hann hevur skrivað yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, greinasøvn og leikir. Hann lýsir m.a. verkafólkið og teirra lívstreytir, stættamun, kúgan og órættvísi. Hann er stundum speirekandi og satiriskur, men hann er eisini skemtandi og lívsjáttandi og lýsir inniligar og eyamar kenslur.

Yrkingin *Vakrari enn Havnarvág er orðið pápi* er úr savninum „Pinnabrenni til sosialismuna“ (1984).

Vakrari enn Havnarvág er orðið pápi

Henda yrkingin lýsir tað, at vera pápi, og tann týdning, barnið hevur. Kærleikin er týðandi táttur í yrkingini, eins og skilnaður og longsul.

Næmingarnir kunnu kanna, hvussu høvundurin lýsir barnið. Hvørjar samanberingar eru? Hvørjar myndir verða nýttar? Hvussu verður kærleikin lýstur? Hvussu eru kærleikans „trappur“? Hvussu verður pápin lýstur? Hvørjar samanberingar eru við orðið „pápi“?

Prátað kann verða um sambandið ímillum pápa og barn og mammu og barn. Er munur á? Um so er, hvør er so munurin? Hvaðani stavar munurin? Er nærveran millum barn og pápa tann sama sum ímillum barn og mammu? Eru pápar øðrvísi nú enn fyrr? Eru „leiklutirnir“ hjá mammum og pápum ymiskir í familjuni? Um so er, hvussu eru teir ymiskir?

Næmingarnir kunnu skriva eina yrking við heitinum: „Til mammu“ ella „Til pápa“, har sum teir lýsa kærleikan og tað, sum ger mammu teirra ella pápa til nakað serstakt.

HEIDI PETERSEN

er fødd í Kvívík 1959, búsitandi í Vestmanna. Hon er útbúgvinn lærari. Heidi hevur verið virkin í kommunal- og landspolitikki. Løgtingskvinna fyri tjóðveldisflokkinn 2004.

Teksturin *Lív* er úr savninum “Frostrósan og aðrar søgur,” sum kom út í 1987.

Lív

Í hesum teksti lýsir eitt *eg*, hvussu tað er at verða við barn og gerast mamma. Vit fáa innlit í, hvørjar tankar og hvørjar kenslur rørast í *eg*. *Eg* vendir sær beinleiðis til eitt *tú*, sum er eitt gentubarn. Søgutíðin fevnir um tíðarbilið, frá tí at *eg* er vitandi um, at hon er við barn, og til barnið er ársgamalt.

Teksturinn kann verða lisin í felag í flokkinum. Prátað verður um, hvat teksturin snýr seg um. Hvussu upplivir *eg* at verða við barn? Hvussu mennist barnið (*tú*)? Hvussu er tað at vera mamma hetta fyrsta árið? Hvussu ber til at skilja: “Eg føli, at vit smelta saman?” Hvat hevur barnið lært, tá ið hetta fyrsta árið er umliðið? Hvat vil mamman verja barnið fyri? Hvørjar famtíðarvónir hevur mamman fyri barninum?

Næmingarnir kunnu spyrja foreldrini, hvussu tað var hjá teimum at gerast foreldur, og hvussu tað fyrsta árið gekst. Upplivdu mamman og pápin akkurát tað sama? Ella hvør var munurin? Næmingarnir kunnu bera saman frásagnirnar hjá foreldrunum og tað, sum sagt verður í hesum tekstinum.

Næmingarnir kunnu skriva eitt stutt upprit, har sum teir hugleiða um, hvussu „eini góð foreldur“ eiga at vera.

EDWARD FUGLØ

Edward Fuglø var føddur í Klaksvík 1965 og vaks upp har. Hann er útbúgvin á donskum listaskúla í 1991 og hevur arbeitt við pallseting í sjónleikarhúsum, sjónvarpi og filmum sum „Bye Bye Bluebird“ (1999), har hann umframt pallseting eisini gjørdi búnar. Edward, sum eisini hevur tekna til bøkur og frímerki, fekk í 1995 Barnabókavirðisløn Tórshavnar Býráðs og í 2001 Norðurlendsku barnabókavirðislønina. Sama árið sniðgav hann ferðandi framsýningina „Hunters of the North“. Edward er samstundis listamálari, sum leggur dent á sýmbolskar myndir, ið reisa spurningar um lív og tilveru. Edward er virkin í bókahandlinum Leikalund, sum eisini er mentapallur í Klaksvík.

Í skýming

Mynd úr bókini “Veingjaða myrkrið” sum kom í 2000. Í partinum “At greina myndir” er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

HANS A. DJURHUUS

(1883-1951) var føddur í Áarstovu í Havn. Hann var bróðir J.H.O. Djurhuus. Hans Andrias var lærari í fólkaskúlanum, realskúlanum og í læraraskúlanum.

Sum skald var Hans Andrias ógviliga virkin og fjølbroyttur og royndi seg á flestøllum skaldskaparøkjum, t.d. sum yrkjara, sálmaskald, stuttsøgu- og ævintýrahøvund, skaldsøgu- og sjónleikahøvund. Hann verður mangan, og av røttum, nevndur Føroya kærasta fólkaskald. Sera væl umtøktar eru ikki minst hansara mongu barnarímur.

Tað mesta av tí, hann skrivaði, er komið út í verkinum „Ritsavn I-VII.“

Annika í Dímun stendur í „Ritsavni V“, sum kom út í 1962.

Annika í Dímun

Í hesum leikbrotinum verður Annika ákærd at hava dripið mann sín. Tað er fosturfaðirin, Sandoyarprestur, ið hevur kært hana.

Leikritaskaldskapur er serstakt tekstaslag, og tað eigur at verða tikið við, tá ið greinað verður.

Innihaldsliga ber til at kanna tað, sum býr undir ákær-uni, t.e. forsøgna. Hvussu ber tað til, at Annika giftist Dímunarbóndanum? Hvussu var fosturfaðirin móti Anniku?

Næmingarnir kunnu royna at persónlýsa Anniku og fosturfaðirin. Hvørji lyndiseyðkenni hava tey?

Leikurin fer fram í 16. øld. Hvussu sæst tað aftur í hesum leikbrotinum? Hvat er øðrvísi nú á døgum?

Tosað kann verða um fosturforeldur. Eru kenslur

teirra øðrvísi móti børnunum? Hví/hví ikki? Helst kenna næmingarnir onkur dømi úr ævintýraheimi!

Næmingarnir kunnu umskapa flokshølini til tað rættarhølið, sum verður lýst í leikbrotinum. Tey kunnu seta Sandoyarprest á ákærubonkin og spyrja um hansara leiklut í málinum. Hann skal greiða frá tí, ið fór fram, tá ið Dímunarbóndin vitjaði. Tosar Annika satt? Var hon seld bóndanum fyri at loysa prest úr skuld? Eisini skulu næmingarnir royna at kanna, um fosturfaðirin tosar satt, tá ið hann sigur, at hann altíð var ein góður faðir hjá Anniku. Tey skulu við øðrum orðum royna at greina viðurskiftini ímillum Sandoyarprest og Anniku.

SIGRUN G. NICLASSEN

Sigrun G. Niclasen (f. 1950) er av Eiði. Hon málaði aftan á útbúgving sína mest landslagsmálningar úr sínum umhvørvi. Tey seinnu árinum hevur hon alt meiri tikist við myndir, ið hava ímyndandi ella átrúnaðarlig evni, eyðkend av hennara leitandi tilveruspurningum.

Vón

Oljumálningur frá 1998. Listasavn Føroya.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

SARA KADEFORS

er fødd í 1965 og vaksin upp í Gøteborg í Svøríki. Hon er útbúgvin journalistur og býr í Stokkhólmi. Hon starvast burturav sum høvundur. Umframt barna- og ungdómsbøkur hevur hon skrivað handrit til sjónvarpsrøðir og film. Hon hevur fingið fleiri virðislønir fyri sína skrivning.

Sandor/Ida er ein nútímans ungdómsskaldsøga um Sandor og Idu, ið bæði eru fimtan ára gomul. Tey búa í hvør sínum býi í Svøríki, men hittast í einum kjatráði á alnetinum. Tey skriva saman og gerast sálarvinir. Bæði kenna einsemi og hava ymiskar trupulleikar at dragast við.

Brotið, sum er tikið við her, er á bls. 113 – 117 í føroysku týðingini. Hjalmar P. Petersen týddi bókina úr svenskum, og BFL gav út í 2003.

Sandor/Ida

Foreldur Idu eru fráskild. Pápin býr í USA, er giftur upp aftur og hevur fingið eina dóttur. Ida og mamman búa í eini íbúð í Stokkhólmi. Mamma Idu líður av tunglyndi og liggur mestu tíðina í songini við andlitinum ímóti bróstinum.

Í hesum tekstabrotinum verða Theresa og Súsanna nevndar. Tær ganga í flokki saman við Idu, og tær triggjar fylgjast ofta. Lukas, sum eisini verður nevndur, er 18 ára gamal og fjeppast uppi í Idu.

Vit eru stódd í íbúðini hjá Idu og mammuni í Stokkhólmi. Ida hevur gjørt døgurða og hevur keypt mat til eitt

hugnakvøld, men kvøldið verður ikki, so sum hon hevði ætlað.

Teksturin kann verða býttur sundur í tríggar partar. Í fyrsta parti eta tær døgurða saman, og vit uppliva mammu Idu ígjøgnum Idu. Í næsta partinum fortelur mamman, hvussu foreldur hennara vóru, og hví hon flutti heimanífrá bara sekstan ára gomul. Í triðja parti bjóðar mamman sær at tosa við onkran á Sosialkontórinum, so at Ida kann fáa frægari karmar um sítt lív, tí at hon vil ikki, at Ida skal verða sum hon.

Næmingarnir kunnu býta tekstin sundur í partar og gera sær yvirskrift. Finna mótsetningarnar, sum koma til sjóndar í teimum trimum pørtunum. Teir gera so eina persónlýsing av Idu og mammuni. Teir greiða frá, hvussu Ida sær mammu sína, og hvussu mamman sær Idu. Eru tær góðar hvør við aðra? Hvussu/hvar sæst tað í tekstinum? Hví fortelur mamman Idu, hvussu omman og abbin vóru? Hví vil Ida ikki búgva hjá onkrum fittum fólki? Hví loynir Ida fyri umheiminum, at mamman hevur sálarligar trupulleikar? Hvørjir trupulleikar verða viðgjørdir í hesum tekstinum? Næmingarnir leggja síni sjónarmið fram í flokkinum.

Prátað kann verða um, hvussu tað ávirkar lívið hjá Idu, at mamman er sárliga sjúk. Ida er sum ein mamma hjá mammu síni. Hvørjir vansar eru knýttir at teimum øvutu leiklutunum? Mamman óttast, at Ida fer at verða sum hon. Er hesin ótti ógrundaður? Her er eyðsæð, at tosað verður um *sosíalan arv*. Verða vit sum foreldur okkara? Hvønn týðning hevur okkara samband við foreldrini? Hvønn týðning og hvørja ávirkan hevur uppvøkstur okkara?

Annar týðandi táttur at viðgera er, at eingin, sum Ida

hefur samband við, veit, at mamma hennara er sálarliga sjúk. Er tað vanligt í okkara samfelag at krógva sálarliga sjúku? Hví/hví ikki? Er tað øðrvísi at vera sálarliga sjúkur enn at vera kropsliga sjúkur?

Næmingarnir kunnu gera tekstin um til ein stuttan *sjónleik* ella *hoyrispæl*. Teir kunnu skriva tekstin um til *leikrit* og lata Theresu, Súsonnu, Lukas og flokslæraran sleppa við upp í leikin.

PÓL F. JOENSEN

(1898-1970) var føddur í Sumba. Hann hevði lisið til lærari, men var fá ár í starvi. Hann livdi sum traðarmaður og verkamaður.

Pól F. mundi vera fyrsti samfelagsrevsandi yrkjari okkara. Hann átti ein skemtandi og bersøgnan tóna, men í kærleiks- og fosturlandsyrkingum kundi hann eisini vera bæði inniligur og stillførur.

Eftir hann liggja mong yrkingasøvn og ein prosabók, *Seggjasøgur úr Sumba*.

Yrkingin *Til mín son* er úr savninum „Millum heims og heljar,“ sum kom út í 1942.

Til mín son

Yrkingin er frá faðiri til son. Hon greiðir frá tí, sum lívið hevur at bjóða, og sigur so, hvussu sonurin kann finna frið og koma til sættis við avbjóðingarnar í lívinum.

Næmingarnir kunnu seta ørindunum yvirskriftir, ella teir kunnu finna tað orð í hvørjum ørindi sær, sum best lýsir kjarnan í ørindinum. Hvat sigur faðirin um lívið? Hvat bíðar soninum? Hví skal sonurin „menna sína sál“? Hvørji ráð gevur faðirin soninum? Hví gevur faðirin júst hesi ráðini? Hvat sigur tað okkum um faðirin og hansara lívsfatan?

Hvussu byrjar og endar yrkingin? Hvør er munurin á hesum báðum ørindunum? Hvønn týdning hevur sonurin fyri faðirin? Er talan um eina vøgguvísu? Hví/hví ikki?

Yrkingin kann berast saman við „Søti, lítli eingil mín“ eftir Jóannes Patursson.

Aðrir viðkomandi tekstir um viðurskipti ímillum foreldur og barn

Tekstirnir eru á ymiskum torleikastigi.

Í klombrum eru nøkur hævudsevni í tekstinum.

Regin Dahl: Lítli beiggi (mamma/sonur/genta) *yrking* (úr savninum *Rekagrót*)

Regin Dahl: Aftur í Havn (mamma/lívstráðurin) *yrking* (úr savninum *Gongubitar*)

Hans Dalsgaard: Og sær tú gamla konu (mamman) *yrking* (úr savninum *Av mannagötum*. Týðing úr íslenskum)

Arnbjørn Danielsen: Blóman í dalinum (arbeiðskona/dripið sítt barn) *stuttsøga* (úr savninum *Lívsævintýrið*)

Hans A. Djurhuus: Móðir, kæra móðir (mamma/sonur) *yrking* (úr savninum *Undir víðum lofti*. Er eisini í *Rit-savni*)

Tummas N. Djurhuus: Á náttartíð (mamma/barn/pína) *yrking* (úr savninum *Og dansurin gongurr*)

Tummas N. Djurhuus: Vøgguljóð (pápi/barn) *yrking* (úr savninum *Og dansurin gongur*)

Jens Pauli Heinesen: Rógv, sonurin, rógv (pápi/sonur) *stuttsøga* (úr savninum *Aldurnar spæla á sandi*)

Heine Hestoy: Ov seint (pápi/sonur/deyði) *stuttsøga* (úr savninum *Piprandi hjarta og aðrar søgur*)

Karsten Hoydal: Tú, sum ert undan á vegnum (til mammu) *yrking* (úr savninum *Myrkrið reyða*)

Steinbjørn B. Jacobsen: Til míni foreldur (týðing) *yrking* (úr savninum *Tinna og tá*)

Jens Dam Jacobsen: Móðir (at vera ein mamma) *yrking* (úr savninum *Vaknaður vársins sangur*)

Petur Jensen: Adam (foreldur) *yrking* (úr savninum *Eingin sól er til*)

Alexandur Kristiansen: Løgnar eru lívsins lógir (mamma/
barn) *yrking* (úr savninum *Útskot*)

Christian Matras: Barn (faðir/ barnið/lívið) *yrking* (úr
savninum *Leikur og loynd*)

Arnhild Hansen: Tá mamma græt (mamma/ sonur burtur/
ræðsla) *stuttsøga* (úr savninum *Frostósan og aðrar søgur*)

Millum fýra veggir

Tíggju ymiskir tekstir eru í hesum partinum. Fýra yrkingar, ein sangur, ein íslendskur sálmur, á íslenskum og í føroyskari týðing, ein yrkistekstur og tríggjar stuttsøgur. Bæði eldri og yngri tekstir eru umboðaðir.

Høvuðsevnið í hesum partinum er skúlalívið. Tekstirnir lýsa, hvussu tað er at vera barn og at vera næmingur innan skúlans gátt, og hvussu tað er at vera lærari.

Broytingin, sum er farin fram innan skúlans gátt, kemur til sjóndar í tekstaúrvalinum. Í stuttsøguni hjá Heðini Brú *Mín fyrsti skúladagur* hitta vit lærara og næmingar í øðrvísi høpi og við øðrvísi hugburði enn í stuttsøguni *Læraranum* hjá Heina Hestoy.

Ymiskt er, hvørjar royndir og upplivingar næmingar og lærarar hava í skúlatíðini. Tó er tað ivaleyst, at hesar royndir og upplivingar seta síni spor í sinnið hjá „báðum pørtum“. Hetta sæst aftur í teimum ymisku tekstunum.

Avbjóðingar og krøv, móguleikar og vónir, eru orð, sum hoyra skúlalívinum til. Tey eru eisini umboðað í hesum partinum.

Sjónarhornið í tekstunum er ymiskt, so at bæði næmingar og lærarar koma til orðanna.

MARTIN NÆS

var føddur í Vági í 1953, men flutti til Havnar trettan ára gamal. Hann er útbúgvinn bókavørður og er landsbókavørður á Føroya Landsbókasavni.

Martin hevur verið virkin innan mentanarlívið. Hann hevur m.a. verið nevndarlimur og formaður í Rit-høvundafelag Føroya.

Martin hevur givið út yrkingasøvn, barnabøkur, skaldsøgu og greinasavn. Eisini hevur hann týtt, serliga úr íslenskum máli. Hann lýsir m.a. náttúruna, barnalyndið og samskiðið millum menniskju.

Yrkingarnar *8* og *Bláur himmal* eru úr savninum „Úr,“ sum kom út 1979.

8 og Bláur himmal

Í yrkingini *8* minnst 1. persónurin „eg“ aftur á sína skúlatíð. Stríðið at ognuð sær førleika og kunnleika verður lýst og knýtt saman við sveitta og ótta.

Sjónarhornið er hjá 1. persóninum. Næmingarnir kunnu kann, hvørji orð koma serliga ofta fyr og finna tey navnorð, sagnorð og lýsingarorð í yrkingini, sum siga frá, hvussu „eg“ upplivir skúladagin. Spurt kann verða, hví „egið“ knýtir stríðið í skúlanum saman við sveitta og ótta. Hvat kann ein óttast í skúlanum? Hvat kann fáa sveittan fram?

Í yrkingini *Bláur himmal* verður longsulinn eftir tí, ið liggur uttan fyr teir fyra heimligu veggirnar, lýstur. Longsulinn, ið krýpur niður við vindeyganum og fýkur í vindinum og at enda fyllir heili skip, sum sigla avstað.

Næmingarnir kunnu kanna samanberingar og myndir í hesi yrkingini.

Innihaldsliga ber til at spyrja, hví yrkingin ber heitið *Bláur himma*? Hvørjum er heitið á yrkingini sett upp ímóti? Hvørjum leingist „egið“ eftir? Hvørjum leingist „egið“ burtur frá? Hvørjir mótsetningar eru ímillum tann bláa himmalin úti og lívið innan fyri teir fyra veggirnar?

Bæði í skúlanum og heima eru tað tey vaksnu (lærarar og foreldur), ið seta mørk, karmar og treytir. Í báðum støðum nuyðist „egið“ at góðtaka og finna seg í avmarkingum og ásetingum hjá teimum vaksnu. Tað skapar longsul og ótta. Kenna næmingarnir seg aftur í yrkingunum? Ella umboða yrkingarnar eina farna tíð? Hvar, halda næmingarnir, at „eg“ finnur rásarúm? Hvar finna næmingarnir rásarúm? Hvar kenna teir frið og frælsi? Hvørjir mótsetningar eru ímillum tey vaksnu (lærarar og foreldur) og tey ungu? Hvat elur fram hesar mótsetningar? Hvussu kunnu hesir mótsetningar minkast ella fáast burtur? Ella eiga mótsetningar at vera?

Her ber eisini til at práta um, hvørjar royndir og upplivingar næmingarnir hava av sínum egna skúladegi. Kenna teir til at sita og sveitta í skúlanum? Kenna teir til ótta í skúladegnum?

Annað, sum prátáð kann verða um, er, hví neyðugt er at ganga í skúla, hvat ið endamálið er við skúlagongdini, hvussu skúlin kann gerast betri og fjølbroyttari.

Næmingarnir kunnu lýsa sítt besta stað. Tað skal vera eitt stað, har teir kenna rásarúm og frið. Teir kunnu skriva eina yrking, gera eina mynd ella skriva ein stuttan prosatekst. Teir velja sjálvir yvirskrift.

OLE WICH

Ole Wich (f. 1953) hevur í nógv ár starvast í grafisku vinnuni sum fotografur og lýsingarmaður. Hann hevur givið út eitt yrkingasavn „Ophav“ og hevur arbeitt sum myndlistamaður við samansetingum, ofta burtur úr tilfari, hann finnur sum burturkast í náttúruni.

Brøyingar

Ljósmynd á plátuhúsa hjá Tutl í 1991.

Í partinum “At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

HEÐIN BRÚ

(1901-1987) var borin í heim í Skálavík. Heðin Brú var dulnevnið, ið Hans Jacob Jacobsen nýtti, tá ið hann skrivaði. Hann var útbúgvinn búnaðarfrøðingur og starvaðist sum landbúnaðarráðgevi. Í sambandi við sítt starv ferðaðist hann um alt landið.

Hann verður, eins og javnaldri Martin Joensen, mettur sum ein av okkara mætasta prosaskaldum. Heðin Brú skrivaði serliga skaldsøgur og stuttsøgur. Fyrsta skaldsøgan „Lognbra“ kom út í 1930. Hann týddi eisini, m.a. ævintýr, sjónleikir hjá Shakespeare, skaldsøgur hjá millum øðrum Williami Heinesen og Dostojevskij, til føroyskt. Í 1980 komu hansara endurminningar út í bók.

Stuttsøgan *Mín fyrsti skúladagur* er úr søgusavninum „Flókatrøll“ (1948).

Mín fyrsti skúladagur

Hesin tekstur lýsir ein bygdaskúla fyrst í farnu øld. Tó eigur at vera sagt, at hetta var eingin vanlig skúlagongd, og at høvundurin leggur dent á tað skemtiliga. Vit fylgja einum sjey ára gomlum smádrongi hansara fyrsta skúladag. Vit fáa at vita, hvussu hann verður „formanaður“, hvussu hann roynir at sleppa sær undan, og hvussu honum gongst henda fyrsta dagin. Vit fáa at vita, hvussu lærarin ber seg at, hvussu samspælið er lærara og næminga ímillum, og hvussu næmingarnir bera seg at.

Næmingarnir kunnu hvør sær seta tríggar spurningar til tekstin. Tað kunnu vera spurningar um tað, teir undrast á, ella spurningar til støð í tekstinum, sum teir ikki skilja. Lærarin kann skriva allar spurningarnar á talvuna og tosa

ella kjakast við næmingarnar um, hvussu frægast er at svara spurningunum.

Næmingarnir kunnu eisini hvør sær finna tað brotið í tekstinum, sum teimum dámar best, og lesa tað upp. Teir kunnu geva grundir fyri, hví teir hava valt júst hetta brotið.

Her kann verða tosað um, hvussu hesin skúlin er. Hvussu foreldrini eru, hvussu lærarin er, og hvussu næmingarnir eru. Eisini kann verða tosað um hugburðin til skúla, sum kemur fram í innganginum í tekstinum.

Hesin skúli er rættiliga nógv øðrvísi enn skúlin, sum næmingarnir ganga í nú. Hvussu er skúlin broyttur? Eitt nú, tá ið talan er um hugburð manna millum, ytru karmarnar, hvussu lærarar eru og í hugburðinum og í atburðinum hjá næmingunum.

Áhugavert er í hesum sambandinum at tosa um, hvussu samfelagið og hugburður um uppaling ávirka skúlan. Í innganginum til tekstin verður sagt: *„Aðrar kunnleikar var lítið og einki hugsað um tá í tíðini av foreldrum flest.“* Her kann verða spurt, hví so var í teirri tíðini. Hvussu er hugburðurin til kunnleika nú á døgum? Her ber til at tosa um nýggja tøkni og skúlan.

Næmingarnir kunnu skriva ein stuttan tekst um sín fyrsta skúladag. Teir skulu skriva hann í 1. persóni og nevna, hvussu teir kendu seg, hvørjar „formaningar“ teir finga, um teir fóru einsamallir í skúla, hvussu skúlin tók ímóti teimum, hvussu lærarin var, og hvat ið annars fór fram henda dagin. Næmingarnir kunnu enda við, hvussu teimum dámdi sín fyrsta skúladag.

MARTIN NÆS

var føddur í Vági í 1953, men flutti til Havnar trettan ára gamal. Hann er útbúgvinn bókavørður og er landsbókavørður á Føroya Landsbókasavni.

Martin hevur verið virkin innan mentanarlívið. Hann hevur m.a. verið nevndarlimur og formaður í Rit-høvundafelag Føroya.

Martin hevur givið út yrkingasøvn, barnabøkur, skaldsøgu og greinasavn. Eisini hevur hann týtt, serliga úr íslenskum máli. Hann lýsir m.a. náttúruna, barnalyndið og samskiðið millum menniskju.

Yrkingin *Í skúlagarðinum* er úr savninum „Úr,“ sum kom út í 1979.

Í skúlagarðinum

Ein stutt yrking um eitt minnisbrot úr skúlagarðinum ímillum tímarnar.

Kennast næmingarnir við hesa rammuleysu myndina, sum hongur eftir í minninum saman við so mongum øðrum minnum? Hvørjar myndir vekir henda yrkingin í hugaheiminum? Hvørji hugasambond kveikjast? Hví verður myndin borin saman við síðurnar í eini telefonbók?

Lærarin kann greiða næmingunum frá, hvussu næmingar stillaðu upp úti í skúlagarðinum, áðrenn farið var inn í tíman, hvussu næmingar stillaðu upp uttan fyri skúlastovuna, áðrenn farið var inn í stovuna, og hvussu stillað varð upp við borðini, áðrenn lærarin gav loyvi til, at næmingarnir sessaðust. Prátað kann verða um, hvør hugburður til uppaling og skúla lá aftan fyri henda mátan at stilla upp. Hvat sigur henda uppstillingin okkum um

sambandið ímillum lærara og næming? Eisini ber til at bera saman við, hvussu verður gjørt nú á døgum.

Næmingarnir kunnu skriva eina yrking við sama heiti. Í yrkingini skulu teir lýsa fríkorteríð, so sum teir uppliva tað.

ELINBORG LÜTZEN

Elinborg Lützen (1919-95) var úr Klaksvík. Í frásøgnum hennara verður náttúran livandi, søgurnar eru um gandaðar heimar á havsins botni og um ævintýrkend klettaríki, tær eru um trøll, huldufólk og skrímsl. Í linoleumsskurðunum fann hon sín serstaka frásøguhátt, og hon dugdi at síggja allar teir nógvu móguleikarnar, sum fjala seg í tí svarta og hvíta.

Søgumynd

Linoleumsskurður frá 1973. Listasavn Føroya.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

JENS MARIUS HENTZE

var føddur í Skopun í 1940. Hann er útbúgvinn lærari og starvast í Tórshavnar Kommunaskúla.

Brotið *Við talvu og grifli*, um at vera skúlabarn fyrst í 20. øld, er úr „Tórshavnar skúlasøgu,“ sum kom út í 2000.

Við talvu og grifli

Hesin yrkistekstur lýsir, hvussu sett varð á eitt nýtt skúlaár í Havn fyrst í 20. øld.

Yrkistekstir eru serstakt tekstaslag, og eiga tey serligu eyðkennini fyrri tekstaslagið at verða tikin við í greiningina.

Hesin teksturin lýsir umleið somu tíð sum stuttsøgan hjá Heðini Brú. Hesir báðir tekstirnir kunnu verða samanbornir sum dømi um yrkistekst og skaldskap (fiktión). Tosað kann verða um, hvør munurin er ímillum tekstaslogini, og hvussu hesin munurin kemur til sjóndar.

Næmingarnir kunnu seta trýggjar spurningar til yrkistekstin. Tað kunnu vera spurningar, sum vekja forvitnið, ella spurningar, sum fáa teir at undrast. Lærarin kann skriva spurningarnar upp á talvuna, og flokkurin kann so viðgera spurningarnar í felag. Ivaleyst er neyðugt, at lærarin greiðir frá, at skúlalógin var øðrvísi tá, eins og skúlin var øðrvísi skipaður.

Borið kann verða saman við skúlan nú og hugsjónirnar í fólaskúlalógin. Prátað kann verða um, hvat er felags fyrri skúlan nú á døgum og tá í tíðini, og hvør munurin er.

Í yrkistekstinum verða skúlaamboðini nevnd, hølisumstøðurnar, børnini fóru einsamøll í skúla fyrsta skúladagin,

børnini smæddust at stíga fram og siga sítt navn, tey tordu ikki at muta ímóti læraranum, tampurin hekk sjónligur frammi, og tey, sum ikki kláraðu ársroyndina, gingu um-aftur. Hetta eru ítøkiligir upplýsingar, sum prátað kann verða um.

Næmingarnir kunnu ímynda sær, at onkur fyrst í komandi øld hevur áhuga fyri, hvussu skúlin var fyrst í hesari øld-ini. Teir skulu skriva ein objektivan yrkistekst, har sum greitt verður frá, hvussu skúlin nú er vorðin – sæddur við næmingaeygum. Næmingarnir skulu viðgera somu fyrirbrigdini sum í yrkistekstinum.

MARTIN JOENSEN

var føddur í Vestmanna í 1953, og har vaks hann upp. Hann er útbúgvinn teknari og grafikari á Skolen for brugskunst í 1982.

Martin Joensen hevur gjørt vart við seg á ymiskum listaøkjum. Hann er tónleikari, hevur skrivað sangir og yrkingar, myndskrýtt, skrivað sangleikir og gjørt løg.

Yrkingin *Morgun* er prentaður eftir „Grønu sangbókini“, sum kom út í 1993.

Í 1986 gav Martin Joensen út bandið „Morgun“. Bandið hevur heitið eftir hesari yrkingini, sum Martin gjørdi lag til og sjálvur syngur á bandinum.

Morgun

Í yrkingini verður tann nýføddi boðin væl komin í henda heim. Her verða orð sum kor, eydna, ábyrgd, byrða, vilji og vón nevnd. Her er ein 1. persónur „eg“ og eitt „vit“, sum vendir sær til ein 2. persón „tú“.

Næmingarnir kunnu finna høvuðsorðið í hvørjum ørindi sær. Teir kunnu so geva grundir fyri valinum. Helst finna næmingarnir ymisk orð, sum kunnu birta undir samrøðu og kjak í flokkinum um innihaldið í teimum 6 ørindunum. Næmingarnir kunnu í felag royna at finna tey tómu plássini í yrkingini og royna at fylla tey út.

Prátað kann verða um, hvat „eg“ heldur um lívið og heimin. Hvørjar ávaringar og hvørji góð ráð geva „eg“ tí nýfødða? Hvønn „arv“ fær tann nýføddi? Hvørji amboð hevur tann nýføddi at hjálpa sær í lívinum?

Hvussu við skúlalívinum? Hvønn førning gevur skúlin barninum? Kann skúlagongdin vera við at „lata heimin

upp“, hjálpa barninum at finna sín sess, styrka viljan og birta vónina og lýsa vegin fram á mál? Kann skúlagongdin styrkja ábyrgdarkensluna, so hon ikki einans er ein tung byrða, sum øll noyðast at bera?

Henda yrkingin kann berast saman við yrkingina *Til mín son* eftir Poul F. Joensen.

HEINE HESTOY

var føddur á Tvøroyri í 1950 og vaks upp har. Heine var til sjós í nøkur ár, fór so á skúla í Marstal í Danmark og tók skipsførarapróg. Síðan hevur hann búð í Danmark og siglt sum skipari.

Heine Hestoy hevur skrivað stuttsøgur, barna- og ungdomsbøkur og eitt hoyrispæl. Hann viðger ofta gerandisdagin, samspælið millum menniskjuni og arbeiðslívið.

Stuttsøgan *Lærarin* er úr savninum „Bládýpið og aðrar søgur,“ sum kom út í 1985.

Lærarin

Henda stuttsøgan lýsir ein lærara, sum ikki hevur tamarhald á sínum skúlaflokki. Søgan lýsir eisini, hvussu næmingarnir finna fragd í at plága henda læraran.

Næmingarnir kunnu gera eina persónlýsing av læraranum. Tey kunnu royna at lýsa, hvussu næmingarnir eru, og hvussu samspælið er ímillum lærara og næmingar.

Prátað kann verða um, hvussu tað ber til, at hesin lærari, sum ongantíð hevur lagt hond á nakran og altíð hevur verið so góður við børnini, verður happaður og argaður soleiðis? Hví bera næmingarnir seg so hjartaleyst at? Er tað óndskapur? Ella er talan um, at næmingarnir ikki vita, hvat teir gera, skilt á tann hátt, at „teir kenna ikki mein í annars bein“, sum orðatakið sigur?

Kenna næmingarnir nú á døgum til slíkt úr sínum egna skúladegi? Hava teir havt lærarar, sum teir hava argað og happað miðvíst? Um so er, hví gjørdu teir tað? Hvussu var lærarin, sum var ofrið? Kann berast í bótufloka fyri

slíkari happening? Hava næmingarnir sjálvir roynt at verið happaðir? Hvussu kann slík happening verða steðgað? Eigur hon at verða steðgað? Er hon skaðilig? Fyri hvønn er hon skaðilig? Stutt søgan endar við, at næmingarnir kenna, at teir onkusvegna eru sekir í deyða lærarans. Hvørjar avleiðingar kunnu slíkar skuldarkenslur møguliga fáa?

Her kann „heiti stólin“ verða nýttur. Ein stólin verður settur frammalaga í skúlastovuni. Ein næmingur, sum umboðar læraran, setur seg í stólin. Hinir næmingarnir í flokkinum seta læraranum viðkomandi spurningar. Tað eru spurningar, sum lýsa læraran, hansara trupulleikar, hansara atburð, hugaheim og kenslur. Aftaná kann ein næmingur, sum umboðar næmingarnar í søguni, seta seg í stólin og svara viðkomandi spurningum frá hinum næmingunum. Spurningarnir skulu royna at fáa fram, hví næmingarnir í søguni bera seg at, so sum teir gera, teirra hugburð og kenslur, og um teir veruliga kenna seg sekar í deyða lærarans.

THOMAS ARGE

Thomas Arge var úr Havn, føddur í 1942, og hóast hann doyði ungur, 35 ára gamal, er hann ein tann eyðkendasti føroyski listamálarin. Hansara høvuðsevni eru fjøllini, tindarnir og tær grýtutu víddirnar, og málingin verður sett á løriftið í tjúkkum blettum á ójavnt grundarlag. Hann málar eisini bergið við fugli á rókunum, og mangan setur hann fólk inn í myndirnar til at geva landslagnum dýpi.

Tá eg verði stórur

Oljumálningur frá 1974. Er at finna í bókini „Thomas Arge“ 1998.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

MATTHÍAS JOCHUMSSON/MIKKJAL Á RYGGI

Matthías Jochumsson

(1835-1920) var gudfrøðingur og starvaðist sum prestur á Akureyri í Íslandi. Har búði hann, til hann andaðist.

Matthías Jochumsson var sera virkin. Hann var ritstjóri, greinaskrivari, týðari (til dømis týddi hann Shakespeare, Byron og Ibsen til íslendskt), leikritahøvundur og verður mettur sum eitt av størstu sálmaskaldum Íslands. Hann hevur m.a. yrkt íslenska tjóðsingin.

Sálmurin *Ó, faðir, gjør mig lítið ljós* stendur í Sálmabók íslensku kirkjunnar, sum kom út í 1987. Sálmurin var yrktur í 1875.

Mikkjal á Ryggi

(1879-1956) var føddur í Miðvági. Hann fór, ungur, tveir vetrar til Danmarkar á fólkaháskúla. Hóast hann ikki var læraralærdur, starvaðist hann í mong ár sum lærari. Hann var virkin í politikki, bæði í sóknarstýrinum og í løgtinginum, har hann umboðaði sjálvstýrisflokkinn í 1920-árunum.

Rithøvundastarv hansara fevnir millum annað um yrkingar, sálmaskaldskap, bygdarsøgu og skúlabøkur. Hann var okkara ídnasta sálmaskald. Hann skrivaði fyrstu føroysku bygdarsøguna. Hann lýsti arbeiðslívið bæði á sjógvi og landi. Hansara tokki til náttúruna sást aftur í skúlabókum um dýra- og fuglalívið – umframt í hansara landalæru og í sálum hansara og sangum yvirhøvur.

Gud, ger meg til eitt lítið ljós

Hesin sálmurinn kann verða fataður sum ein beinleiðis bøn til Guds. „Eg“ vendir sær til Gud og biður Gud gera seg soleiðis, at „eg“ kann verða øðrum til gleði og signingar.

Sálmayrking er sermerkt tekstaslag við serligum eyðkennum. Tað eigur at verða tikið við, tá ið greinað verður.

Næmingarnir kunnu finna myndir og samanberingar í sálminum og prátta um, hvat ið liggur í teimum, og hvussu tær møguliga kunnu skiljast. Práttað kann verða um hvørt ørindið sær, og hvat ið „eg“ biður Gud um at vera. Hvør hugburður til lívið liggur í bønini? Hví vil „eg“ vera soleiðis? Hvønn týðning hevur okkara atburður fyri okkum sjálvi og fyri tey, sum vit liva lívið saman við?

Hesin sálmur kann verða borin saman við stuttsøguna „Lærarin“ eftir Heina Hestoy.

Ó, faðir, gjør mig lítið ljós

Í leiðbeinandi lesiætlanini verður mælt til, at nakrar blaðsíður við íslenskum teksti verða lisnar. Næmingarnir eiga at skilja innihaldið, og víst eigur at verða á skyldskapin ímillum íslenskt og føroyskt mál. Eisini verður mælt til, at næmingarnir fáa høvi at syngja sálmin á íslenskum.

Frumteksturinn og tann týddi liggja rættiliga nær hvør øðrum, og skyldskapurin ímillum máluni er eyðsýndur.

Í hesum sambandi ber til at nema við norrøna málsøguna. Her kann til dømis verða greitt frá, hvussu bæði máluni eru runnin av somu rót.

STEINBJØRN B. JACOBSEN

var føddur í Sandvík í 1937. Hann er læraralærdur og hevur starvast sum lærari í mong ár. Hann var stjóri á Føroya Fólkaháskúla í eitt tíggju ára skeið.

Steinbjørn er sum høvundur sera virkin og hevur roynt seg á flestøllum økjum. Hann hevur skrivað yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, ferðafrásagnir, barnabøkur, sjónleikir og so framvegis. Hann hevur verið nýskapandi, eina helst sum yrkjari og leikritahøvundur. Hansara evnisval fevnir víða, frá náttúru til menniskja, frá tí viðkvæma og kensluliga til tað politiska og samfelagsliga.

Yrkingin *Ikki so galið* stendur í savninum „Læraramyndir,“ sum kom út í 1984.

Ikki so galið

Yrkingin lýsir tað at vera lærari, bæði tá ið gongur við og ímóti.

Prátað kann vera um innihaldið. Fleiri upphald eru í yrkingini, sum kjakast kann verða um. Er tað til dømis rætt, tá ið sagt verður, at *ert tú góður við børnini, eru tey góð við teg?* Hetta kann verða borið saman við tær royndir, sum næmingarnir hava, og við stuttsøguna „Lærarin“ hjá Heina Hestoy! Ella: *Sum tú rópar, fær tú svar?* Er hetta ein hálvur ella heilur sannleiki?

Næmingarnir kunnu skriva eina yrking í sama stíli, sum byrjar við: *At vera næmingur er ikki so galið.* Yrkingin skal lýsa, hvussu tað er at vera næmingur, og lýsa samspælið ímillum næming og lærara.

Aðrir viðkomandi tekstir um skúlalív

Tekstirnir eru á ymiskum torleikastigi.

Í klombrum eru nøkur høvuðsevni í tekstinum.

Rói Patursson: Reflex (skúlin) *yrking* (úr savninum *Á alfara-vegi*)

Tóroddur Poulsen: Okkara søga (skúlin/ lærarar) *yrking* (úr savninum *Steðgir*)

Sívar á Seiðabergi: Skúlaþing (um skúla) *yrking* (úr savninum *Nudlar*)

Steinbjørn B. Jacobsen: Ellivu ráð (at vera lærari) *yrking* (úr savninum *Tinna og tám*)

Karsten Hoydal: Skógvar (danskur lærari/føroyskir næmingar) *stuttsøga* (úr savninum *Leikapettið*)

Jens Pauli Heinesen: Lítli Frants Vilhelm (uppvøksstur/ skúli) *stuttsøga* (úr savninum *Gestur*)

Martin Joensen: Jógvan (uppaling/skúli) *stuttsøga* (úr savninum *Heimadoktarin*)

Hon stóð á bakka

Stuttsøgur, yrkistekstir og yrkingar eru tekstasløgini í hesum partinum. Ein yrking er á norskum og í føroyskari týðing. Tekstirnir eru bæði eldri og yngri.

Tráðurin í hesum partinum er happing og tað at vera „øðrvísi“.

Tær fyra stuttsøgurnar í hesum parti snúgva seg um tað, at kenna seg – ella at vera „øðrvísi.“ Tær lýsa kenslur, hendingar og avleiðingar, ið standast av, at tú ikki ert sum „hini.“ Tær lýsa, hvussu „hini“ bera seg at móti teimum, sum eru „øðrvísi“, og her kemur happingin fyri.

Yrkistekstirnir snúgva seg um at bera brek. Avvarðandi siga frá og lýsa kenslur og avleiðingar, ið standast av breki.

Yrkingarnar standa inn ímillum sum eitt slag av bindingarliði ímillum prosatekstirnar. Tær lýsa dreyamar og vónir til lívið.

Barnið er felagsnevni og miðdepil í partinum. Tað er megintægrin í tekstunum, men hóast tað er sjónarhornið ymiskt.

TÓRODDUR POULSEN

var føddur í Havn í 1957, og har vaks hann upp. Hann starvast sum rithøvundur og er búsitandi í Keypmannahavn.

Tóroddur hevur givið út fleiri yrkingasøvn. Stíllurin er rættiliga ymiskur, stundum prosakendur, stundum knappur og onkuntíð haikukendur. Í sínum yrkingum lýsir hann m.a. tann innara heimin, mótsetningar í samtíðini og moralin. Hann kann vera speirekandi og atfinningarsamur eins og kensluborin.

Yrkingin *Á veg* er úr savninum „Innivist“ frá 1989.

Á veg

Ein stutt yrking, sum lýsir eitt „eg.“ Yrkingin byrjar við orðunum „tú segði.“

Næmingar kunnu byrja við at gera sær greitt, hvør „tú“ er. Síðan kunnu teir royna at fáa greiðu á, hvør „eg“ er. Er „eg“ eitt barn? Ella er „eg“ vaksin? Teir skulu geva grundir fyri síni meting. Hvussu er sambandið ímillum „tú“ og „eg“? Er talan um javnsett samband? Ella er munur á? Hvussu sæst hetta í tekstinum?

Hvussu skal setningurin „at eg altíð var á veg“ skiljast? Hvat liggur í hesum? Hvussu kann samanberingin „eins og ein kavamaður“ skiljast? Hvørji eru eyðkennini við einum kavamanni?

Næmingarnir kunnu skriva eina stutta persónlýsing av „eg.“ Teir skulu lýsa aldur, eginleikar og samspælið við onnur í gerandisdegnum.

HANS CHRISTIANSEN

Hans Christiansen er svenskur myndamaður og rithøvundur føddur í Stokkholm 1950. Í 1984 sýndi hann fram myndir úr Føroyum í Norðurlandahúsinum. Umframt at taka náttúru- og ferðamyndir, er Hans eisini kendur fyri at taka myndir av bilum.

Við neytum

Ljósmynd úr bókini “Føroyar II“, sum kom út í 1992. Í partinum “At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

JENS PAULI HEINESEN

var føddur í 1932 og vaks upp í Sandavági. Hann er læraralærdur, men gavst at arbeiða sum lærari í 1970. Síðan hevur hann starvast sum høvundur burturav.

Jens Pauli er ein av okkara virknasta rithøvundum og hevur m.a. skrivað mong stuttsøgusøvn, skaldsøgur og sjónleikir. Sum høvundur fevnir hann víða og lýsir m.a. bygðasamfelagið og býin, listamannin og samfelagið, barnið og tess heim og kærleikans torgongdu leiðir. Hann hevur fingið nógvar virðislønir fyri sín skaldskap.

Stuttsøgan *Brúgvín og mýran* er í savninum „Í aldingarðinum“ (1971).

Brúgvín og mýran

Í hesi søguni upplivir ein smádrongur fyrstu ferð einsemi í neyðini. Tveir eldri dreingir elta og plága hann. Teir fáa hann at kenna seg fremmandan í egnum umhvørvi, fáa alt, sum er honum kært, at tykjast láturvert, virðisleyst og skammiligt. Hann veit, at hann átti at sett seg upp ímóti plágunum og jagstra tær burtur, men megnar tað ikki.

Næmingarnir kunnu byrja við at býta søguna sundur í brot og gera yvirskriftir til brotini. Eftir tað kunnu teir hvør sær seta tríggar spurningar til søguna – spurningar, sum fáa teir at undrast, ella spurningar, sum vísa á støð í tekstinum, sum teir ikki skilja. Flokkurin kann í felag tosa um spurningarnar og royna at svara teimum.

Heitið á søguni *Brúgvín og mýran* er eisini áhugavert. Hví hevur høvundurin valt at nevna stuttsøguna soleiðis? Hvat umboðar brúgvín í stuttsøguni? Hvussu kennir drongurin

seg á brúnni? Hvørjar hendingar fara fram har? Og hvussu við mýruni?

Nógvar samanberingar og nógv myndamál er í stutt-søguni, og eyðvitað er, at tað verður kannað. Hvussu roynir høvundurin at lýsa kenslurnar hjá smádronginum við tí, sum er uttan um hann? Hugsa til dømis um maðkapírrur, allar, maðkar og tað sjúka tjaldrið!

Hvussu verða prestur, sýslumaður og lærari lýstir? Hvat umboða teir? Hví verða teir lýstir soleiðis? Hvør sær teir soleiðis? Hvat sigur henda lýsingin okkum um smádrongin?

Innihaldsliga ber til at samanbera dreingirnir báðir og smádrongin. Hvørjir mótsetningar eru teirra millum? Eru dreingirnir báðir eins, tann stóri og tann lítli? Ella, hvussu eru teir ymiskir?

Prátað kann verða um, hví smádrongurin hopar eftir hæli í staðin fyri at seta seg upp ímóti dreingjunum. Hvønn týdning hevur tað fyri sjálsvirðingina hjá honum, at hann bakkar og einki ger?

Næmingarnir kunnu skriva eina stuttsøgu. Høvuðspersónurin skal vera tann minni drongurin. Skrivað skal verða í 1. persóni „eg.“

Næmingarnir skulu gera sær greitt, hvussu hann er, og hví hann ber seg soleiðis at, sum hann ger. Teir kunnu gera sær tankar um hansara heimligu viðurskifti og uppvøkstur, lívstreytir og kor. Sagt við øðrum orðum, hví hann er, sum hann er!

CHRISTIAN MATRAS

(1900-1988) var føddur á Viðareiði. Hann fór ungur til Havnar at ganga í realskúla og haðani til Danmarkar í studentaskúla. Í 1928 gjørdist hann magistari í norrønari málfrøði. Seinni gjørdist hann doktari og professari. Hann flutti aftur til Føroya í 1965 og var leiðari á Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetrinum.

Christian Matras var virkin á mongum økjum. Umframt at vera nýskapandi yrkjari og framúr góður týðari, var hann málfrøðingurin, ið legði dygga grund undir føroyskt orðabókaarbeiði. Kristjan á Brekkumørk legði mangar týðningarmiklar vísindaligar útgávur til rættis.

Yrkingin *Barn* var yrkt í 1932 og stendur í heildarsavninum „Leikur og loynd“ (1975).

Barn

Ein stutt yrking um barnið, sum fyrr var ein dreymur, til tað veksur við liðina á „mær.“

Prátað kann verða um, hvussu „eg“ sær barnið, og hvør hugburður kemur til sjóndar í yrkingini. Hvat býr í setninginum *kykur og dýrasti uggi*? Hvussu kann setningurin *ein loynligur máttur á vegnum* skiljast? Og hvussu hetta: *eitt boð frá tí veldigu skapan, ið ræður lívi og degnum*? Hvør lívsfatan liggur í hesum síðsta setninginum?

Hvussu ber til at knýta hesa yrking saman við tað, at vera ella kenna seg „øðrvísi“? Hvør ger av, hvussu vit eru, ella hvussu vit kenna okkum? Eru foreldur minni góð við børn, sum ikki eru sum „hini“?

Yrkingin kann eisini verða borin saman við aðrar yrk-

ingar, til dømis *Morgun* eftir Martin Joensen og *Vakrari enn*
Havnarváag er orðið pápi eftir Jóanes Nielsen.

PETER ANDERSSON

Peter Andersson er svenskur myndamaður føddur 1958, men búsettur í Danmark síðani 1987. Peter, sum er sjálv-lærdur myndamaður, hevur tikið myndir so leingi hann kann minnast, men fór av álvara at arbeiða við myndum og myndatøku, tá hann var á ferð í Suðurafrika 1995. Peter brúkar ikki talgilda tøkni, men eitt Hasselblad 6 x 6 cm myndatól við filmi, sum gevur tann serliga lit, ið hann ynskir.

Starahús

Ljósmynd úr bóklingi hjá Ferðaráði Føroya.

Í partinum “At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

SÓLRÚN MICHELSEN

var fødd í Havn í 1948, men vaks upp á Argjum. Eftir lokið realskúlaprógv arbeiddi hon úti eitt skiftið og var heimagangandi húsmóðir. Í 1974 stovnaðu hon og maðurin heilsølu, og hevur hon starvast har síðan – mestu tíðina stjóri.

Sólrún hevur skrivað yrkingar, stuttsøgur og skaldsøgur fyri børn og ung. Hon lýsir í sínum skaldskapi m.a. gerandisdagin hjá børnum og ungum, samspælið millum vaksna og børn, kærleika og búning.

Stuttsøgan *Øðrvísi* stóð í Birting 1996.

Øðrvísi

Henda stuttsøgan lýsir lívið hjá eini smágentu, til hon er vaksna. Vit fylgja henni frá tí, hon fyrstu ferð hoyrir nevnt, at hon er øðrvísi. Vit hoyra um skúlatíðina, um vantandi sambandið við onnur børn, um ungdómslívið, tá ið hon roynir at fáa samband við drong, og um vaksna lívið, tá ið hon mettar sín longsul við sjónvarpsfilmum og sníkir seg út sum ein skuggi í myrkrinum.

Næmingarnir kunnu býta søguna sundur í brot og gera yvirskriftir til brotini. Teir kunnu gera persónlýsingar av teimum, sum hava týdning í søgugongdini. Síðan kunnu teir lýsa sambandið millum gentuna og mammuna og greiða frá, hvønn týdning mamman hevur fyri gentuna og hennara lív. Hjálpir mamman gentuni til rættis í lívinum, ella er hon ein forðan fyri menningina hjá gentuni?

Næmingarnir kunnu eisini lýsa sambandið millum gentuna og hini í søguni. Spurt kann verða, hví gentan hevur so lítið samband við onnur? Hvussu bregður hon frá øðrum?

Hvussu kemur happing til sjóndar í søguni? Hví kemur happing fyrri? Ber til at siga, at gentan hevur eitt gott lív, hóast hon er øðrvísi? Hví/hví ikki?

Gentan hevur ein hund. Hvønn týdning hevur hundurin hjá gentuni? Hví letur hon hann verða liggjandi í songini? Hvør er konan, sum vitjar hana av og á? Hví ger hon so nógv burturúr, áðrenn konan kemur? Hví sær hon konuna sum eina hóttan?

Prátað kann verða um, hví gentan livir so einsamøll og avbyrgd. Kenna næmingarnir fólk, sum eru at kalla inniløgst og liva lívið sum skuggar í gerandisdegunum – eins og henda gentan?

Vit fáa at vita, at gentan spurdi eina aðra gentu í flokkinum, tá ið hon var sekstan ár, hvussu tú kundi gerast trúlovað.

Næmingarnir kunnu ímynda sær, at teir ganga í flokki saman við gentuni. Teir skulu royna at skriva ein stuttan tekst, har genturnar skulu royna at vera gentan, sum gav „hini øðrvísi“ ráðini, hvussu tú bert teg at at blíva forlovað. Tær skulu greiða frá, hví gentan bað hana velja sær tann, sum henni dámdi best, og siga hart við hann, at nú vóru tey forlovað. Eisini skulu tær greiða frá, hví gentan segði við hana, at hon skuldi bara ganga aftan á honum og standa uttan fyrri hjá honum.

Dreingirnir kunnu ímynda sær, at teir eru vinmenninir, sum eru um at kódnar í látri. Teir skulu siga frá tilburðinum, hví teir flenna so, og hvat tað er, sum er so stuttligt. Teir kunnu eisini siga frá, hvussu teir síggja og uppliva hesa gentuna, sum er øðrvísi enn hinar.

RAKEL HELMSDAL

er fødd í 1966 og búsitandi í Tórshavn. Hon tók students-prógv í Høydølum í 1985. Hon hevur havt ymiskt fyrifallandi arbeiði og millum annað fingist við sjónleik.

Rakel hevur m. a. skrivað barnabøkur, stuttsøgur, yrkingar og sjónleikir.

Skerdu vit veingir tínar, Ikaros? er úr savninum „Søgur úr Port Janua“, sum kom út í 1996.

Skerdu vit veingir tínar, Ikaros?

Ikaros er 20 ára gamal og plágast av lögnum dreymi. Hann sær seg sjálvan flúgva og vil hava onnur at gera tað sama. Hann vil læra tey at flúgva, soleiðis sum *hann* ger. Hann flýgur hægri og hægri upp, men eingin kemur við honum. Hann flýgur upp ímóti sólini í eini roynd at fáa hini at koma við sær, men tey halda, at hann vil slökkja sólina og drepa tey. Eingin fer við honum, og sólin brennir veingirnar, so at Ikaros stoytist til jarðar.

Hesin løgni dreymur kom til hansara, eftir at hann hevði lisið eina yrking á einum fundi. Hini skiltu ikki yrkingina. Ikaros heldur, at sannleikin um heimin er í yrkingini, og fyri at øll skulu hoyra og fata sannleikan, fer hann undir at breiða yrkingina út um allan heim. Hann arbeiðir uttan íhald.

Ein dag koma vinfólkini Rudi og Isabella á gátt hjá Ikarosi, og tey taka hann við sær á sinnissjúkrahúsið. Har verður hann læstur inni. Tá kennir hann, at hansara vøkru veingir verða brendir.

Næmingarnir lesa stuttsøguna væl. Um orð ella heiti eru, sum teir ikki skilja, brúka teir handbøkur sum hjálparamboð. Teir býta søguna sundur í partar og gera yvirskriftir. Teir gera sær greitt, hvat innihaldið snýr seg um. Um næmingarnir hava ilt við at skilja innihaldið, kunnu teir seta spurningar (t.d. triggjar til fimm) til tey brot í tekstinum, teir ikki skilja, ella sum teir undrast á. Spurningarnir verða skrivaðir á talvuna, og flokkurin roynir í felag at svara spurningunum.

Teir royna at lýsa Ikaros. Hvussu er Ikaros, hvat hevst hann at, og hví ber hann seg at, so sum hann ger? Hvørjum „brennur“ hann fyri? Hví vitjar dreymurin Ikaros aftur og uppáftur? Hvussu ber til at tolka dreymin? Hvat sigur hann honum? Hví fara vinfólkini á sinnissjúkrahús við honum? Hvat hevur Ikaros at gera á sinnissjúkrahúsinum? Hvussu kann endin: „Nei, nei,...tit brenna veingirnar!...Mínir vøkru veingir... Nemesis.“ skiljast?

Prátað kann verða um, hvørt Ikaros er øðrvísi enn menniskju eru flest. Er hann vanligur (normalur) ella óvanligur (ónormalur)? Nær er hann vanligur/óvanligur? Er hann sjúkur? Hvat er tað, at vera vanligur/óvanligur? Hava vit menniskju ein felags karm um tað at vera vanlig? Hvar er markið ímillum tað, at vera óvanligur og at vera øðrvísi?

Til ber eisini at tosa um dreymar, og hvønn týðning teir hava. Kenna næmingarnir til tað, at hava dreymar, sum vitja aftur og uppáftur? Hvat „vilja“ dreymar okkum? Hví droyma vit?

Henda stuttsøgan kann verða borin saman við *griksku søgnina um Ikaros*.

Næmingarnir kunnu skriva samrøðuna ímillum Rudi og Isabellu, tá ið tey bæði taka støðu til, hvussu tey kunnu hjálpa Ikarosi. Næmingarnir skulu lýsa, hví tey vóru bangin um Ikaros, hví honum tørvar hjálp, hví Rudi og Isabella mundu semjast um, at hann skal á sinnissjúkrahús, og hvat tey bæði halda, at sinnissjúkrahúsið kann hjálpa honum við.

CHRISTIAN MATRAS

(1900-1988) var føddur á Viðareiði. Hann fór ungur til Havnar at ganga í realskúla og haðani til Danmarkar í studentaskúla. Í 1928 gjørdist hann magistari í norrønarí málfrøði. Seinni gjørdist hann doktari og professari. Hann flutti aftur til Føroya í 1965 og var leiðari á Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetrinum.

Christian Matras var virkin á mongum økjum. Umframt at vera nýskapandi yrkjari og framúr góður týðari, var hann málfrøðingurin, ið legði dygga grund undir føroyskt orðabókaarbeiði. Kristjan á Brekkumørk legði mangar týðningarmiklar vísindaligar útgávur til rættis.

Yrkingin *Móðir* var yrkt í 1935. Hon stendur í heildarsavninum „Leikur og loynd“ (1975).

Móðir

Yrkingin, ið lýsir eina móður, er brot úr einum yrkingabólki, nevndur *Bygd og hav*.

Næmingarnir kunnu gera eina persónlýsing av móðrini og royna at greiða frá, hvussu hennara lív var.

Yrkingin kann verða fatað sum ein mótmýnd til mammuna í søguni *Øðrvísi*. Næmingarnir kunnu bera hesar báðar mammurnar saman og greiða frá, hvussu tær líkjast, og hvussu tær eru ymiskar.

Prátað kann verða um, hvussu ein „góð“ mamma er, ella hvussu ein mamma ikki „eigur“ at bera seg at. Kunnu mammur til dømis vera forðandi fyri menningina hjá børnum sínum? Um so er, hví eru tær tað, og hvussu kunnu tær vera tað?

JANUS KAMBAN

Janus Kamban, føddur í Havn í 1913, sigur frá um tey fólkini, hann sær hvønn dag, um skipini og bátarnar, um seyðin, fiskin og fuglarnar, sum eru partar av gerandisdegnum. Hesi verkevni arbeiðir hann við aftur og aftur, bæði í sínum standmyndum og í sínum grafisku verkum, og hesi myndevni verða ógvuliga vandaliga viðgjørt í hansara list.

Á støðni

Linoleumsskurður frá 1974 úr bókini „Janus Kamban“.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

MARTIN JOENSEN

(1902-1966) var føddur í Sandvík. Hann tók lærarapróg og starvaðist sum lærari í mong ár, fyrst í heimbygdini og seinni á Tvøroyri.

Hann skrivaði skaldsøgur, stuttsøgur, søguligar lýsingar, greinir og einstaka yrking. Í sínum skaldskapi lýsir hann ofta arbeiðslívið, gerandisdagin í sluppfiskitíðini, sosialu lívskorini, viðurskiftini millum kynini og einstaklingar, ið breðga frá í fjøldini. Hóast evnini ofta eru álvarsom og stundum døpur, eru kortini lívsjáltandi tóni og skemtingarsemi í skaldskapinum.

Stuttsøgan *Elin Maria* er úr søgusavninum „Útrák,“ sum kom út í 1949.

Elin Maria

Henda søgan er um Elin Mariu, sum var fødd við vanskeplaðum fótum. Søgan lýsir umstøðurnar, hon sum smágenta vaks upp í, og sigur frá, hvussu henni gekst sum ung genta millum onnur. Hon sigur frá vinalagi og kærleiksbondum, frá sviki og ráðagerð. Eisini greiðir søgan frá, hvussu Elin Maria fótaði sær í lívinum og kom til sættis við sína lagnu.

Søgan er long, tí er skilagott, at næmingarnir býta søguna sundur í brot og gera yvirskriftir til brotini. Næmingarnir kunnu gera eina persónlýsing av Elin Mariu. Teir kunnu fylgja henni í søguni og royna at fáa greiðu á, hvussu hon er sum persónur, og hvussu hon mennist gjøgnum lívið. Áhugavert er eisini at fylgja við í, hvussu hon varnast sítt brek – tann vanskeplaða fótin – og hvønn týðning brekið hevur fyri hana.

Fleiri persónar hava ávirkan á, hvussu lívið hjá Elin Mariu verður. Næmingarnir kunnu velja sær hvør sín persón, sum teir kunnu fylgja í søguni, og royna at lýsa persónin. Tað kunnu til dømis vera Anna, Sakaris, børnini, Sigrið, ungu dreingirnir, Haraldur ella bygdafélkið. Spurt kann vera, hvørja ávirkan hesir persónar hava á lívið hjá Elin Mariu. Annað hugskot er at brúka „heita stólin.“ Ein næmingur kann til dømis seta seg í stólin og umboða Annu. Hinir næmingarnir kunnu seta Annu spurningar um eitt nú atburð, málburð, gerðir og hugburð. Sama kann verða gjørt við hinar persónarnar. Á tann hátt ber til at nærkast persónunum og royna at fáa innlit í teir og skilja teir.

Elin Maria og Sigrið vóru vinkonur, hóast tær vóru rættliga ólíkar sum persónar. Næmingarnir kunnu gera sær greitt, hvat tær hava í felag, og hvussu tær eru ólíkar.

Prátað kann vera um, hvussu foreldrini bera seg at. Hvønn týdning høvdu tey fyri Elin Mariu? Kundu tey havt borið seg øðrvísi at, soleiðis at lívið fall dótttrini lættari? Vit fáa at vita, at pápin ynskti sær ein son. Hvørja ávirkan kann tað hava havt á Elin Mariu? Hví gerst fóturin so týdningarmikil og forðandi í lívi hennara?

Viðkomandi er eisini at práta um, hvussu Elin Maria kemur fyri seg aftur aftan á, at Sigrið og Haraldur hava svikið hana.

Næmingarnir kunnu enda viðgerðina við at skriva framhald av søguni. Teir kunnu skriva um, hvussu verður við Sigrið, um hon kemur aftur av sjúkrahúsinum, hvussu verður við børnum hennara, hvussu gongst Elin Mariu, hvussu roynist hon sum mamma, verður hon nakrantíð gift, hvussu klárar hon seg fíggjarliga o.s.fr.

FRIMOD JOENSEN

Frimod Joensen (1915-97), ættaður av Sandi, sá náttúruna við frískum, óheftum eygum. Frimod leit á tað, hann sjálvur sá og endurgevur tað í einum beinleiðis og ótilgjørdum listarligum máli. Hann málaði myndir av fólki í sínum dagliga yrki, og í summum myndum er hann sjálvur hjá-staddur sum ein høvuðspersónur.

Skip á Vestmanna

Oljumálningur frá 1974. Listasavn Føroya. Málningurin hongur í Mentamálaráðnum.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

INGÁLVUR AV REYNI

Ingálvur av Reyni (1920-2005) byrjaði sum myndlistamaður at mála myndir við eyðkendum, sterkum litmótsetningum, men gekk so aðrari leiðir og gjørdist fremsta umboðið fyri ekspressivu ella kensluligu málningalistina í Føroyum. Málningalagið verður meira og meira frígjørt, men sjálvt um málningarnir kunnu tykjast heilt abstraktir, hómast næstan altíð eitt myndevni undir, eitt fólk, eitt landslag ella bygdin við havið.

Landslag

Oljumálningur frá 1974. Ogn Ewald Sørensen.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

WILLIAM HEINESSEN

William Heinesen (1900-91) var fjølbroyttur listamaður, sum, umframt at skriva, eisini fekst við tónleik, sjónleik og myndlist. Ævintýr, søgur og sagnir hava nógv at siga í hansara verki, og hann gevur tí skaldsliga og tí stuttliga stóran ans í sínum myndum. Hann avmyndar sínar landsmenn við samkenslu og góðum hjartalagi.

Vakurleikin og beistið

Krittekning frá 1953. Listasavn Føroya.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

DORIS HANSEN

var fødd í Øravík í 1943. Hon er útbúgvín lærari, tali-, lesi- og hoyrilærari. Hon starvast í Tórshavnar kommunu.

Hon hevur verið sera virkin í arbeiðinum at bøta um korini hjá teimum brekaðu, m.a. hevur hon í mong ár verið formaður í MBF.

Brotini eru úr bókini „Søgan um hini,“ sum kom út í 1996.

Søgan um hini

Hesi trý brotini siga nakrar søgur hjá brekaðum fólki í Føroyum. Brotini lýsa, hvussu tað kenst at vera mamma at brekaðum barni, hvussu tað er at vaksa upp saman við einum brekaðum beiggja, og hvussu foreldur at deyvum børnum upplivdu tað at noyðast at senda børnini av landinum.

Yrkistekstir eru serligt tekstaslag, og eiga tey serligu eyðkennini fyri tekstaslagið at verða tikin við í greiningina. Nevnt eigur eisini at vera, hvør munur er á yrkistekstum og skaldskapi.

Næmingarnir kunnu arbeiða í bólkum. Bólkarnir kunnu velja sær eitt brot at viðgera og leggja fram fyri flokkin. Prátað kann verða um, hvat serstakt er í teim trimum brotunum. Helst hava næmingarnir kunnleika til tað at vera brekaður. Kenna teir onkran av sínum skyldfólkum ella í nærumhvørvinum? Hvussu er at vera brekaður nú á døgum í Føroyum? Hava tey somu rættindi og móguleikar sum onnur í okkara samfelagi? Hvussu bera næmingarnir seg at, og hvørja ávirkan hevur tað á næmingarnar, tá ið teir síggja ella eru saman við brekaðum?

Við hesum evni ber væl til at gera eitt sindur burtur úr yrkistekstaslagnum. Prátað kann verða um samskifti (sendari – miðil – móttakari), samrøðutøkni, munin á samrøðu, tíðindafrásøgn og blaðgrein. Í bókini *Kom og skriva 3* er ein partur um yrkistekstir.

Næmingarnir kunnu vitja stovnar og feløg ella tosa við einstaklingar, sum varða av brekaðum. Tey kunnu gera samrøður við bandupptakara og skriva samrøðurnar út. Tey kunnu taka myndir, til dømis við talgildum (digitalum) myndatólum og seta tær saman við tekstunum. Tey kunnu eisini gera eina stutta útvarpssending, har samrøður, frásøgn og tónleikur eru við.

Viðmerkjast skal, at ymiskt tilfar er á Landsmiðstøðini um brekað, eitt nú sjónbond við sendingum úr Sjónvarpi Føroya. Eisini er fløgan Emmas Bluesband, sum flestallir næmingar munnu kenna, áhugaverd í hesum sambandi. *Søgan um hini* er eisini at fáa sum ljóðbók.

DÁNJAL NOLSØE

var føddur í Vági í 1916 og andaðist í 1997. Hann var útbúgvinn lögføðingur í 1942 og starvaðist millum annað sum landsrættardómari í Danmark.

Yrkingin *Við Oyrarsund* er úr Veitslugávuni, sum kom út í 1964. Yrkingin varð fyrstu ferð prentað í Oyggjaskeggja 1957.

Við Oyrarsund

Yrkingin lýsir ein rótføroyskan mann, sum á ellisárum flytur til Danmarkar til dótturina, og hvussu hann kennir seg í tí nýggja og fremmanda umhvørvinum.

Prátað kann verða um munin at vera gamal í Føroyum og at vera gamal og fremmandur í Danmark. Hví flytur hann til Danmarkar, og hví endar hann á ellisheimi? Hvar vitjar hann í svøvn? Hvør munur er á lívinum í Føroyum og á ellisheiminum í Danmark?

Henda yrkingin er tikin við fyrri at taka tráðin upp úr *Søguni um hini*, har nomið verður við tað, at flyta úr tí kenda í tað ókenda – frá tí tryggja til tað ótryggja. Tørvin á umsorgan frá øðrum hava tey brekaðu og tey gomlu í felag.

ALAN BROCKIE

Var føddur í 1947 og er sjálvlærdur myndamaður. Hann gav út blaðið „Magn“ saman við Kalmari Lindenskov, sum kom út í 1976-1979. Hansara myndir eru í bókum og tíðarritum, m.a. í bókini „Oyggjar og fólk“ (1979) og í bókini „Tórshavn“ (1975). Hann undirvísti í fotolæru í kvøldskúlanum í Tórshavn frá 1981-1996. Síðani 1999 hevur hann starvast sum myndamaður parttíð á Dimmalætting.

Á Vestaruvág

Ljósmynd úr bókini „Tórshavn“, sum kom út í 1976.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

J.H.W. POULSEN

var føddur í Sumba í 1934, har hann búði til í 1940, tá ið hann saman við húsfolkunum flutti til Skopunar at ganga í skúla. Í 1948 fór hann til Havnar at ganga í skúla og leyk studentsprógv í 1952. Hann tók mag.art. prógv í 1966. Hann starvaðist á Føroyamálsdeildini – bæði sum deildarstjóri og professari til 1997, tá ið hann fór frá við eftirløn.

Barn

Henda yrkingin lýsir í trimum ørindum lívsins gongd – frá smádrongi til ungan og gamlan mann.

Yrkingin kann verða lisin upp í flokkinum, og tosað kann verða um serligu eyðkennini, til dømis trúbýtið í ørindunum, endurtøkur í ørindunum, tað, sum broytist frá ørindi til ørindi, og tað, sum gevur yrkingini ta serligu rútmuna.

Innihaldsliga ber til at kanna, hvør hugburður til lívið og lívsæviskeiðið er grundin undir yrkingini.

Næmingarnir kunnu royna hvør sær at skriva yrkingina um til prosatekst. Teir skulu skriva um lívið sum lítið barn (drongur ella genta), sum ungur maður (ella ung kona) og sum gamal maður (gomul kona).

STEINN STEINARR

(1908-1958) er skaldanavn fyri Aðalsteinn Kristmundsson. Hann var føddur í Nauteyrarhreppi á Norðurlandinum í Íslandi, men flutti ungur til Reykjavíkar. Steinn Steinarr var ein undangongumaður innan modernistiska yrking í Íslandi. Hansara yrkingar eru kenslubornar og stílreinar, einfaldar, men stundum eisini myndaríkar.

Steinn Steinarr verður taldur millum fremstu íslensku yrkjararnar í 20. øld.

Yrkingin *Barn* er úr savninum „Ljóð“, sum kom út í 1937.

Barn

Í leiðbeinandi lesiætlanini verður mælt til, at nakrar síður av íslenskum teksti verða lisnar. Næmingarnir eiga at skilja innihaldið, og víst eigur at verða á skyldskapin ímillum íslendskt og føroyskt mál. Eisini verður mælt til, at næmingarnir fáa høvi at syngja.

Frumteksturin og tann týddi liggja rættiliga nær hvør øðrum, og málskyldskapurin er eyðsýndur.

Í hesum sambandi ber eisini til at nema við málsøgu. Her kann til dømis verða greitt frá, hvussu málini eru runnin av somu rót.

Aðrir viðkomandi tekstir um happing og at vera øðrvísi

Tekstirnir eru á ymiskum torleikastigi.

Í klombrum eru nøkur høvuðsevni í tekstinum.

H. M. Eidesgaard: Santus (viðkvæmi/øðrvísi/happing) stutt-søga (úr savninum *Lívsins rættur*)

- Jens Pauli Heinesen: Bøðilin (offur/bøðil) stuttsøga (úr savninum *Í aldingarðinum*)
- Jens Pauli Heinesen: Siðmenning (nýtt/gamalt/heimføði/øðrvísi/slatur/bygdarlív/einsemi) stuttsøga (úr savninum *Degningsælið*)
- Tummas N. Djurhuus: Ishoy in memoriam (einsemi) yrking (úr savninum *Og dansurin gongur*)
- Hanus Andeassen (nú Kamban): Undir tínum veingjabreiði (barn/vaksin/ einsemi/átrúnaður) stuttsøga (úr savninum *Dóttir av Proteus*)
- Hanus Andreassen (nú Kamban): Tann nýggi maðurin (happing/ einsemi) stuttsøga (úr savninum *Dóttir av Proteus*)
- Heine Hestoy: Rukkan (happing/skúli/skip) stuttsøga (úr savninum *Piprandi hjarta og aðrar søgur*)
- Heðin Brú: Loðin sól (serlingur/einsemi/brennivín) stuttsøga (úr savninum *Flókatrøll*)
- Heðin Brú: Krokið (sjálgjört einsemi) stuttsøga (úr savninum *Búravnurin*)
- Sigri M. Gaïni: Minst til (tú og samfelagið/jantelógin) yrking (úr savninum *Orð og andlit*)
- Hans J. Glerfoss: Tey (slatur/tú og hini) yrking (úr savninum *Til B.*)
- Sverre Patursson: Brugdan (øðrvísi/øvund/frábregðandi) stuttsøga (úr savninum *Fuglar og fólk*)
- Sverre Patursson: Ábal (øðrvísi/seinmentur/ náttúra-menniskja) stuttsøga (úr savninum *Fuglar og fólk*. Er eisini í savninum *Ábal og aðrar søgur*)

Gjarna gevi eg alt, eg á

Tekstaúrvalið í hesum partinum er víðfevnt og fjølbroytt. Skaldskapurin av mannamunni er umboðaður við kvæði, ævintýri og søgn. Hini tekstasløgini eru yrkingar, sálmur, stuttsøgur, bíbliutekstur og ein endursagdur bíbliutekstur, bíbliusøga. Meginparturin er eldri tekstur.

Í hesum parti er dentur lagdur á sambandið ímillum systkin.

Farið verður aftur til frumsøgurnar um Káin og Ábal og um Jósef og hansara brøður at lýsa tvíligu og fjøltáttaðu kenslurnar, sum kunnu vera ímillum systkin.

Tekstirnir viðgera ymisk viðurskifti, sum kunnu elva til, at tað ringasta í menniskjanum trokar seg framat, fær vald og sleppur at ráða uttan fyrilit.

Í tekstum, sum umboða skaldskap av mannamunni, hoyra vit um øvund í sambandi við kærleika, um kraddaralyndi og eirindaløysi í sambandi við ognir og arv, og um sjálggóðsku og trongdina at gera til einkis tað, ið skarar framúr.

Hóast flestu tekstirnir eru merktir av fløktum og dökkum bondum ímillum systkin, so hómast eisini góðska, fyrigeving og sjálvrannsakan.

Sjónarhornið er ymiskt í ymsu tekstasløgunum og gevur eina marglitta lýsing av grundleggjandi bondum manna millum.

MIKKJAL Á RYGGI

(1879-1956) var føddur í Miðvági. Hann fór, ungur, tveir vetrar til Danmarkar á fólkaháskúla. Hóast hann ikki var læraralærdur, starvaðist hann í mong ár sum lærari. Hann var virkin í politikki, bæði í sóknarstýrinum og í lögtinginum, har hann umboðaði sjálvstýrisflokkinn í 1920-árunum.

Rithøvundastarv hansara fevnir millum annað um yrkingar, sálmaskaldskap, bygdarsøgu og skúlabøkur. Hann var okkara ídnasta sálmaskald. Hann skrivaði fyrstu føroysku bygdarsøguna. Hann lýsti arbeiðslívið bæði á sjógvi og landi. Hansara tokki til náttúruna sást aftur í skúlabókum um dýra- og fuglalívið – umframt í hansara landalæru og í sálum hansara og sangum yvirhøvur.

Yrkingin *Lítla hara* stóð í savninum „Yrkingar,“ sum kom út í 1954.

Lítla hara

Í hesum fimm ørindunum verður haran lýst á síni ferð í náttúruni. Verjuleys og góðvarin hoppar hon løtt og glað av stað, óvitandi um teir vandar, ið hótta hana.

Karmur um ørindini eru fyrsta og seinasta regla. Næmingarnir kunnu býta tey einstøku ørindini sundur í byrjan (1. reglu), innihald (2.- 5. reglu) og enda (6. reglu). Teir kunnu kanna, hvat verður sagt í fyrstu reglu í hvørjum ørindi og bera tær saman, kanna, hvat innihaldið snýr seg um, og tað, sum sagt verður í teirri seinastu regluni. Vert er at geva gætur, hvørjar endurtøkur eru, og hvussu endurtøkurnar ávirka rútmuna og huglagið í yrkingini.

Prátað kann verða um mótsetningarnar millum haruna, svanga ravnin og gramma byrsumannin. Hvørji

lyndiseyðkenni eru umboðað? Hvørji amboð hefur haran at hjálpa sær? Hvør er frásøgufólk í yrkingini? Hvørja støðu og hvønn hugburð hefur frásøgufólkið, og hvussu kemur hesin hugburður til sjóndar í yrkingini?

Til ber eisini at práta um, hvønn týdning tað hefur fyri okkum at kenna okkum trygg og í samljóði við onnur og okkara umhvørvi. Haran er einsamøll, men onkur er, sum heldur eyga við henni og roynir at geva henni góð ráð at verja seg. Hvønn týdning hava onnur fyri okkum og okkara trivnað? Hvørji eru okkum næst?

Næmingarnir kunnu tosa um, hvørt tað ber til at síggja hesa yrkingina sum eina mynd ella sum ein tekst, ið kann skiljast í fluttari merking. Ber til at síggja haruna sum mynd fyri barnið? Hvussu ávirkar tað yrkingina og hennara útsøgn?

Næmingarnir kunnu royna at skriva eina yrking við heitinum *Lítla barn*. Teir skulu brúka tey fimm ørindini sum upphavsstøði, men skifta orðið „haru“ um við orðið „barn“. Teir skulu royna at umskapa yrkingina, so hon er ein trúlig lýsing av góðvarna barninum í einum ótryggum og hóttandi umhvørvi. Teir kunnu nevna í yrkingini, hvør kann verja barnið og hjálpa tí úr vanda.

KARSTEN HOYDAL

(1912-1990) var føddur í Hoydølum. Hann fór ungur til Danmarkar at útbúgva seg innan landbúnað og fiskivinnu og starvaðist innan hetta arbeiðsøkið. Eitt skiftið var hann í Ekvador í Suðuramerika sum ráðgevi hjá Sameindum Tjóðum. Hann var lögtingsmaður og landsstýrismaður umboðandi Tjóðveldisflokkin.

Karsten var fjøltáttaður høvundur og skald. Hann skrivaði yrkingar, stuttsøgur, týddi, ummælti, skrivaði yrkisgreinar og barnasøgur. Í sínum skaldskapi lýsti hann m.a. náttúruna, lívskorini, barnalyndið og vandan við kríggi og hernaðardubbing. Karsten Hoydal var nýskapandi høvundur, bæði málsliga og innihaldsliga.

Stuttsøgan *Summarkvøld við Rockall* er úr savninum „Leikapettið“ (1971).

Summarkvøld við Rockall

Henda stuttsøgan, sum er søgd í 1. persóni, eru um beiggja og systur, ið ganga úti seint eitt summarkvøld og leita eftir eini dunnu. Meðan tey soleiðis ganga, verða viðurskiftini teirra millum lýst.

Næmingarnir kunnu fylgja eg-persóninum og Didduni og gera eina persónlýsing av teimum báðum. Hvør munur er á teimum báðum? Hvussu er samspælið teirra millum? Hvussu roynir „eg“ at gera seg seg upp fyri Didduni? Hvussu lýsir „eg“ náttúruna? Hví lýsir „eg“ náttúruna so duldarfulla og gátuføra? Hvussu ávirkar henda lýsingin Didduna og samspælið teirra millum?

Vert er at geva sambandinum ímillum „eg,“ dunnuna og spákingarpørini gætur. Næmingarnir kunnu finna tey

støðini í tekstinum, har hetta sambandið er lýst. Hvat sigur hetta sambandið okkum um „eg“?

Søgan ber heitið *Summarkvøld við Rockall*. Hví hevur høvundurin valt at nevna søguna soleiðis? Hvat umboðar *Rockall* í søguni? Næmingarnir kunnu leita tey støðini fram, har *Rockall* kemur fyri. Hvussu endar søgan?

Prátað kann verða um, hvussu systkin gera seg upp fyri hvør øðrum. Hví gera tey tað? Er munur á sambandinum ímillum systkin, um tey eru av sama kyni? Hvørjir mótsetningar kunnu vera ímillum systkin? Um mótsetningar eru, hvat skapar tá hesar mótsetningar? Hvønn týdning hevur tað fyri okkum at eiga systkin? Her kann verða nomið við „fyrimunir“ og „vansar“. Hvør munur er á systkjum og vinum? Hvønn leiklut ella hvørja ávirkan kunnu foreldur hava á sambandið ímillum systkin?

Næmingarnir kunnu skriva ein stuttan prosatekst, har teir lýsa serliga sambandið við systkin síni.

HANS A. DJURHUUS

(1883-1951) var føddur í Áarstovu í Havn. Hans Andrias var lærari í fólkaskúlanum, realskúlanum og í lærarskúlanum.

Sum skald var Hans Andrias ógviliga virkin og fjølbroyttur og royndi seg á flestøllum skaldskaparøkjum, t.d. sum yrkjara, sálmaskald, stuttsøgu- og ævintýrahøvund, skaldsøgu- og sjónleikahøvund. Hann verður mangan, og av røttum, nevndur Føroya kærasta fólkaskald. Sera væl umtøktar eru ikki minst hansara mongu barnarímur.

Tað mesta av tí, hann skrivaði, er komið út í verkinum „Ritsavn I-VII.“

Sálmurin *Gakk tú tryggur* er úr Sálmabók Føroya kirkju, sum kom út í 1991. Sálmurin er yrktur í 1915.

Gakk tú tryggur

Hesin sálmur kann verða lisin sum ein áheitan ella vegleiðing frá einum ættarliði til annað. Her er ein (vaksin), sum hevur gingið „leiðina“, ið vegleiðir eitt „tú“ (barn) fram á leið.

Sálmayrking er sermerkt tekstaslag við serligum eyðkennum. Tað eigur at verða tikið við, tá ið greinað verður.

Næmingarnir kunnu kanna, hvørjir mótsetningar verða settur hvør ímóti øðrum í ørindunum. Hvat verður frámælt? Hvat verður tilmælt? Hvør hugburður býr í hesum? Hvørji lívsvirði koma til sjóndar? Hvør er ætlanin við sálminum? Hvønn boðskap ber hann?

Sálmurin kann verða borin saman við yrkingina *Lítla hara*. Hvat hava sálmurin og yrkingin í felag? Hvat hava

„tú“ og haran í felag? Hvør munur er á, ella hvussu eru tekstirnir ymiskir? Hvat hava frásøgufólkini í felag? Hvørji lívsvirði eru umboðað í tekstunum báðum? Er munur á?

Prátað kann verða um – við støði í sálminum – einsemi og ótryggleika, og hvørjar møguleikar og amboð vit hava at venda teimum til felagsskap og tryggleika.

ASTRI LUIHN

Astri Luihn (f. 1949) er ættað úr Noregi og býr í Tórshavn. Hon hevur serliga arbeitt við skornum myndum, mest linoleumsskurðum, settir á stórar myndflatar í svørtum og hvítum, men ofta verður blandað við málningi í øðrum litum oman á skurðirnar til stórar, streymandi samansetingar. Fuglabjörgini hava verið hennara myndevni fram um onnur, og yndisfuglur hennara er lomvigin.

Á rókini

Akryl á linoleumsplátu 2004. Myndin hongur á Landssjúkrahúsinum í Havn.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

MARTIN JOENSEN

(1902-1966) var føddur í Sandvík. Hann tók lærarapróg og starvaðist sum lærari í mong ár, fyrst í heimbygdini og seinni á Tvøroyri.

Hann skrivaði skaldsøgur, stuttsøgur, søguligar lýsingar, greinar og einstaka yrking. Í sínum skaldskapi lýsir hann ofta arbeiðslívið, gerandisdagin í sluppfiskitíðini, sosialu lívskorini, viðurskiftini millum kynini og einstaklingar, ið breðga frá í fjøldini. Hóast evnini ofta eru álvarsom og stundum døpur, eru kortini lívjáttandi tóni og skemtingarsemi í skaldskapinum.

Stuttsøgan *Brøður* er úr savninum „Heimadoktarin,“ sum kom út í 1977.

Brøður

Henda søgan um tann deyðasjúka Óla í Búðini og synir hansara, Niklas og Sakaris, er um arv og rættindi. Vit hoyra, hvussu tað eydnast Niklasi og konuni at fáa Óla at skriva teimum allan rættin til ognirnar, hvussu Sakaris ber tað, at vera gjørdur arvaleykur, og hvussu hesin framíhjárættur gagnast Niklasi.

Næmingarnir kunnu gera sær greitt, hvør kjarnin í søguni er. Teir kunnu gera lýsingar av Óla í Búðini, Niklasi, Annu Mariu, Sakarisi og konu hansara. Hvørjir mótsetningar eru ímillum persónarnar? Hvussu er samspælið teirra millum?

Næmingarnir kunnu gera eina spenningsfarmynd og seta hendingarnar inn í farmyndina. Tá ið søgan byrjar, heldur Niklas seg hava rætt til allan arvin. Nær broytist hansara fatan? Hvat fær samvitsku hansara at kvaklast?

Næmingarnir kunnu bera søgugongdina saman við bíbliusøguna um Ísak og synir hansara, Esav og Jákup. Hvat hava hesar søgurnar í felag, og hvussu eru tær ymiskar? Hvussu ávirkar arvaspurningurin í søgunum sambandið ímillum brøðurnar?

Prátað kann verða um, hvussu arvaspurningar ímillum systkin verða loystir nú á døgum øðrvísi enn fyrr í tíðini.

Næmingarnir kunnu skriva framhald av søguni. Teir skulu skriva í 3. persóni og m.a. ímynda sær, hvussu verður ímillum Annu Mariu og Niklas, eftir at Niklas hevur givið Sakarisi helvtina av arvinum, um Niklas doyri, hvønn týðning Niklasar avgerð fær fyri Sakaris, og hvat ið hann heldur um Niklas.

GUÐRIÐ POULSEN

Guðrið Poulsen (f. 1961) er avlærd leirsmiður og hevur egnan verkstað í Havn, har hon umframt at gera búnyttur úr leiri fæst við leirkeralist. Hon ger royndir við framskornum myndum og ger myndir úr brendum leiri ella steintoyi við íblástri úr náttúruni, til dømis vøkstri á havsins botni. Hon arbeiðir við samansetingum og rúmdini millum teir einstøku formarnar og lutirnar.

Brot úr landslagi

Stoyping 2003. Egin ogn.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

V.U.HAMMERSHAIMB

(1819-1909) var sonur seinasta lögmann í Føroyum, áðrenn Føroya Løgting var tikið av í 1816. Tá ið pápin var deyður, flutti hann av løgmansgarðinum á Steig í Sandavági til Havnar saman við mammu síni. Tólv ára gamal fór hann til Danmarkar, tók studentsprógv og las gudfrøði. Hann hevði eisini hug til norrønt mál. Hann er av røttum nevndur faðir at føroyska skriftmálinum. Í 1841 ferðaðist hann í Føroyum og fór tá undir at skriva upp fólkaminni.

Í 1855 fór Vensil Hammershaimb heim til Føroya at vera prestur. Hann var Føroya próstur 1862-78, tá ið hann flutti aftur til Danmarkar at búgva.

Av útgávum kunnu verða nevndar „Færøiske Kvæder I“ (1851), „Færøiske Kvæder II“ (1855), „Føroyingasøga“ (1884) og stórverkið „Færøsk Anthologi I og II,“ sum Jakob Jakobsen hjálpti honum at búgva til útgávu.

Harpu ríma er úr „Færøsk Anthologi“, sum kom út í heftum í árunum 1886-1891.

Harpu ríma

Hetta kvæðið er søgan um tveir biðlar, sum koma til garðs og biðja um ta yngru systrina. Kvæðið lýsir systrarnar báðar, og hvussu eldra systirin beinir fyri teirri yngri.

Vísur, rímur, eins og kvæði – eru sermerkt tekstaslag við serligum eyðkennum. Tað eigur at verða tikið við, tá ið greinað verður.

Næmingarnir kunnu bíta kvæðið sundur í partar og gera yvirskriftir. Teir kunnu kanna, hvussu systrarnar verða lýstar, hvat tann eldra verður borin saman við, og hvat ið

tann yngra verður borin saman við. Hvørjir mótsetningar eru teirra millum?

Í hesum tekstinum er tað kærleikin, sum setur ilt ímillum. Í søguni um brøðurnar var tað arvir. Hvørjar eru tær kenslur, sum koma undan kavi í hesum báðum tekstunum? Hvørjar kenslur búa undir illgerðunum? Hvat annað kann seta ilt ímillum systkin?

Næmingarnir kunnu skriva kvæðið um til eina nútímans søgu. Næmingarnir mugu gera sær greitt, at søgan skal vera trúlig. Teir kunnu tí ikki taka tey serligu eyðkennini í kvæðinum við – tey mugu lukast burtur.

Høvuðspersónarnir skulu verða tveir brøður ella tvær systur. Søgan verður skrivað í 3. persóni.

MARKOS JIMÉNEZ

Markos Jiménez (f. 1974) er ein av teimum heilt fáu, sum hevur arbeitt við størri teknirøðum. *Føroya krønika* kom út í 2003 og greiðir á keipukendan hátt frá føroyskari søgu við denti á landnámstíð og søgur úr víkingatíð.

KaBoom

Tusjtekning frá 2002. Úr bókini „Føroya Krønika“ frá 2003.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

JAKOB JAKOBSEN

(1864-1918) var føddur í Tórshavn. Pápi hansara var H. N. Jacobsen bókhandlari og bókbindari, sum stovnaði gamla bókahandilin á Vaglinum í Havn.

Jakob var yngstur av trimum systkjum og einasti sonur. Hann fór trettan ára gamal til Danmarkar at ganga í skúla. Tá ið hann hevði lokið studentsprógv, las hann norrønt mál, franskt og latín. Hann var fyrsti føroyingur, sum fekk doktoraheitið. Tað var í 1897.

Í 1892/93 og aftur í 1898 var hann í Føroyum sum granskari. Hann ferðaðist um í oyggjunum og skrivaði sagnir og ævintýr upp, sum fólk søgdu honum frá. Longu í 1901 hevði tað eydnast honum at givið alt tilfarið út í 4 heftum.

Jakob Jakobsen, ofta nevndur dr. Jakobsen ella Jákup doktari, var kendur og høgt mettur vísindamaður í norrønum máli. Hann er eisini kendur sum hann, ið vildi hava eina føroyska stavseting, sum lá nærri tí ljóðliga framburðinum, men hetta sjónarmið vann ikki frama.

Øskudólgur (uppskrift úr Fugloy) er úr “Sagnum og ævintýrum,” prentað eftir eini útgávu frá 1985.

Øskudólgur

Hetta er eitt klassiskt ævintýr, har yngsti sonurin rekst í øskuni. Hann verður lítið virdur og speirikin, men hann er hetjan í ævintýrinum og tann, ið vinnur á øllum forðingum og fær prinsessuna og kongsríkið.

Ævintýr eru sermerkt tekstaslag við serligum eyðkennum. Tað eigur at verða tikið við, tá ið greinað verður.

Næmingarnir kunnu kanna, hvussu persónarnir í ævin-

týrinum verða lýstir. Hvør er munurin á Øskudólgi og hinum báðum brøðrunum? Hvørjir mótsetningar eru teirra millum? Hví virðismeta brøðurnir ikki Øskudólg? Hvørjar kenslur eru ímillum brøðurnar og Øskudólg? Hvussu er pápin? Hvønn leiklut hevur hann í ævintýrinum?

Vit fáa at vita, at kongur hevur gjørt eitt glasslott til dóttur sína ovast á einum brøttum fjalli, og tann, sum klárar at ríða upp hagar, skal fáa dótturina til konu. Hví letur kongur eitt slíkt glasslott byggja? Hvør er hansara ætlan við slottinum? Hvat sigur hetta okkum um kong? Kann glasslottið skiljast í fluttari merking?

Hvørjar eginleikar hevur Øskudólgur? Hví verður hann sigursharri í ævintýrinum? Hví hjálpar fuglurin honum? Kann fuglurin skiljast í fluttari merking?

Aktantfrymilin (er t.d. í Litteraturhåndbogen) er hentur sum hjálparamboð at tolka ævintýr. Greiða kann fáast á, hvønn leiklut persónarnar hava í ævintýrinum. Í hesum ævintýrinum er fuglurin hjálpari, høvuðspersónur og hetja er Øskudólgur, og mótstøðufólk eru brøðurnir. „Endamálið“ er prinsessan, gevri er kongur, og móttakarinn er Øskudólgur.

Til ber eisini at gera eina spenningsfarma, har sum hendingarnar verða settar á. Hvussu verður spenningurin bygdur upp í ævintýrinum? Hvat skapar spenningin?

Prátað kann verða um boðskapin í ævintýrinum. Hvørjum persónum verður funnist at í ævintýrinum, hvørjar eginleikar umboða teir? Hvørjum heldur ævintýrið við? Hvørjar eginleikar umboðar hetjan? Hvørjir eginleikar verða settir upp hvør ímóti øðrum í hesum ævintýrinum? Næmingarnir kunnu práta um, hvørjir eginleikar teir virðismeta, og hví so er. Hvørjir eginleikar hava nógv at siga

í einum góðum sambandi ímillum menniskju, vinir og systkin?

(1. MÓSEBÓK, 4. KAP. Ø. 1-16)

Káin og Ábel

Í hesum ørindunum lesa vit um teir fyrstu brøðurnar á foldum, nevniliga synirnar Káin og Ábel hjá Ádami og Evu. Í hesi frumsøguni hoyra vit um fyrsta bróðurdrápið, og hvør revsingin var.

Næmingarnir kunnu kanna, hvussu Káin og Ábel verða lýstir. Hvat takast teir við, og hvussu eru teir? Hvussu sær Gud Káin? Hví virðismetir Gud ikki hansara offur, men einans offur Ábels? Hvat skapar illstøðu ímillum Káin og Ábel? Hvussu er Káin aftan á, at hann hevur dripið bróðurin? Hvussu revsar Gud Káin? Hvønn týðning hevur Káins merki?

Næmingarnir kunnu saman við læraranum prátta um, hvat henda frumsøgan sigur okkum um menniskju, um sambandið millum menniskju og um sambandið millum Gud og menniskju.

Søgan *Tey við Gryvjunu* eftir Heðin Brú er áhugaverd í hesum sambandi. Í henni kemur bróðurdráp fyri. Til ber at prátta um, hvussu bróðurdrápið verður lýst, hvør ið revsingin er, og hvussu tað, at drepa sín egna bróður, verður fatað í søguni. Søgulýsingin kann verða borin saman við bíbliusøguna um Káin og Ábel.

JOEN POULSEN

(1854-1941) var føddur í Svínáum. Hann tók læraraprógvgv í 1876 og starvaðist sum lærari í Sjóvar sókn.

Hann var virkin á mongum økjum, m.a. var hann ein av stovnarum Føroya Lærarafelags og sat á lögtingi frá 1883 til 1928, eftir 1906 fyri Sambandsflokkin.

Hann skrivaði fyrstu føroysku bíbliusøguna, eins og hann var uppi í at skriva fyrstu føroysku stavingarbókina.

Brotið um *Jósef og brøðurnar* er úr „Bíbilsøgu,“ ið var fyrsta bíbliusøgan á føroyskum, sum kom út í 1900.

Jósef og brøðurnir

Frum søgan um Jákup og synir hansara sigur frá, hvussu brøðurnir royndu at sleppa sær av við Jósef, tí faðirin var serliga góður við hann, og teir hildu Jósef vera ernan og hástóran. Teksturin sigur eisini frá, hvussu brøðurnir komu til sættis aftur.

Næmingarnir kunnu kanna, hvussu Jákup var sum pápi. Hvat sigur inngangurin um tað? Teir kunnu eisini kanna, hví Jákup var serliga góður við Jósef og Benjamin. Her kann bíbliuteksturin verða gjølliga kannaður.

Næmingarnir kunnu fylgja Jósefi í tekstinum og gera eina persónlýsing av honum samsvarandi tekstabrotunum, har sum Jósef verður lýstur. Teir kunnu somuleiðis finna tey brotini, har sum hinir brøðurnir verða nevndir og greiða frá, hvussu teir eru.

Teir kunnu greiða frá, hvørjar fyrimunir Jósef hevur fram um hinar, hvørjar eginleikar hevur hann, sum hinir ikki hava, og hvør heldur sína hond yvir Jósefi og hví. Hvørjir mótsetningar eru ímillum Jósef og brøðurnar? Hvat skapar

illstøðuna teirra millum? Hvat fær brøðurnar at góðtaka Jósef og hansara fyrimunir og at sættast við Jósef, so sum hann er?

Henda endursøgnin, sum bíbliusøgan er, kann verða borin saman við upprunaliga bíbliutekstin. Kannað kann verða, hvussu teksturin broytist frá frumteksti til endursøgn. Er okkurt, sum ikki verður tikið við? Ella verður okkurt lagt afturat? Verða til dømis tolkingar av frumtekstinum lagdar í endursøgnina?

Lærari og næmingar kunnu í felag práta um, hvussu hesin tekstur lýsir mannalyndið, og um teksturin hevur einhvønn boðskap. Kenna næmingarnir seg aftur í tekstinum? Kenna teir til at øvunda teimum, sum eru betur fyri ella gávuríkari, enn teir eru sjálvir? Sigur henda frumsøgan okkum nú á døgum eitthvørt um okkum sjálvi?

V.U.HAMMERSHAIMB

(1819-1909) var sonur seinasta løgmann í Føroyum, áðrenn Føroya Løgting var tikið av í 1816. Tá ið pápin var deyður, flutti hann av løgmansgarðinum á Steig í Sandavági til Havnar saman við mammu síni. Tólv ára gamal fór hann til Danmarkar, tók studentsprógv og las gudfrøði. Hann hevði eisini hug til norrønt mál. Hann er av røttum nevndur faðir at føroyska skriftmálinum. Í 1841 ferðaðist hann í Føroyum og fór tá undir at skriva upp fólkaminni.

Í 1855 fór Vensil Hammershaimb heim til Føroya at vera prestur. Hann var Føroya próstur 1862-78, tá ið hann flutti aftur til Danmarkar at búgva.

Av útgávum kunnu verða nevndar „Færøiske Kvæder I“ (1851), „Færøiske Kvæder II“ (1855), „Føroyingasøga“ (1884) og stórverkið „Færøsk Anthologi I og II,“ sum Jakob Jakobsen hjálpti honum at búgva til útgávu.

Eiriksboði er úr Færøsk Anthologi, sum kom út í heftum í árunum 1886-1891.

Eiriksboði

Upprunasøgnin sigur frá, hví ein boði nærindis Tindhólmi er nevndur Eiriksboði. Vit hoyra um brøðurnar, Símun og Eirik, ið ikki samdust um at býta jørðina ímillum sín. Við snildum eydnaðist Eiriki at drepa bróður sín, men stokkut var gleðin – hann druknaði stutt eftir.

Sagnir eru sermerkt tekstaslag við serligum eyðkennum. Tað eigur at verða tikið við, tá ið greinað verður.

Næmingarnir kunnu býta søgnina sundur í partar og gera yvirskriftir til partarnar. Teir skulu geva grundir fyri sundurbýtinum. Teir kunnu greiða frá, hvussu Eirikur,

Símun og navnleysa systir teirra verða lýst í søgnini. Hvørji lyndiseyðkenni hava tey, og hvørjir mótsetningar eru teirra millum? Hvussu verða bispur og kirkja lýst? Hvat siga kirkja og bispur okkum um ta tíðina, sum søgnin er úr? Hvør munur er á kirkjuni í søgnini og kirkjuni nú á døgum? Hví vinnur Eirikur ikki upp land? Hvørjum er søgnin í parti við? Hvat sigur henda støðutakan okkum um ta tíðina, sum søgnin er úr? Hevur søgnin einhvønn boðskap?

Henda søgnin kann verða borin saman við søguna um Káin og Ábel. Til dømis er áhugavert at bera saman, hvussu Káin verður revsaður, og hvørja revsing Eirikur fær frá kirkjunnar umboðið, bispi.

TORBJØRN OLSEN

Torbjørn Olsen (f. 1956) hevur málað landsløg, bygdarløg og býarmyndir. Vestaravág í Havn var í nógv ár hansara serstaka myndevisni, men hann hevur eisini viðgjørt býin og gøturnar í býnum við ferðslu og fólki. So við og við eru menniskju og andlitsmyndir vorðin eitt høvuðsevisni, og haðani er hann farin til kirkjuligar málningar og hevur málað til dømis kendu altartalvuna í Haldarsvíkar kirkju, sum avmyndar seinastu kvøldmáltíðina.

Óðin og Sleipnir

Vatnlitamynd frá 1976. Úr bókini „Nordiske myter“ frá 1998.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

CHRISTIAN MATRAS

(1900-1988) var føddur á Viðareiði. Hann fór ungur til Havnar at ganga í realskúla og haðani til Danmarkar í studentaskúla. Í 1928 gjørdist hann magistari í norrønnari málfrøði. Seinni gjørdist hann doktari og professari. Hann flutti aftur til Føroya í 1965 og var leiðari á Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetrinum.

Christian Matras var virkin á mongum økjum. Umframt at vera nýskapandi yrkjari og framúr góður týðari, var hann málfrøðingurin, ið legði dygga grund undir føroyskt orðabókaarbeiði. Kristjan á Brekkumørk legði mangar týðningarmiklar vísindaligar útgávur til rættis.

Yrkingin *Ver góður maður – menniskja* stendur í savninum „Leikur og loynd“ (1975). Prentað fyrstu ferð í 1945 í Útiseta.

Ver góður maður – menniskja

Henda yrking um gleðina kann verða lisin sum móttækstur til teir tekstir í hesum partinum, sum lýsa oyðandi kenslur í mannalyndinum.

Næmingarnir kunnu royna hvør sær ella tveir og tveir at gera eina allýsing av orðinum *gleði*. Hvussu verður orðið brúkt í yrkingini? Hvør týðningur liggur í orðinum? Hvat verður í yrkingini sett upp ímóti *gleðini*? Hvørjir mótsetningar verða lýstir? Hvønn vendir yrkingin sær til? Hvør er „tú“? Hvønn boðskap hevur yrkingin til okkum sum menniskju?

Vert er at geva gætur, at yrkingin varð prentað fyrstu ferð í 1945, og allarhelst er hon skrivað um tað mundið.

Prátað kann verða um, hvussu henda yrkingin stendur í

andsøgn til tær kenslur, ið koma undan kavi í kríggi, og tað, ið yvirhøvur kemur undan kavi um mannalyndið í hesum partinum.

Aðrir viðkomandi tekstir um sambandið ímillum systkin

Tekstirnir eru á ymiskum torleikastigi.

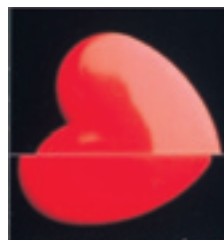
Í klombrum eru nøkur høvuðsevni í tekstinum.

Heine Hestoy: Sum ravnar um deyðseyð (arvastríð ml. systkin) stuttsøga (úr savninum „Sum ravnar um deyðseyð“)

Astrid Joensen: Sorg (at missa beiggjan) yrking (úr savninum „Morgunin drakk av flógvari toku“)

Martin Joensen: Hitt stóra myrkrið (ósemja ml. brøður) stuttsøga (úr savninum “Gamli maðurin og varðin“)

Í tínum eygum

Hesin parturin fevnir um yrkingar, sangir og stuttsøgur. Meginparturin av tekstaúrvalinum er yrktur í nýggjari tíð.

Tekstirnir lýsa kærleikan úr ymsum sjónarhornum. Kjarnin í mongum av tekstunum er unga forelskisið tvinnað saman við longsli, iva, gleði og ótta.

Sterkar kenslur, sum kveikja dreymar og gykl, eru træðrir í so at siga øllum tekstunum, tó so at forðingar, ið elva til svik og sorg, eru eisini umboðaðar.

Lívsjáttanin og lívshugurin, sum býr í kærleikanum, er sjónskur. Tvørleikar, ið kunnu stinga seg upp, tá ið samband skal fáast við hitt kynið, tá ið maki skal veljast, tá ið kenslurnar fána burtur o.s.fr., síggjast eisini aftur í tekstaúrvalinum.

GUNNAR HOYDAL

var føddur í Keypmannahavn í 1941, men vaks upp í Klaksvík og í Havn. Hann fór ungur til Danmarkar at ganga í skúla, og í 1967 var hann útbúgvinn arkitektur. Í 1972 var hann settur í starv sum býararkitektur í Havn, og røkti hann hetta starv í mong ár.

Gunnar hevur skrivað og givið út yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, leikir, ferðafrásagnir, listabøkur, ritroyndir og sangir, sum Annika Hoydal syngur. Evnisvalið spennir víða – frá tí kensluborna til tað satiriska, frá tí persónliga til tað samfelagsliga.

Gunnar hevur verið sera virkin á mentanarøkinum. M.a. hevur hann verið formaður í Rithøvundafelag Føroya, formaður í Listafólkasambandinum (LISA), limur í Mentunargrunni Løgtingsins, formaður í Fjølriti og Arki-tektafelag Føroya.

Yrkingin *Far ikki* er úr yrkingarsavninum „Hús úr ljóði“, sum kom út í 1987.

Far ikki

Í hesari yrkingini fáa vit um endan á einum sambandi ímillum tvey. Her er ein *eg-persónur*, sum vendir sær til eitt *tú*. Vit hóma eina ójavnvág í teimum trimum fyrstu ørindunum, sum verður staðfest í endanum á yrkingini við orðunum: „*góðasta ver eftir hjá mær*“. Í hesum báðum reglunum fáa vit eisini at vita, at her er talan um ein drong, sum vendir sær til eina gentu við eini inniligari bøn.

Næmingarnir kunnu allarfyrrst kanna tey formligu eyðkennini. Hvussu ljóðar fyrsta regla í teimum trimum ørindunum? Hvussu byrja tær seinastu tríggjar reglurnar í

øringdunum? Hvørji sagnorð verða nýtt í endanum á einstøku reglunum? Hvørjir sansar verða nevndir? Hvørjir litir koma fyrri? Eru samansetingar, sum fáa okkum at undrast? Hvat er sermerkt í teirri seinastu regluni í øringdunum? Ber til at síggja hvítar áir, hoyra bleikar røddir ella hoyra svartan gróður? Eyðsæð er, at tær sansaðu myndirnar verða kannaðar gjøllari.

Í sambandi við byggingina í yrkingini ber til at tosa um rútmu og endurtøkur í yrkingum yvirhøvur. Yrkingin kann verða lisin upp í flokkinum, og prátað kann verða um, hvat skapar rútmu í hesari yrkingini, og hvønn týdning rútmán hevur fyrri yrkingina.

Innihaldsliga ber til at práta um tey trý navnorðini í fyrstu reglu: *eygum*, *orðum* og *hondum*. Hví koma júst hesi trý navnorðini fyrri? Hvønn týdning hava eygu, orð og hendur í einum kærleikssambandi (og í sambandinum millum menniskju sum heild)? Hvussu veit *eg-persónurin*, at sambandið millum hann og gentuna er í vanda? Er tað hugsandi, at gentan hevur sagt honum, at hon fer frá honum? Hví/hví ikki?

Prátað kann eisini verða um, hvat ið tað besta og tað truplasta er í sambandi við viðurskiftini millum tvey. Hví tykist tað ofta so torført at enda eitt kærleikssamband? Er javnvág millum kenslurnar hjá gentuni og dronginum í yrkingini? Hvat siga tvær tær seinastu reglurnar okkum um javnvágina?

Næmingarnir kunnu skriva ein stuttan prosatekst, har sum teir lýsa sambandið ímillum gentuna og drongin, áðrenn yrkingin tekur við. Teir kunnu ímynda sær, hvørji gentan og drongurin eru, hvussu sambandið teirra millum er íkomið, og hvussu tað var.

BERGTÓRA HANUSARDÓTTIR

var fødd í Havn í 1946, og har vaks hon upp. Hon fór til Danmarkar at lesa til tannlækna og er nú sertannlækni.

Bergtóra hevur verið virkin á ymsum økjum, t.d. í studentafeløgum, ítróttafeløgum, í uttanflokkaðum, samfelagspolitiskum arbeiði, so sum í friðarrørsluni og í Fólka fylkingini móti EEC. Serligan stóran dent hevur hon lagt á kvinnupolitiskt arbeiði. Hon var ein teirra, sum stovnaði Kvinnufylkingina, var í blaðstjórnini á Kvinnutíðindum og hevur umboðað Føroyar á kvinnuráðstevnum ymsastaðni í heiminum. Eisini hevur hon sitið í javnstøðunevndini.

Hon hevur skrivað prosayrkingar, stuttsøgur og skaldsøgur. Hon viðger ofta samfelagsligu støðuna hjá kvinnum í sínum skaldskapi. Hon knýtir saman bæði tað persónliga og tað samfelagsliga.

Meldur er úr savninum „Loynigongir,“ sum kom út í 1993.

Meldur

Í søguni hitta vit eina unga gentu, sum byrjar í realskúlanum í Hoydølum. Hon hevur stórar ætlanir við skúlagongdini, men hetta broytist alt, tá ið hon verður forelskað í Paula. Hon verður so yvirtikin av hesum forelskili, at skúlagongdin verður darvað og mest sum bara verður eitt eiti. Stuttsøgan lýsir tvídráttin ímillum skúla og forelskili, ímillum tað skilvísa og tað kensluborna.

Næmingarnir kunnu royna at lýsa gentuna, samspælið við vinkonuna og við onnur. Teir kunnu greiða frá, hvussu hon hevur tað heima og í skúlanum. Hvat broytist, tá ið hon verður forelskað? Hvussu broytist gentan sjálv? Hvussu

endar søgan? Hví velur hon skúlan fram um kærleikan?
Hvat sigur tað um gentuna?

Næmingarnir kenna seg uttan iva aftur í søgugongdini. Til ber at práta um, hvat ið forelskils er, hvussu tað ávirkar gerandisdagin, vinaløgini, skúlan og viðurskiftini heima.

Annar táttur í søguni er munurin á at vera vinfólk og at ganga saman. Tað kemur fram í endanum í søguni, tá ið Pauli mælir til, at tey heldur skulu vera vinfólk. Hvat heldur gentan um hansara uppskot? Hví særir hansara uppskot hana? Hvør er munurin á vinalagi og at ganga saman?

Prátað kann eisini verða um gomlu realskúlaskipanina og realskúlan í Hoydølum.

Næmingarnir kunnu skriva ein stuttan tekst, har sum teir lýsa tankarnar og kenslurnar hjá Paula. Teir skulu skriva í 1. persóni. Teir skulu greiða frá, hvussu Pauli kennir tað, at ganga saman við gentuni. Hann sigur m.a.: „Álvara tos, tú etur meg upp! Frálíka gott, at tað var tú, sum kom við tí.“

EDWARD FUGLØ/JENS KRISTIAN VANG

Edward Fuglø var føddur í Klaksvík 1965 og vaks upp har. Hann er útbúgvinn á donskum listaskúla í 1991 og hevur arbeitt við pallseting í sjónleikarhúsum, sjónvarpi og filmum sum „Bye Bye Bluebird“ (1999), har hann umframt pallseting eisini gjørdi búnar. Edward, sum eisini hevur tekna til bøkur og frímerki, fekk í 1995 Barnabókavirðisløn Tórshavnar Býráðs og í 2001 Norðurlendsku barnabókavirðislønina. Sama árið sniðgav hann ferðandi framsýningina „Hunters of the North“. Edward er samstundis listamálari, sum leggur dent á sýmbolskar myndir, ið reisa spurningar um lív og tilveru. Edward er virkin í bókahandlinum Leikalund, sum eisini er mentapallur í Klaksvík.

Jens Christian Vang var føddur í Havn 1962 og vaks upp í Kvívík. Hann er útbúgvinn maskinsmiðjur á Skála Skipasmiðju 1986, men hevur síðani miðskeiðis í áttatiárunum arbeitt sum myndamaður, fyrstu tíðina við ítrótti, serliga fót bólti, fyrri Sosialin, eitt skifti á Dimmalætting, men so aftur á Sosialinum har hann er enn. Jens Chr. Vang arbeiddi fyrstu tíðina við svart-hvítum myndum, sum hann sjálvur framkallaði. Í dag brúkar hann talgilda tøkni og arbeiðir við ljósi og litum. Umframt at vera myndamaður á Sosialinum, arbeiðir Jens Chr. eisini fyrri altjóða pressu, serliga við fót bóltmyndum.

Skeyk (telekort)

Ljósmýnd frá 1998. Føroya Tele gav telefonkortið út í 1998.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

MARTIN JOENSEN

var føddur í Vestmanna í 1953, og har vaks hann upp. Hann er útbúgvinn teknari og grafikari í Skolen for Brugskunst í 1982.

Martin Joensen úr Vestmanna hevur gjørt vart við seg á ymiskum listaøkjum. Hann er tónleikari, hevur skrivað sangir og yrkingar, myndskrýtt, skrivað sangleikir og gjørt lög.

Yrkingin *Hvussu var tað nú, hon æt?* er prentað eftir „Grønu sangbókini“, sum kom út í 1993.

Hvussu var tað nú, hon æt?

Hesin sangur er ein afturlítandi lýsing av tí umskiftiliga forelskilinum í ungdómsárunum.

Næmingarnir kunnu kanna, hvussu forelskið verður lýst í sanginum. Hvat fer fram í sanginum? Hvørji støð verða nevnd? Hvønn týðning hava klæði og útsjón? Hvørjar positivar og hvørjar negativa kenslur verða nevndar? Hvørjir mótsetningar rúmast í forelskilinum? Hvat meinast við *ungdómsins torføra vár* á fyrstu reglu? Hví kallast sangurin *Hvussu var tað nú, hon æt?*

Prátað kann verða um ungdóm og kærleika. Er tað torført at vera ungur, soleiðis sum sangurin sigur? Hví/hví ikki?

Vaksin vilja ofta vera við, at forelski og hjartasorg hjá ungdómi eru kenslur, sum ikki hava djúpar røtur. Sangurin sigur eisini: „Men tíðin, tíbetur, hon lekir øll sár..“ Eru kenslurnar grynri hjá ungdómi enn hjá øðrum? Ella er tað heldur tvørturímóti? Nógvar klassiskar kærleikssøgur eru, sum kunnu verða nevndar í hesum prátinum, t.d. Romeo

og Julia, og helst kenna næmingarnir onkrar aðrar søgur eisini.

Næmingarnir kunnu skriva sangin um til eina stutta søgu.

HEINE HESTOY

var føddur á Tvøroyri í 1950 og vaks upp har. Heine var til sjós í nøkur ár, fór so upp á skúla í Marstal í Danmark og tók skipsføraraprógv. Síðan hevur hann búð í Danmark og siglt sum skipari.

Heine Hestoy hevur skrivað stuttsøgur, barna- og ungdomsbøkur og eitt hoyrispæl. Hann viðger ofta gerandisdagin, samspælið ímillum menniskjuni og arbeiðslívið.

Stuttsøgan *16 ár* er úr savninum „Bládýpið og aðrar søgur,“ sum kom út í 1985.

16 ár

Í hesi søguni hoyra vit um fyra ung, tveir dreingir og tvær gentur, sum gera seg til reiðar eitt leygarkvøld at fara í dans, og hvussu tey finna saman tvey og tvey.

Næmingarnir kunnu kanna, hvussu søgan er sett saman. Tey kunnu gera yvirskriftir til teir triggjar partarnar, sum søgan er býtt sundur í. Hvør sigur søguna? Úr hvørjum sjónarhorni er søgan søgd? Hvønn persón fáa vit mest at vita um? Fáa vit líka nógv at vita um genturnar sum um dreingirnar?

Innihaldsliga kann verða prátað um, hvussu tey ungu hvør sær gera seg út til dansin. Hví eru útsjóndin og klæðini so umráðandi? Er munur á, hvussu genturnar og dreingirnir fyrireika seg? Eisini ber til at prátá um kenslurnar. Vit fáa til dæmis at vita, at hjartað dukaði, og knøini skulvu undir Regini, tá ið hann nærkaðist Ritu. Hann smæðist og veit ikki, hvat ið hann skal gera. Hvat siga hesar kenslur okkum?

Til endans í søguni hoyra vit um, hvat Ólavur og Regin

práta um, tá ið teir hittast aftur í túninum. Hví siga báðir, at tað lukkaðist? Hvat sigur hetta prátið um teir? Er hetta vanligt dreingjaprát ella reyp? Hvat munnu genturnar práta um, tá ið tær hittast aftur? Er munur á gentum og dreingjum í hesum sambandinum? Hví/hví ikki?

Út at ferðast

Gjaldskort. Lýsing frá Føroya Sparikassa 2002.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

SELMA SANDÁ

er fødd í Vági í 1946. Hon starvast sum krambakona.

Hon hevur skrivað yrkingar og stuttsøgur.

Stuttsøgan *Gamla Lotta* er úr savninum „Frostrósan og aðrar søgur,“ sum kom út í 1987.

Gamla Lotta

Í søguni hoyra vit um ta ungu gentuna, Mariu, sum er við barn. Foreldrini krevja, at hon giftir seg, tí tey vilja ikki hava hana búgvandi einsamalla inni hjá sær við einum barni. Maria vil ikki giftast, og ólukkulig og illa fyri fer hon at vitja ommuna, Gomlu Lottu. Gamla Lotta sigur henni sína lívssøgu.

Innihaldsliga ber til at práta um støðuna, sum Maria er komin í. Hví munnu foreldrini krevja, at Maria giftir seg? Hvør hugburður kann fjala seg í tí kravinum? Hví man Maria ikki vilja gifta seg? Hvørjar forðingar sær Maria í at gifta seg?

Lívssøgan hjá Gomlu Lottu stuðlar og sanngildir avgerðina hjá Mariu um ikki at gifta seg. Gamla Lotta aktaði boðini um at gifta seg, men hon fann onga eydnu í hjúnalagnum. Hon slapp ikki at velja sær tann mannin, sum hon var góð við, og tað kom henni dyggiliga aftur um brekkur. Søgan vil vera við, at kjarnin í einum lukkiligum hjúnalagi er fríur vilji og kærleiki.

Til ber at práta um ta ikki heilt óvanligu støðuna, ið Gamla Lotta kom í sum ung genta. Hvat hugsaðu hennara foreldur fyrst og fremst um í sambandi við hjúnalag? Hvør hugburður og hvørji lívsvirði búgva í teirra hugsan? Hevði Gamla Lotta kanska sjálv skyldina í síni støðu? Hví vórðu

hon og Arni eydnuleys sum hjún? Hví valdi hon ikki tann mannin, sum hon var góð við?

Í hesum sambandi ber eisini til at práta um, at fríur vilji og kærleiki hava ikki allastaðni og ikki altíð verið kjarnin í hjúnalagnum, men heldur hava tað verið ættarbond og ognir, sum gjørdur av, hvør ið varð giftur við hvørjum.

Næmingarnir kunnu seta teir avgerandi persónarnar í tann heita stólin og tráspyrja teir. Tað kunnu vera Johann, Arni, lítli Anton, Gamla Lotta og foreldur Mariu. Spurningarnir skulu royna at fáa støðuna hjá tí einstaka fram, t.d. hvussu Johann kendi seg viðfarnan í hesum málinum, hví Arni bar seg at, so sum hann gjørdi, hvussu lítli Anton upplivdi sín barndóm, hví Gamla Lotta bar seg at, so sum hon gjørdi, og hví foreldur Mariu krevja giftarmál.

J. H. O. DJURHUUS

(1881-1948) var føddur í Áarstovu í Havn. Janus fór ungur á Borgundarhólm at ganga í studentaskúla og tók prógv í lögfrøði í Keypmannahavn 1911. Hann arbeiddi stundum í Danmark og stundum í Føroyum sum sakførari.

Janus var fyrsti føroyingur, sum gav út yrkingasavn á prenti. Tað var í 1914, men longu í 1901 sást hansara fyrsta yrking í Tingakrossi. Janus breyt upp úr nýggjum innan føroyska yrking og er ein av okkara mætastu yrkjarum. Umframt yrkingasøvnini, sum hann gav út, var hann framúr týðari. Hann týddi fornari grikskan skaldskap til føroyskt, eitt nú Ilionskvæði. Hann týddi yrkingar hjá mongum gitnum yrkjarum til føroyskt.

Yrkingin *Í búi* stóð í Tingakrossi í 1933. Hon var í savninum „Nýggjar yrkingar“ (1938).

Í búi

Henda yrkingin er tikin við her sum ein samanberandi tekstur ella gjølligari lýsing av søguni um Gomlu Lottu.

Næmingarnir kunnu royna at greina yrkingina og bera hana saman við støðuna hjá Gomlu Lottu. Teir kunnu kanna líkleikan millum songfuglin og Gomlu Lottu, millum fangabúrið og hjúnabandið, millum dreymar um fuglasong og dreymin hjá Lottu um eydnu og kærleika.

MARIANNA MATRAS

Marianna Matras (1906-98) var millum tey fyrstu at fáast við myndvevnað í Føroyum. Hon hevur vovið eina røð av myndateppum við myndevnum eftir William Heinesen og arbeiddi seinni við egnum myndum, mangan við lýsingum av tara og øðrum sjóvøkstri.

Vevnaður

Vevmynd úr bókini „Dreymurin um at veva“ su kom út í 1996.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

ALEXANDUR KRISTIANSEN

er føddur í 1949 í Fuglafirði, og har vaks hann upp. Hann tókst við ymiskt fyrifallandi arbeiði, til hann fór í læraraskúla. Hann hevur starvast sum lærari í Fuglafirði í mong ár.

Alexandur hevur verið sera virkið skald og er serliga kendur fyri sínar yrkingar og sínar barnarímur, men hann hevur eisini skrivað ymiskt í óbundnum máli. Alexandur Kristiansen er framúr góður týðari, at týða bundnan skaldskap. Eynisvalið í yrkingum hansara er fjølbroytt. Hann lýsir m.a. tær innaru kenslurnar, arbeiðslív og samfelagið.

Yrkingin *Tín fuglur* er úr yrkingasavnnum „Assa,“ sum kom út í 1969.

Tín fuglur

Eisini henda yrkingin, eins og tann undanfarna, *Í búri*, hevur fuglin sum motiv, og yrkingin kann verða lisin sum ein mótyrking til ta fyrri.

Næmingarnir kunnu kanna, hvørji serlig eyðkenni yrkingin hevur. Hvussu er hon bygd upp? Hvussu við endurtøkum og bókstavarími? Hvussu við myndamáli? Hvør er munurin millum hesa yrkingina og ein vanligan prosatekst?

Innihaldsliga ber til at kanna, hvussu fuglurin flýgur og flytur. Hvønn persón knýtir fuglurin seg at? Hvar er fuglabúrið, sum fuglurin hoyrir heima í? Hvat umboðar fuglurin? Hvat merkir tað, at hesin fuglurin støðugt eltir *eg-persónin*?

Næmingarnir bera hesa yrkingina saman við yrkingina *Í búri*. Hvør er munurin ímillum báðar fuglarnar? Hvør

er munurin millum bæði búrini? Hvussu eru yrkingarnar ymiskar? Hvussu líkjast tær? Hvat hava tær í felag?

Fuglurin er eitt nógv nýtt motiv í listini, bæði í málningalistini og í bókmentunum. Kenna næmingarnir onnur dømi (t.d. myndir, filmar, søgur, kvæði ella tónleik), har sum fuglur er motiv? Um so er, hvat umboðar fuglurin?

KARSTEN HOYDAL

(1912-1990) var føddur í Hoydølum. Hann fór ungur til Danmarkar at útbúgva seg innan landbúnað og fiskivinnu og starvaðist innan hetta arbeiðsøkið. Eitt skiftið var hann í Ekvador í Suðuramerika sum ráðgevi hjá Sameindum Tjóðum. Hann var lögtingsmaður og landsstýrismaður umboðandi Tjóðveldisflokkin.

Karsten var fjøltáttaður høvundur og skald. Hann skrivaði yrkingar, stuttsøgur, týddi, ummælti, skrivaði yrkisgreinar og barnasøgur. Í sínum skaldskapi lýsti hann m.a. náttúruna, lívskorini, barnalyndið og vandan við kríggi og hernaðardubbing. Karsten Hoydal var nýskapandi høvundur, bæði málsliga og innihaldsliga.

Stuttsøgan *Ójavnt er býtt* er úr savninum „Leikapettið“ (1971).

Ójavnt er býtt

Hetta er søgan um, hvussu Karl bar seg at, tá ið hann hevði sett sær fyri at fáa sær gentu.

Næmingarnir kunnu býta søguna sundur í partar og gera yvirskriftir. Teir seta hvør sær triggjar spurningar til støð í tekstinum ella hendingar, sum teir undrast á ella ikki skilja. Spurningarnir verða so skrivaðir á talvuna, og flokkurin kann í felag royna at svara spurningunum.

Næmingarnir kunnu gera eina persónlýsing av Karli og Elini og lýsa sambandið teirra millum. Hví ger Karl av at fara til Danmarkar við Tjaldrinum? Hví fer hann ikki bara til Elina og sigur henni, at hann er góður við hana? Karl kemur aftur til bygdina stutt fyri jól og letst at hava verið í Keyptmannahavn. Hvussu er hann broyttur, nú ið hann

kemur aftur? Hvussu eru bygdarfólkini, nú ið hann er afturkomin?

Søgan lýsir eina aðra tíð og eitt øðrvísi samfelag enn nú á døgum. Ber til at tíðarfesta, nær søgan fer fram? Næmingarnir kunnu bera tíðina í søguni saman við tíðina nú og finna líkleikar og munir. Hvat sigur henda søga okkum um viðurskiftini ímillum Føroya og Danmarkar? Hvønn týdning hevði tað, at ein hevði búleikast í Keypmannahavn? Er tað framvegis soleiðis, at vit halda meira av fólkunum, tá ið tey hava búleikast uttanlands?

Søgan er skemtilig og persónlýsingarnar skemtingarsamar. Næmingarnir kunnu royna at kanna, hvussu høvundurin fær tað skemtiliga fram í søguni. Teir kunnu royna at finna tey brotini, har tað skemtiliga kemur undan kavi. Eisini ber til at práta um munin ímillum tað skemtiliga og tað láturliga, ímillum tað skemtiliga og tað at gera gjøldur burturúr. Hvat fær okkum at flenna? Flenna øll somul at tí sama?

Prátað kann verða um, hví søgan eitur *Ójævnt er býtt*. Næmingarnir kunnu finna tey støðini, har sum hesin setningurin kemur fyri. Teir kunnu kanna, hvat knýtir seg at hesum setninginum.

Prátað kann verða um, hvussu tvey finna saman. Næmingarnir kunnu spyrja foreldrini, hvussu tey funnu saman. Helst kenna næmingarnir nógvar søgur og mong dømi um, hvussu pør hava funnið hvørt annað. Spurt kann verða um, hvørjir trupulleikar eru tengdir at tí at fáa fatur á tí úrvalda.

Næmingarnir kunnu skriva eitt dagbókarbrot, har sum teir lýsa, hvat ið Elin hugsaði, meðan Karl var burturstaddur, og

tá ið hann kom aftur. Brotið skal verða skrivað í 1. persóni. Teir kunnu til dømis skriva um, hvørjar kenslur hon hevði fyri Karli, hvat ið hon helt um Karl, um hon helt, at hann var góður við hana, og um Elin stúrði fyri onkrum.

BJÖRN SÖRENSEN

Björn Sørensen er svenskur myndamaður føddur 1949 í Stokkholm og hevur ferðing og náttúru sum fremstu áhugamálum. Björn, sum fyrstu ferð var í Føroyum við norska skúlaskipinum Christian Radich í 1965, dámar besta at taka myndir í Norðanlondum.

Nátt

Ljósmynd úr bókini „Føroyar II“ frá 1992.

Í partinum “At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

TUMMAS N. DJURHUUS

(1928-1971) var føddur í Kollafirði, og hann vaks upp í Kollafirði og í Havn. Hann starvaðist sum lærari, til hann bráðliga doyði í bestu árum.

Tummas Napoleon, sum í táttayrking nevndi seg Tongla-tummas, skrivaði yrkingar, tættir, gjørði søguligar ljóðmyndir og var ofta at hoyra í skemtisendingum í útvarpinum. Hansara yrkingar eru ofta inniligar lýsingar av bráðkomnum og viðkvomum kenslum.

Yrkingin *Longsil* stendur í savninum „Ung løg,“ sum kom út í 1951.

Longsil

Henda yrkingin lýsir longsil á náttartíð. Einum *egi* leingist, men *tú* veit ikki av hesum longslinum.

Næmingarnir kunnu kanna, hvussu tey trý ørindini byrja, hvørjar endurtøkur eru, hvørji rím verða nýtt, hvat ið skapar rútmu í yrkingini, og hvørjar myndir koma fyri.

Innihaldsliga ber til at práta um, hvussu sambandið er ímillum *eg* og *tú*. Er talan um eitt javnsett samband? Eru hetta tvey, sum koma saman? Ella er talan um eitt *eg*, sum droymir um og leingist eftir at kenna eitt *tú*? Hvørji kyn eru *eg* og *tú*?

Til ber at práta um longsul sum fyrbrigdi. Hvat skapar longsil? Hvørjum leingist okkum eftir? Hvat skapar dreymar í okkara huga? Í hesum sambandi ber eisini til at práta um myndir, sum verða skaptar innan í okkum, og hvussu tær ávirka okkum. Hvør er munurin á heiminum uttan um okkum og heiminum innan í okkum? Hvat er sambandið

teirra millum? Ávirka myndir (til dømis myndir, sum verða nýttar í altjóða lýsingum) okkara innaru myndir? Hvat er ein vøkur genta ella ein vakur drongur í okkara hugaheimi? Hvørjum er okkara hugaheimur (og okkara metingar) ávirkaður av?

Næmingarnir kunnu hvør sær skriva um, hvørji serlig eyðkenni ein „dreymagenta“ ella ein „dreymadrongur“ hava. Skrivað kann verða um útsjón, eginleikar, førleikar, verumáta og tilíkt.

MARIANNA D. DAHL

er fødd í Vestmanna í 1947 og vaks upp í Havn. Hon fór 12 ára gomul til Danmarkar at ganga í skúla. Í 1971 kom hon heim aftur og fór í Læraraskúlan, haðani hon tók lærarapróg. Hon starvaðist í mong ár sum lærari, men hevur seinni roynt seg í øðrum størvum eisini.

Marianna hevur verið virkin á mongum økjum, t.d. í Rithøvundafelag Føroya, Listafólkasambandinum (LISA), innan friðarrørsluna og í rørsluni ímóti rasuskilnaði (apartheid).

Hon hevur verið sera virkin høvundur innan mong tekstasløg. Hon hevur skrivað smábarna- og barnabøkur, bøkur fyri ung, stuttsøgur, skaldsøgur, ferðafrásagnir, leikir, hevur týtt og ummælt, skrivað, týtt og lagt til rættis nógvar ljóðmyndir, sum Úvarp Føroya hevur sent.

Stuttsøgan *Ísmál* stóð í Birting 1997.

Ísmál

Søgan sigur frá vinalagnum ímillum Ísmál og Tyril, og hvussu gekst, tá ið Ísmál fekk sær konu og giftist.

Næmingarnir kunnu skugga persónarnar Ísmál, Tyril og konuna. Teir kunnu finna tey brotini, har persónarnir verða lýstir, og gera sær greitt, hvussu hesir persónarnir eru, og hvussu sambandið er teirra millum.

Teir kunnu seta spurningar til brot ella støð í tekstinum, sum teir undrast á ella ikki skilja. Spurningarnir verða skrivaðir á talvuna, og flokkurin kann í felag royna at svara teimum.

Næmingarnir kunnu eisini nýta heita stólin. Teir seta teir triggjar persónarnar í stólin og seta teimum viðkomandi

spurningar. Tað kann til dømis vera, hví Ísmál valdi sær eina konu, sum hann ikki elskaði, hvussu tað bar til, at Ísmál beinan vegin visti, at tað var Tyril, sum hevði skotið seg, hví Tyril skeyt seg, og hvat konan heldur trýtur í hjúnabandinum.

Henda søgan er úr aðrari tíð enn okkara. Næmingarnir kunnu kanna líkleika og mun og royna at tíðarfesta søguna.

Til ber at práta um hjúnaband og brúðleypssiðir fyrr og nú. Møguliga kenna næmingarnir aðrar søgur, sum innihaldsliga kunnu berast saman við hesa.

ANKER ELI PETERSEN

var føddur á Tvøroyri í 1959 og vaks upp í Havn. Hann tók studentsprógv í 1979. Í 1989 fór hann at arbeiða sum listamaður burturav. Hann hevur serliga arbeitt við myndatolkingum av føroyskum og finskum kvæðum og norrønari gudalæru. Hann arbeiðir mest við blandingstøkni ímillum máling og litklipp, tó eisini við teldugrafikki, serigrafi og skurðmyndum. Myndastíllurin er einfaldur, ímyndarligur, og denturin er lagdur á frásøgnina. Tey seinastu árin hevur hann gjørt fleiri frímerkjaørk fyri postverkið, einamest við átrúnaðarligum og mytologiskum myndevnum.

Hann hevur skrivað tekstir til fløguútgávur, sum Terji Rasmussen hevur gjørt lög til, m.a. á fløguni Terji og føstufressar, haðani Morgunflog er.

Anker Eli er búsitandi í Danmark.

Morgunflog

Sangurin kann verða lisin sum síðutekstur til yrkingina *Longsil*.

Næmingarnir kunnu fyrst gera sær greitt, hvat ið fer fram í sanginum, hvussu myndirnar verða nýttar, og hvørjir hjátýðningar krógva seg í myndamálinum. Er talan um veruligar hendingar, ella er talan um eina ímyndaða ferð í hugaheiminum? Næmingarnir skulu geva grundir fyri sínum sjónarmiðum við støði í tekstinum. Hví nevnist sangurin *Morgunflog*?

Ber til at bera henda tekstin saman við yrkingina *Longsil*? Hvat hava hesir báðir tekstir í felag, og hvussu eru teir ymiskir?

KRISTJAN FRIDRIKSSON

Kristjan Fridriksson er íslendskur myndamaður føddur 1957, er útbúgvinn grafiskur sniðgevi í Reykjavík og myndamaður í Washington DC. Hann hevur rikið egna lýsingastovu og hevur fingið virðislønir í fleiri londum. Serkønur í at finna fjarløgð støð fyri filmslið, stovnaði hann í 1996 Location Greenland-Iceland, sum arbeiðir við seruppgávum innan film og myndatøku í Útnorðri. Kristjan, sum hevur tikið myndir fyri Ferðaráð Føroya, hevur havt myndir í bløðum sum Camera Natura og Photographie og hevur eisini havt egna framsýningar. Kristjan gav í 1997 út bókina "Ammassalik. A Jewel in the Arctic Crown" og tók myndir til bókina "Golfturen i Danmark", sum Jyllands Posten gav út í 2004.

Úr mástrini

Ljósmynd úr bóklingi hjá ferðaráði Føroya.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

POUL F. JOENSEN

(1898-1970) var føddur í Sumba. Hann hevði lisið til lærari, men var fá ár í starvi. Hann livdi sum traðarmaður og verkamaður.

Pól F. mundi vera fyrsti samfelagsrevsandi yrkjari okkara. Hann átti ein skemtandi og bersøgnan tóna, men í kærleiks- og fosturlandsyrkingum kann hann eisini vera bæði inniligur og stillførur.

Eftir hann liggja mong yrkingasøvn og ein prosabók, *Seggjasøgur úr Sumba*.

Yrkingin *Sjómansgentan* stendur í savninum „Millum heims og heljar,“ sum kom út í 1942.

Sjómansgentan

Yrkingin lýsir kærleikan hjá einum sjómanni til gentu, sum situr heima.

Næmingarnir kunnu kanna, hvørji eyðkenni eru í yrkingini, til dømis endurtøkur, rím og myndamál. Hvussu er tú lýst, hvat fáa vit at vita um *eg*?

Næmingarnir kunnu finna tey støðini í yrkingini, sum siga frá, hvønn týdning gentan hevur fyri *eg-persónin*, og hvat ið hon verður borin saman við. Koma hesi bæði saman? Er tað trúligt, at hesi bæði ganga saman í hjúnaband onkun dagin? Hví/hví ikki?

Til ber eisini at práta um, hvønn týdning tað hevur fyri okkum, at vit fáa tann, sum vit elska. Hvussu verða vit ávirkað av sviki og hjartasorg? Næmingarnir kenna helst onkrar søgur, ið eru viðkomandi í hesum sambandinum.

Næmingarnir kunnu ímynda sær, at gentan narrar sjómannin og giftist øðrum manni. Teir kunnu skriva eina yrking ella eina stutta søgu í 1. persóni, har sum teir lýsa, hvussu sjómaðurin kennir missin. Teir skulu nevna, hvørjar kenslur maðurin hevur, um hann fótur sær aftur, hvussu hann kemur fyri seg, og um kann kanska finnur sær aðra gentu.

MAGNUS DAM JACOBSEN

(1935-1978) var føddur og uppvaksin í Havn. Hann fór 14 ára gamal til skips, seinni fór hann í prentaralæru í Havn og tók sveinaprógv í Danmark. Hann starvaðist sum prentari.

Magnus skrivaði yrkingar, stuttsøgur og skaldsøgur. Hann skrivaði um lívið á landi og á sjógvi, hann lýsti kenslulívið og sambandið millum menniskju, hann skrivaði um samfelagið og tey, ið høvdu ilt við at fóta sær í lívinum. Málsliga legði hann seg eftir at skriva so nær talumálinum, sum til bar.

Ein løta á skipsdekki er úr bókini „Seinasta útróðrarferðin og onnur brot,“ sum kom út í 1985.

Ein løta á skipsdekki

Henda søgan lýsir ein úrmæling á sjónum, ein skipara, sum ongantíð er ræddur og aldrin missir tamarhaldið ella verður tikin av fótum, sama hvussu umstøðurnar eru. Hann kennir bara einans ræðslu, og tað er ræðslan fyri konufólki.

Næmingarnir kunnu gera eina persónlýsing av skiparanum. Teir kunnu finna tey støðini í søguni, har sum skiparin verður lýstur sum úrmælingur. Hvat megnar hesin skiparin, sum aðrir ikki megna? Hví er frásøgumaðurin so hugtikin av honum? Hvat hevur skiparin fram um aðrar menn? Hvørjir eginleikar og hvørji lyndiseyðkenni gera hann so sermerkta?

Vit fáa at vita, at hesin óræddi úrmælingur ræðist konufólk. Hví ræðist hann konufólk? Hvønn týdning hevur tað fyri hann, at hann ikki hevur samband við konufólk? Hvussu ávirkar tað lívið hjá skiparanum? Hvørjar avmarkingar ella forðingar liggja í hesi ræðsluni? Hví torir skiparin ikki

at nærkast konufólki? Hvørja støðu hevur *eg-prsónurin* til konufólk? Kennir ella skilir hann hesa ræðslu, sum tyngir skiparan?

Til ber at prátá um, hvussu kynini bæði fata hvørt annað. Eru konufólk og mannfólk ymisk, tá ið um kærleika ræður? Hvat býr í óttanum fyri hinum kyninum? Er tað vanligari, at menn ræðast konufólk enn øvut? Hvat ávirkar okkara fyrigyklingar ella myndir av hinum kyninum? Hvussu kunnu ótti og ræðsla avmarka og forða okkum at liva okkara lív, so sum vit vilja? Er umráðandi at *tora* at vinna á ræðslu? Hví/hví ikki? Hvat er ræðsla? Hvat er *at tora*?

Næmingarnir kunnu ímynda sær, at skiparin, sum er 45 ár, hevur sett sær fyri at vinna á síni ræðslu fyri konufólki. Teir kunnu skriva eina stutta søgu, har teir siga frá, hví hann ynskir sær konu, hvussu konan skal vera, hvussu hann ber seg at, og hvussu tað eydnast honum.

JÓANES NIELSEN

er føddur í Havn í 1953, og har vaks hann upp. Hann hevur verið sjómaður og arbeiðsmaður. Eisini hevur hann starvast sum rithøvundur burturav.

Jóanes hevur roynt seg innan fleiri tekstasløg. Hann hevur skrivað yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, greinasøvn og leikir. Hann lýsir m.a. verkafólkið og teirra lívstreytir, stættamun, kúgan og óráttvísi. Hann er stundum speirekandi og satiriskur, men hann er eisini skemtandi og lívsjáttandi og lýsir inniligar og eyamar kenslur.

Yrkingin *Góða ikki gráta* er úr savninum „Naglar í jarðarinnar hús“ frá 1987.

Góða ikki gráta

Í yrkingin ger ein *eg-persónur* greitt, hvør hann er, og hvat hann ikki er. Vit fáa eina hóming av hansara hugsjónum, hansara dreymum, og hvat hann vil. Í seinasta ørindinum verður *eg* knýtt saman við stættini, ið hann umboðar.

Næmingarnir kunnu seta seg í smærri bólkar og fara undir at lesa yrkingina væl og virðiliga. Teir kunnu gera yvirskiftir til tey einstøku ørindini. Teir kanna myndamálið í yrkingini og gera uppskot um, hvussu myndirnar kunnu skiljast. Síðan leggja bólkarir fram, og flokkurin kann í felag greina og tolka yrkingina.

Prátað kann verða um, hví yrkingin eitur *Góða ikki gráta*. Hvørjir mótsetningar eru í yrkingini? Hvørjir mótsetningar eru ímillum hann og hana, sum kunnu elva til grát? Hvør er *eg*? Hugsu um fyrstu regluna í seinasta ørindi: *Í túsund ár havi eg skammast*. Ber til at siga, at hetta er ein yrking, sum er eyðkend fyri Jóanes Nielsen? Hví/hví ikki?

Í yrkingini er greitt, at mótsetningar eru ímillum ímyndan og veruleika. Í hesum sambandi ber til at práta um tær myndir og fyrigyklingar, vit hava av øðrum og av veruleikanum. Sígga vit onnur, so sum tey eru? Ella skapa vit tey í okkara hugaheimi? Góðtaka vit onnur, so sum tey eru? Ella royna vit at broyta tey, so at tey hóska til okkara mynd? Ber til at forelska seg í eini mynd? Ber til at forelska seg í onkrum persóni, sum tú bara hevur sæð úti á gøtuni og als ikki kennir? Hví/hví ikki? Kann gloppið ímillum veruleika og ímyndan elva til, at tvey fara hvør til sítt?

Gátuføra dýpið

Tekstirnir í hesum partinum eru yrkingar, ein stuttsøgu, ein søgn og ein táttur, sum bæði umboða skaldskap av mannamunni. Talan er bæði um eldri og yngri tekstir.

Kjarnin í hesum partinum er eins og í undanfarna parti kærleikin, men hesin parturin lýsir ta døkku og tølandi meg, sum eisini býr í kærleikanum – ein meg, sum ofta dregur deyða og vanlukku at sær.

Kærleikin í hesum tekstunum er ofta gátuførur og ófrættakendur. Hann verður í fleiri tekstum tvinnaður saman við deyða og undirgongd, hóast hann eisini er ævintýrkendur.

Hesin kærleikin er markleysur og sjáldan lívsjáltandi. Heldur er hann soleiðis, at hann tekur persónarnar av ræði, so teir missa bæði vit og skil. Eirindaleysur leiðir hann persónarnar í avgrundina.

TÓRODDUR POULSEN

er føddur í Havn í 1957, og har vaks hann upp. Hann starvast sum rithøvundur og er nú búsitandi í Keypmannahavn.

Tóroddur hevur givið út fleiri yrkingasøvn. Stíllurin er rættiliga ymiskur, stundum prosakendur, stundum knappur og onkuntíð haikukendur. Í sínum yrkingum lýsir hann m.a. tann innara heimin, mótsetningar í samtíðini og moralin. Hann kann vera speirekandi og atfinningarsamur eins og kensluborin.

Yrkingin *Mín longsul* er úr savninum „Botnfall“ frá 1984.

Mín longsul

Yrkingin er stutt – sum eitt inngangsørindi til henda partin.

Fyrst kunnu næmingarnir kanna, hvørji rím eru í yrkingini, og hvørja ávirkan tey hava á rútmuna. Næmingarnir kunnu lesa yrkingina upp. Til ber t.d. at skifta onkur orð um við onnur orð til tess at kanna, hvussu tað ávirkar rútmuna í tekstinum. Eisini er natúrligt at kanna myndirnar og práta um, hví høvundurin nýtir náttúrufyribrigdi at lýsa kenslurnar.

Hvat slag av longsli er í yrkingini? Er hetta kærleikslongsil? Hví/hví ikki?

Eisini kann verða spurt um, hvat longsil er? Hvørjum leingist okkum menniskjum eftir? Er longsil góð ella ring kensla? Hava børn, ung og vaksin sama longsil? Hvør er munurin?

Næmingarnir kunnu skriva ein stuttan tekst við heitinum *Mín longsil*, har teir lýsa longsilin sum fyrbrigdi ella greiða frá, hvørjum teimum leingist eftir.

BÁRÐUR EKLUND

Bárður Eklund var føddur í Havn 1976 og hevur útbúgving í *art photo* 2000 og sum myndablaðmaður á Århus Journalistskole 2005. Bárður tók myndir meðan hann gekk í studentaskúla, sumrarnar var hann myndamaður á Dimmalætting og undir útbúgvingini arbeiddi hann á danska tíðindablaðnum BT. Fleiri av hansara myndum, m.a. av ungum fólki, sum skemta sær og halda frí, komu á forsiðuna. Bárður, sum leggur seg eftir at taka myndir av fólki, fekk í 2001 Talent Award KUBA Art Photo, í 2004 Danmarks Journalisthøjskoles Jubilæums delpris og í 2005 varð hann av Dansk Pressefotografforbund kosin ársins myndamaður fyri andlitsmynd av sjónleikarakvinnuni Judy Gringer. Sjálvur segði Bárður tá við Dimmalætting, at "Myndirnar eru mín máti at samskifta við umheimin upp á. Tær siga líka nógv um meg, og hvussu eg síggi heimin, sum um motivini, ið eru avmyndaði á teimum. Í veruleikanum avdúkar tú eina rúgvu um teg sjálvan, hvørja ferð tú trýstir á knøttin, og ein mynd verður til". Bárður Eklund hevur avmyndað fleiri kend fólk, so sum Craig David, Sanne Salomonsen og føroysku Eivør Pálsdóttir og Lenu Andersen.

Trøllabundin

Ljósmynd av fløguhúsa. 2005.

Í partinum "At greina myndir" er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

V.U.HAMMERSHAIMB

(1819-1909) var sonur seinasta lögmann í Føroyum, áðrenn lögtingið var tikið av í 1816. Tá ið pápin var deyður, flutti hann av løgmandsgarðinum á Steig í Sandavági til Havnar saman við mammu síni. Tólv ára gamal fór hann til Danmarkar, tók studentsprógv og las gudfrøði. Hann hevði eisini hug til norrøn mál. Hann verður nevndur – og er – faðir at føroyska skriftmálinum. Í 1841 ferðaðist hann í Føroyum og fór tá at skriva upp fólkaminni.

Í tíðarskeiðinum 1855-78 var Vensil Hammershaimb fyrst prestur og síðan próvstur í Føroyum.

Kópakonan og Tístrams táttur eru úr „Færøsk Anthologi“ (1891).

Kópakonan

Henda søgnin umboðar tað, sum vit nevna skaldskap av mannamunni. Sagnir eru sermerkt tekstaslag við serligum eyðkennum. Tað eigur at verða havt í huga, tá ið greinað verður.

Greitt verður frá sambandinum ímillum kóp og menniskja og sagt verður frá, hvussu tað ber til, at kópar kunnu skapa seg um til menniskju á trettandu nátt.

Vit hoyra um mikladalsdrongin, sum letur seg tøla og livir saman við kópagentu. Eisini hoyra vit um støðuga ampan, sum drongurin má liva við, tí kópagentuni leingist aftur í havið.

Kærleikssambandið teirra millum endar í eini vanlukku fyri Mikladals bygd.

Prátað kann verða um, hví drongurin velur sær kópagentu

til konu. Hví velur hann sær ikki bara eina vanliga gentu? Kópagentan eltir húðina, so hon kann sleppa aftur í sjógv, men drongurin noyðir hana við sær. Hon er við øðrum orðum ikki skotin í dronginum, men noyðist at liva saman við honum, so leingi sum hann er førur fyri at krógva húðina fyri henni.

Næmingarnir kunnu kanna, hvussu kópagentan/konan verður lýst. Er hon kópur, ella er hon menniskja? Hvørjir eginleikar knýta hana til náttúruna og havið, og hvørjir eginleikar knýta hana til menniskjuni og bygdina? Hví fær sambandið ímillum hana og bóndan so ringar avleiðingar?

Eisini kann verða kannað, hvar ið hæddin í søgnini er. Hvør hending broytir og vendir gongdini í søgnini? Og hvørja ávirkan fær hendingin á eftirtíðina?

Sagt verður frá eini dreymasjón í tekstinum, tá ið kópakonan vitjar bóndan og ávarar hann. Men bóndin gav hesum dreymi ikki gætur. Her ber til at tosa um fyrbrigdi: at droyma og fáa fyriboðan í dreymum. Kenna næmingarnar tílíkar søgur?

Í skaldskapi av mannamunni eru nógvar verur, ið minna um kópakonu, t.d. havfrúgv, marmennil, nykur, sjótröll og aðrar verur, ið liva í sjógvi ella vatni. Hvat hava tær í felag? Hvussu er teirra samband við menniskjuni?

Næmingarnir kunnu ímynda sær tað, ið kópakonan hugsar, tá ið hon sær mikladalsmenn sláa kóp á látrinum, hóast hon hevur ávarað bóndan. Teir skulu skrivað ein stuttan tekst í 1. persóni.

Tístrams táttur

Tístrams táttur sigur í stuttum sorgarsøguna um Tístram og Ísin frú, sum elskaðu hvørt annað. Foreldur Tístrams virdu ikki kærleikan teirra millum og høvdu aðrar ætlanir. Tey vildu hava hann giftan við kongsdóttirini av Fraklandi. Tístram fór óvitandi til Fraklands, og tá ið hann ikki vildi hava kongsdóttirina til konu, varð hann hongdur í gálga. Ísin frú fekk boðini og fór beina kós til Fraklands at hevna deyða Tístrams, har eisini hon læt lív.

Í hesum tekstinum verða vit flutt í franska miðöld, har aðrir siðir og aðrar fyriskipanir ráddu, tá ið um hjúnalag galt. Hjúnalagið tók støði í tí, sum var best fyri ættina. Tað ráddi um at styrkja og verja ognir og vald. Tað var ikki hugsað um kenslurnar og viljan hjá tí einstaka, men um heildina. Tístram og Ísin frú gjørdur uppreistur og vildu ikki lata sær hetta lynda, og tískil lótu bæði lív.

Hesin tátturin umboðar skaldskap av mannamunni. Hann er eitt stutt brot úr riddarasøguni um Tístram og Ísin frú, sum hevur sín uppruna í franskari miðöld. Riddarasøgan var víða kend í Evropu og varð í 1226 umsett til norrønt og kom til Bergens. Í Føroyum er bara henda eina uppskriftin, sum ein eldri kona í Fámjin bar fram miðskeiðis í 1800-talinum. Leggjast kann aftrat, at í Íslandi er eisini eitt Tístrams kvæði.

Talan er um sermerkt tekstaslag við serligum eyðkennum. Tað eigur at verða tikið fram, tá ið greinað verður.

Næmingarnir kunnu allarfyrrst býta táttin sundur í partar og gera yvirskriftir, samstundis sum teir gera sær greitt, hvørjar hendingar fara fram í teim einstøku pørtunum. Næmingarnir kunnu lýsa persónarnar og kanna, hvørja ætlan persónarnir hava, hvat teirra vilji er, og hvat ið elvir

til stríð teirra millum. Eisini er natúrligt at kanna, hvussu kærleikin verður lýstur.

Prátað kann verða um, hvønn týdning kærleikin hevur í lívinum hjá okkum nú á døgum. Hevur kærleikin størri týdning nú enn fyrr? Hvønn týdning hevur tað hjá okkum, at viljin hjá tí einstaka verður virður og framdur? Hevur hin einstaki størri týdning (enn heildin) í okkara samfelagi?

Prátað kann eisini verða um, hvønn hugburð vit hava til hjúnalag, og hvussu hesin hugburðurin er broyttur ígjøgnum tíðirnar. Spurt kann verða, um tað bara er kærleikin, sum hevur týdning, tá ið tvey giftast, ella um onnur fyrilit verða tikin, t.d. tign í samfelagnum, ognir, átrúnaður, húðarlitur ella annað. Hava foreldur enn ávirkan á, hvørjum børn teirra giftast við? Royna foreldur at ávirka makavalið?

Kvæðið er ein harmasøga, tí at tey ungu hava annan og sterkari vilja, sum tey nokta at svíkja. Kenna næmingarnir aðrar tílíkar søgur?

Tístrams táttur kann eitt nú verða borin saman við Flóvan Bænadiktsson og Ólav Riddararós. Hugt kann verða eftir, hvussu høvuðspersónarnir bera seg at, tá ið ræður um kærleika og hjúnaband, og hvør munurin er á hesum kvæðunum.

Næmingarnir kunnu skriva Tístrams tátt um til eina søgu.

PÁLL STEFÁNSSON

Páll Stefánsson er íslenskur myndamaður føddur 1958 og útbúgvinn í Svøríki 1982. Landsløg eru oftast myndaveni hansara og hann hevur tikið myndir fyri bókur og tíðarrit, m.a. Iceland Review og Edda. Páll Stefánsson, sum hevur sýnt fram og fingið virðislønir í fleiri londum, hevur givið út myndabøkurnar „1881 KM“, sum er um ringvegin kring Ísland, og bøkurnar „Land“ og „Panorama“.

Í sjóvarmála

Ljósmynd úr bóklingi hjá Ferðaráði Føroya.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

OLAV H. HAUGE

Var føddur í Ulvik í Noregi í 1908 og andaðist í 1994. Skrivaði á nýnorskum bygdarmáli. Olav H. Hauge verður taldur millum fremstu yrkjarar í Noregi í seinna helmingi í 20. øld. Í yrkingasavninum *Móti tøgnini* eftir Heðin M. Klein er eitt yrkingaúrval eftir Olav H. Hauge týtt til føroyskt.

Det er den draumen

Henda stutta yrkingin snýr seg um dreymar og vónir til eina ókomna tíð. Teksturinn kann verða lisin upp í felag í flokkinum, og prátað kann verða um serlig eyðkenni og fyrbrigd, t.d. um rím, endurtøkur og teirra týdning fyri rútmuna í yrkingini. Eisini er sjálvsagt at tosa um ymisku navnorðini og teirra virði í samanhuginum.

Næmingarnir kunnu í bólkum royna at týða yrkingina til føroyskt og samanbera úrslitini. Hvør er besta týðingin, og hví er hon best? Hvørji eyðkenni hevur hon? Hevur hon somu rútmu sum upprunayrkingin? Er munur á upprunayrkingini og týðingini? Um so er, hvaðani stavar so munurin?

Næmingarnir kunnu eisini royna at seta orð á, hvussu teir skilja yrkingina. Teir kunnu eitt nú umskriva yrkingina til ein stuttan prosastubba, har sum teir brúka síni egnu orð í staðin fyri navnorðini, ið koma fyri í yrkingini. Síðan kann verða prátað um tað, teir halda um yrkingina. Er hetta ein góð yrking? Hví/hví ikki? Hvat serligt er við henni?

Til ber eisini at tosa um dreymar og vónir, og hvønn týdning ímyndanin og væntanin hjá okkum hevur. Hvørjar dreymar og vónir hava næmingarnir til ókomnu tíðina? Er

munur á gentum og dreingjum? Næmingarnir kunnu so skriva eina stutta yrking, sum teir lesa upp.

Í leiðbeinandi lesiætlanini verður mælt til, at nakrar síður av norskum teksti verða lisnar. Næmingarnir eiga at skilja innihaldið, og víst eigur at verða á skyldskapin ímillum norskt og føroyskt mál.

Í hesum sambandi ber eisini til at nema við málsøguna. Her kann til dømis verða greitt frá, hvussu málini eru runnin av somu rót.

HANS A. DJURHUUS

(1883-1951) var føddur í Áarstovu í Havn. Hann var bróðir J.H.O. Djurhuus, skald. Hans Andrias var lærari í fólkháskúlanum, realskúlanum og í læraraskúlanum.

Sum skald var Hans Andrias ógviliga virkin og fjølbroyttur og royndi seg á flestøllum skaldskaparøkjum, t.d. sum yrkjari, sálmaskald, stuttsøgu- og ævintýrahøvundur, skaldsøgu- og sjónleikahøvundur. Hann verður mangan, og av røttum, nevndur Føroya kærasta fólkháskald. Sera væl umtóktar eru ikki minst hansara mongu barnarímur.

Tað mesta av tí, hann skrivaði, er komið út í verkinum „Ritsavn I-VII.“

Stuttsøgan *Bergtikin* er í „Ritsavni VII,“ sum kom út í 1962. Hon sást fyrstu ferð á prenti í 1922.

Bergtikin

Henda søgan er um bóndasonin, Harald, sum skal giftast við Karini. Tað gleðast bæði um. Eitt summarkvøld, tá ið ungdómurin er komin saman til dans og gamansleik, fær Haraldur bráðliga eyga á eina gulhærda gentu, sum stendur uttan fyri dansistovuna. Alt uttan um hann hvørvur, og hann fylgir gulhærdu gentuni langt, langt burtur í hagan, til tey koma at ánni, har hon hvørvur í sólarrenningini. Alt summarið reikar Haraldur um í haganum og niðri við ánni. Tann gulhærda gentan dregur hann til sín. Ein morgun stígur hann út í ánni, tí hann vil vera saman við henni. Har verður hann seinni funnin druknaður.

Náttúran er lýst sum ein umskiftiligur heimur, har løgnar og gátuførar kreftir ráða, tá ið sólin setur. Tá vaknar eitt lív, sum ikki tolir dagsins ljós. Tað er hetta ganda- og ævin-

týrkenda lívið, sum einans livir í náttini, sum vekir duldar kenslur og duldan mátt, og tekur Harald við teimum undarligu morreyðu eygunum av ræði. Tær fáa markið ímillum veruleika og gykl, ímillum skil og tráan, ímillum tann innara og tann ytra heimin, at ká mast og hvørva.

Náttúrulýsingarnar vísa aftur til gomlu pátrúnna, at náttúran er íbygd og vandamikil fyri kristið fólk, og at heidnar og forniskar verur eiga mikið vald eftir sólsetur.

Í sambandi við at tosað verður um innihaldið í søguni, kunnu næmingarnir seta 5 spurningar hvør um tekstin. Tað kunnu vera spurningar um tekstabrot, sum teir ikki skilja, ella sum teir undrast á. Ofta munnu næmingarnir peika á tey somu brotini. Lærarin kann skriva spurningarnar á talvuna. Flokkurin kann so í felag kjakast um hesar spurningar og á henda hátt fáa greiðu á tí torskilta í tekstinum.

Næmingarnir kunnu arbeiða í bólum, og hvør bólkur kann velja sær ávíst evni at kanna og viðgera. Eitt nú kunnu bólkarnir arbeiða við, hvussu Haraldur verður lýstur sum persónur. Hvat serligt er við honum? Næmingarnir kunnu finna tey støðini í søguni, har sum hann verður nevndur. Teir kunnu eisini finna tey støðini, har sum Karin verður lýst. Hvat fáa vit at vita um hana? Ein bólkur kann kanna søgnina og kvæðið um Seyðamannin á Sondum. Teir kunnu royna at fáa greiðu á, hvussu sambandið er ímillum hesa søguna og søgnina og kvæðið. Spyrjast kann, hví høvundurin nýtir seyðamannin í innganginum í hesi søguni? Ein bólkur kann eisini kanna, hvussu náttúran og náttúrukreftirnar verða lýstar. Hvussu verður gamla pátrúgvín lýst og brúkt í søguni? Og hvussu verður gulhærda gentan lýst? Hvør er hon? Hví fær hon slíkt vald á Haraldi? Hvat umboðar hon í hansara lívið? Hvør mótsetningur er ímillum Karina og ta gulhærdu gentuna? Hvussu eru tær ymiskar?

Í skaldskapi av mannamunni og í íspunnum skaldskapi eru mangar frásagnir um giftingarførar menn, sum villast av leið beint undan giftarmálinum. Dømi um hetta eru Ólavur Riddararós og týski sangurin um Lorelei. Til ber at samanbera hesar tekstirnar.

Í sambandi við henda tekstin ber eisini til at tosa um tað, at føra ættina víðari. Haraldur var einasti sonur, og vit fáa at vita, at pápin harmaðist um, at við Haraldi doyði ættin út, tí at eingin var at føra hana víðari. Hví harmast pápin um tað? Er hetta leivd úr eldri tíð, ella er tað, at føra ættina víðari, eisini týðningarmikið hjá okkum nú á døgum?

Næmingarnir kunnu velja at skriva ein tekst, har ið teir siga sína hugsan um, hvussu Haraldur sær ta gulhærdu gentuna. Teir kunnu ímynda sær at vera Haraldur, sum dansar inni í dansistovuni hetta summarkvøldið. Teir skulu skriva í 1. persóni. Teir kunnu til dømis byrja: „Bráðliga sá eg...“. Teir skulu m.a. greiða frá, hvussu gentan sær út, hvat serligt Haraldur sær í henni, hví hann fer aftan á henni, hvørjar dreymar hon vekir í honum, og hví hann ikki fær frið fyri henni.

Næmingarnir kunnu eisini velja at skriva ein tekst, har teir ímynda sær, at teir eru tann gulhærda gentan. Teir skulu skriva í 1. persóni. Teir kunnu t.d. skriva um, hví hon velur sær Harald, og hví og hvussu hon dregur hann til sín. Teir kunnu eisini greiða frá, hvussu hon livir, hvar hon heldur til, hví vatnið er hennara býlið, og hvørjar tankar hon ger sær, tá ið tað hevur eydnast henni at fáa Harald niður í áнна til sín.

BÁRÐUR EKLUND

Bárður Eklund var føddur í Havn 1976 og hevur útbúgving í *art photo* 2000 og sum myndablaðmaður á Århus Journalistskole 2005. Bárður tók myndir meðan hann gekk í studentaskúla, sumrarnar var hann myndamaður á Dimmalætting og undir útbúgvingini arbeiddi hann á danska tíðindablaðnum BT. Fleiri av hansara myndum, m.a. av ungum fólki, sum skemta sær og halda frí, komu á forsiðuna. Bárður, sum leggur seg eftir at taka myndir av fólki, fekk í 2001 Talent Award KUBA Art Photo, í 2004 Danmarks Journalisthøjskoles Jubilæums delpris og í 2005 varð hann av Dansk Pressefotografforbund kosin ársins myndamaður fyri andlitsmynd av sjónleikarakvinnuni Judy Gringer. Sjálvur segði Bárður tá við Dimmalætting, at "Myndirnar eru mín máti at samskifta við umheimin upp á. Tær siga líka nógv um meg, og hvussu eg síggi heimin, sum um motivini, ið eru avmyndaði á teimum. Í veruleikanum avdúkar tú eina rúgvu um teg sjálvan, hvørja ferð tú trýstir á knøttin, og ein mynd verður til". Bárður Eklund hevur avmyndað fleiri kend fólk, so sum Craig David, Sanne Salomonsen og føroysku Eivør Pálsdóttir og Lenu Andersen.

Hulda

Ljósmynd frá 2005

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

GUNNAR HOYDAL

var føddur í Keypmannahavn í 1941, men vaks upp í Klaksvík og í Havn. Hann fór ungur til Danmarkar at ganga í skúla, og í 1967 var hann útbúgvinn arkitektur. Í 1972 var hann settur í starv sum býararkitektur í Havn, og røkti hann hetta starv í mong ár.

Gunnar hevur skrivað og givið út yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, leikir, ferðafrásagnir, listabøkur, ritroyndir og sangir, sum Annika Hoydal syngur. Evnisvalið spennir víða – frá tí kensluborna til tað satiriska, frá tí persónliga til tað samfelagsliga.

Gunnar hevur verið sera virkin á mentanarøkinum. M.a. hevur hann verið formaður í Rithøvundafelag Føroya, formaður í Listafólkasambandinum (LISA), limur í Mentunargrunni Løgtingsins, formaður í Fjølriti og Arkitektafelag Føroya.

Klettur

Ljósmynd frá 1993. Egin ogn.

Í partinum „At greina myndir“ er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

ARNBJØRN DANIELSEN

(1947-1980) var føddur og uppvaksin í Havn. Hann var eitt skiftið til skips, men fór so til Danmarkar at lesa. Í 1979 tók hann skúlaembætisprógv við donskum sum høvuðsgrein og filmslist sum hjágrein. Tá ið hann bráðliga doyði í 1980, var hann í starvi í studentaskúlanum í Hoydølum.

Arnbjørn var virkin í politiska lívinum. Hann var m.a. undangongumaður at stovna Unga Tjóðveldi í 1964, og hann var eisini virkin á politiska vinstravonginum sum úti-seti í mong ár í Keypmannahavn.

Arnbjørn Danielsen skrivaði yrkingar, stuttsøgur og hugleiðingar. Hann lýsti m.a. náttúruna, barnið, kærleikan, tað at vera útlagin, mannalyndi og politikk.

Smádreingir og hugflog er úr yrkingasavninum „Meðan eg tyggi norðlýsi,“ sum kom út í 1968.

Smádreingir og hugflog

Henda episka yrkingin sigur søguna um ein 3. persón í kvennkyni, eina *hon*. Í 1. ørindi er *hon* gomul og krókut við eygum, sum eru reyðrandað av gráti og sorg. Í trimum teimum næstu ørindunum verður søgan handan eyguni søgd. *Hon* hevði sum ung mist drongin á sjónum og vann ongantíð á sorgini. Eitt regnkvøld í mars sær ein drongur, sum er saman við øðrum dreingjum á einum lofti, tey ungu dansa brúðarklødd á bakkatromini. Bráðliga síggja allir dreingirnir brúðarparið og hoyra tann glaða hjartasláttin. Ein teirra sigur, at nú er *hon* farin í gátuføra dýpið, har drongurin hevur bíðað eftir henni.

Byrjað kann verða við at lesa yrkingina upp og tosa um, hvørji rím ið eru, og hvat tað er, ið skapar rútmu í

yrkingini. Tosað kann verða um, hvørjir persónar eru í yrkingini. Hvussu gamlir eru dreingirnir? Hvussu ber tað til, at fyrst ein og so allir síggja brúðarparið? Hví eitur yrkingin *Smádreingir og hugflog*?

Prátað kann verða um, hví hesir dreingirnir skapa hesa søguna um ta gomlu konuna. Hvat er so áhugavert við hesi konuni? Hví knýtir høvundurin ódnarveður og myrkur og ein loftsglugga saman? Kenna næmingarnir til slíkar upplivingar? Hava tey skapað søgur burtur úr øðrum søgum undir slíkum umstøðum? Um so er, hvat áhugavert var við teimum søgunum? Hvat er tað, sum vekir hugflogið og fær tað at gera søgur? Hvønn týdning hefur hugflogið fyri okkum? Hvønn týdnng hefur ein góð søga fyri okkum?

Henda søgan sprettir úr óveðri og myrkri og gátuførum dýpi. Til ber at tosa um, hví havið er áhugavert og gátuført, ella hví myrkrið er ræðsluvekjandi? Søgur um fólk, sum ganga aftur, ella um spøkils, eru ofta knýtt at vatni og myrkri. Hvussu man tað bera til?

Næmingarnir kunnu skriva lívssøguna hjá teirri gomlu konuni, ella teir kunnu velja at skriva minningarorð um hana til eitt dagblað.

TÓRODDUR POULSEN

var føddur í Havn í 1957, og har vaks hann upp. Hann starvast sum rithøvundur og er nú búsitandi í Keypmannahavn.

Tóroddur hevur givið út fleiri yrkingasøvn. Stíllurin er rættiliga ymiskur, stundum prosakendur, stundum knappur og onkuntíð haikukendur. Í sínum yrkingum lýsir hann m.a. tann innara heimin, mótsetningar í samtíðini og moralin. Hann er ofta speirekandi og atfinningarsamur, men eisini kensluborin.

Endurføðing er úr savninum „Fullir einglar,“ sum kom út í 1986.

Endurføðing

Henda yrkingin er sett saman av 13 orðum og er ætlað sum útgangsørindi í hesum partinum.

Innihaldsliga ber til at práta um myndirnar í yrkingini, og hvussu hesar myndir kunnu skiljast og tolkast. Eisini er natúrligt at kanna mótsetningarnar ímillum 1. og 2. persón. Hvussu er sambandið ímillum 1. og 2. persón? Hvør er munurin ímillum persónarnar? Hvat umboða teir? Hvørji orð verða knýtt at 1. og 2. persóni? Hví nevnið høvundurin yrkingina *Endurføðing*? Hvør verður endurføddur? Hvat skapar endurføðingina?

Næmingarnir kunnu skriva eitt stutt upprit um kærleika, og hvønn týdning kærleikin hevur. Teir kunnu t.d. byrja við: „Kærleiki er...“. Teir kunnu leggja fram í flokkinum og tosa í felag um tey ymisku úrslitini.

VÓNBJØRT LINJONSDÓTTIR

Vónbjørt Linhjonsdóttir var fødd í Klaksvík 1974 og vaks upp har. Vónbjørt tók í 2001 prógv sum bókavørður og starvast á Fuglafjarðar Bókasavni. Í frítíðini tekur hon myndir. Vónbjørt býr í Gøtu og hevur verið virkin kring G! Festivalin, síðani hann byrjaði 2002.

Á Gøtusandi

Ljósmynd frá 2004. Í partinum “At greina myndir” er greitt frá, hvussu til ber at arbeiða við myndum.

Aðrir viðkomandi tekstir um kærleika

Tekstirnir eru á ymiskum torleikastigi.

Í klombrum eru nøkur høvuðsevni í tekstinum.

H. A. Djurhuus: Eg elski tíni eygu (kærleiki millum tvey) yrking (úr savninum „Undir víðum lofti“)

H. A. Djurhuus: Astrid (ólukkuligur kærleki) stuttsøga (úr savninum „Undir víðum lofti“)

H. M. Eidesgaard: Leguvald (fríggjara) stuttsøga (úr savninum „Lívsins rættur“)

H. M. Eidesgaard: Hjartans friður (ognarleys/kærleiki) stuttsøga (úr savninum „Lívsins rættur“)

H. M. Eidesgaard: Tey galda, ið ikki valda (kærleiki) stuttsøga (úr savninum „Lívsins rættur“)

Karsten Hoydal: Vaktarmaðurin (genta við barn) stuttsøga (úr savninum „Leikapettið“)

Karsten Hoydal: Vár (kærleiki millum tvey) yrking (úr savninum „Teinur og tal“)

- J. P. Heinesen: Ein lítil poetisk søga (forelskilsli) stuttsøga (úr savninum „Tann gátuføri kærleikin“)
- J. P. Heinesen: Kærleiki (øvundsjúka ímillum tvey) stuttsøga (úr savninum „Dropar í lívsins havi“)
- T. N. Djurhuus: Bøn (kærleiki) yrking (úr savninum „Yrkingar“)
- T. N. Djurhuus: Hon (kærleikans undur) yrking (úr savninum „Greinar“)
- T. N. Djurhuus: Átjan (kærleiki) yrking (úr savninum „Greinar“)
- T. N. Djurhuus: Leikalind (forelskilsli) yrking (úr savninum „Greinar“)
- Hanus Andreassen (nú Kamban): Gull (forelskilsli/ foreldur/ arbeiðsgevari) stuttsøga (úr savninum „Við tendraðum lyktum“)
- Hanus Andreassen (nú Kamban): Hanarnir gala (vitjar gentu fyrstu ferð) stuttsøga (úr savninum „Hotel Heyst“)
- A. Danielsen: Myrkursins stoltleiki (vansorgan/ Nato/ avtoritetir/eg) stuttsøga (úr savninum „Lívsævintýrið“)
- H. A. Djurhuus: Ringurin (útlongsul/kærleikssorg) stuttsøga (úr „Ritsavni VII“)
- H. A. Djurhuus: Áin (foreldur forða kærleika) stuttsøga (úr „Ritsavni VII“)
- H. A. Djurhuus: Ein vøkunátt (girnd/ólukkuligur kærleiki/ Gud/religión) stuttsøga (úr „Ritsavni VII“)
- H. A. Djurhuus: Duruta (foreldur/kærleiki/ brennivín/ keyppaður) stuttsøga (úr „Ritsavni VII“)
- H. A. Djurhuus: Á deyðastrá (myrðir fyri kærleika/skuld-arkensla) stuttsøga (úr „Ritsavni VII“)
- J. H. O. Djurhuus: Um eg kundi kvøði (kærleiki) yrking (úr savninum „Yrkingar 1898-1948“)

- J. H. O. Djurhuus: Vallari, steðga og sjá (longsul/Pan) yrking (úr savninum „Yrkingar 1898-1948“)
- J. H. O. Djurhuus: Til K (ástaryrking) yrking (úr savninum „Yrkingar 1898-1948“)
- Gevið ljóð (fyrsti kærleikin) stuttsøga (úr savninum „Ein varligur dráttur úr tara“)
- Blues í býi einglanna (gleðisgenta) stuttsøga (úr savninum „Ein varligur dráttur úr tara“)
- Haldur Suni: Eg elski teg (kærleiki/tú) yrking (úr savninum „Skuggar av tonkum“)
- Haldur Suni: Mær tørvar teg (kærleiki/tú) yrking (úr savninum „Skuggar av tonkum“)
- Haldur Suni: Mín elskaða (kærleiki/tú) yrking (úr savninum „Skuggar av tonkum“)
- Rúni Janusson: (Sjálv)morðið (ólukkuligur kærleiki) yrking (úr savninum „Tykni“)
- Petur Jensen: Gloymd tár (hjartasorg/missur) yrking (úr savninum „Eingin sól er til“)
- Martin Joensen: Úti í hólminum (foeldur/ kærleiki) stuttsøga (úr savninum „Heimadoktarin“)
- Martin Joensen: Úr bygdini (kærleiki/hermann undir krígn-um) stuttsøga (úr savninum „Heimadoktarin“)
- P. F. Joensen: Dirvisloysi (forelskilsi) yrking (úr savninum „Millum heims og heljar“)
- P. F. Joensen: Grønlandsfararin og gentan (sjómaður/genta) yrking (úr savninum „Lívsins kvæði“)
- P. F. Joensen: Góða, ongantíð fer tú úr huga (kærleiki) yrking (úr savninum „Lívsins kvæði“)
- P. F. Joensen: Saknur (hjartasorg) yrking (úr savninum „Lívsins kvæði“)
- Alexandur Kristiansen: Kvinna (til kvinnuna) yrking (úr savninum „Nón“)

Alexandur Kristiansen: Tú ert eitt forberg (kærleiki) yrking
(úr savninum „Vårt dagliga lív“)